

NEMZETI FEJLESZTÉSI
ÉS GAZDASÁGI MINISZTERIUM

Magyar
Szabadalmi
Hivatal

**SZELLEMITULAJDON-KEZELÉS
A KÖZFINANSZÍROZÁSÚ
KUTATÓHELYEKEN
ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉS
ÉS GYAKORLATI JAVASLATOK**

Bevezetés

A Magyar Szabadalmi Hivatal (MSZH) a szellemi tulajdon védelméért felelős kormányhivatal, melynek jogszabályban rögzített egyik fő feladata a szellemi tulajdon védelmére irányuló kormányzati stratégia kidolgozása és érvényesítése, az ehhez szükséges állami intézkedések kezdeményezése, illetve végrehajtása. A közfinanszírozású kutatóhelyeken létrehozott kutatási eredmények védelmét és hasznosításának támogatását, valamint az ezzel kapcsolatos szabályozás kidolgozásában való közreműködést az MSZH kiemelt céljának tekinti.

A hazai kutatás-fejlesztés támogatásában érintett kormányzati szervek és kutatóintézmények szoros együttműködésének köszönhetően a 2004–2010 közötti időszakban a kutatási eredmények hasznosítása jelentős átalakuláson ment keresztül, e rövid időszak alatt komoly eredményeket könyvelhetett el. Mára az intézmények többsége jó alapokkal rendelkezik, hogy továbbfejlessze, illetve az európai uniós és globális trendek szerint formálja a közhasznú kutatási eredmények hasznosítására irányuló tevékenységét.

A tanulmány célja és főbb tartalmi elemei

Jelen tanulmány célja az elmúlt öt év során a közfinanszírozású kutatóhelyeken kiépült technológiatranszfer-eredmények, -szabályozások és -gyakorlatok áttekintése. További célja, hogy az elért eredményeket mellett azokat a specifikus és horizontális jellegű területeket is bemutassa, melyek fejlesztésével tovább javítható a tudás- és technológia transzfer folyamata intézményi és nemzeti szinten.

A tanulmánynak ugyanakkor nem célja a hazai egyetemeken és más kutatóintézetekben kialakult, eltérő tudás- és technológiatranszfer -szervezeti működési modellek eredményességének vizsgálata, összehasonlítása. Szintén nem célja, hogy javaslatot adjon az optimális szervezeti struktúrára. Megítélésünk szerint a következő öt év fő feladata a tudás- és technológiatranszfer -szervezetek számára a nemzetközileg sikeres modellek hazai környezetbe történő adaptálása a tanulmányban bemutatott eredményeket, gyakorlati javaslatokat felhasználva. E folyamat egyik fő eleme a nem üzleti alapon (*non-business*) működő technológiatranszfer-funkciók alapjainak megszilárdítása, és az üzleti alapú (*business*) funkciók hatékonyságának növelése, racionalizálása.

A tanulmányban külön fejezetben térünk ki a szellemi tulajdon-kezelési szabályzatok (továbbiakban szabályzatok) létrejöttét támogató, az MSZH és a Nemzeti Kutatási és Technológiai Hivatal (a továbbiakban: NKTH) által 2005-ben elkészített Útmutató tartalmára, valamint az abban foglaltak hatására az egyes intézményeknél megalkotott szabályzatok vonatkozásában.

Az átfogó helyzetelemzést követően a meghatározott, nyolc intézményre kiterjedő kör szabályzatának komparatív elemzését végeztük el. Az intézmények kompetens szakértőivel személyes mélyinterjúkat készítettünk, valamint az általuk megválaszolt kérdőívek kiértékelését végeztük el. Mindkét típusú adatfelvétel célja az volt, hogy az összegyűjtött primer és szekunder információk birtokában feltárjuk és értékeljük az elmúlt öt év során a szervezeteknél megszerzett gyakorlati tapasztalatokat, az elért eredményeket, valamint a szabályzatokon végrehajtott változtatások háttérében álló megfontolásokat.

Az eredmények összefoglalását és a következtetések levonását követően gyakorlati javaslatokat tettünk a szabályzatok nyolc kulcselemével kapcsolatban. E specifikus javaslatok egyrészt az intézményeknél bevezetett és eredményesen működő szabályozási területeket és eszközöket jelentik, így adaptálásuk a többi intézmény számára is megfontolandó. Másrészt olyan általános érvényű ajánlásokat takarnak, melyek a jelenleg nem szabályozott területekre kínálhatnak megoldást.

A szabályzatspecifikus javaslatok után tágabb megközelítésben vettük szemügyre a hazai technológiatranszfer a szervezetek működését. Azokat a területeket tártuk fel, melyeken tapasztalható szűk keresztmetszetek és hiányosságok a tudás- és technológiahasználtság eredményességét alapvetően befolyásolják. Így fogalmazódott meg négy horizontális főjavaslat, valamint az azokhoz kapcsolódó konkrét intézkedési javaslatok.

Mindezen túlmenően kiemelnénk a tanulmány mellékletét képező esettanulmány-gyűjteményt, mely szorosan kapcsolódik a szabályzatspecifikus javaslatokhoz. Hat aspektushoz kapcsolódó konkrét eseteket vizsgálva mutatjuk be a technológiahasználtság során elkövetett hibákat, a külsőbelső partneri viszonyok során gyakran előforduló buktatókat, az esetek végén levonva a konklúziókat és tapasztalatokat.

A tanulmány célcsoportjai

A tanulmány elsődleges célcsoportját a hazai egyetemek és a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) kutatóintézetei technológiatranszfer-irodáinak (TTI) vezetői, üzletfejlesztési és jogi

szakértői jelentik, lévén ők a szellemi tulajdon-kezelési szabályzatok aktív formálói, az abban lefektetett szabályrendszerek gyakorlati megvalósítói. Úgy gondoljuk, hogy tanulmányunk nemcsak a tapasztaltabb TTI-vezetők számára tartalmazhat értékes információkat, de az eddigi gyakorlatok és eredmények bemutatásával a közfinanszírozású szféra technológiatranszfer-tevékenységébe frissen bekapcsolódó intézményi vezetők kezdeti aktivitását is jelentősen megkönnyíti.

Másodlagos célcsoportunkat a technológiatranszfer-szervezetek működéséért felelős egyetemi és MTA felső vezetők, valamint a technológiatranszferhez kapcsolódó közigazgatási szervek (Nemzeti Fejlesztési és Gazdasági Minisztérium, Nemzeti Fejlesztési Ügynökség, Oktatási és Kulturális Minisztérium, NKTH) vezetői, szakértői jelentik. Számukra a tanulmány nemcsak egyedülálló összefoglalást nyújt az elmúlt öt év technológiatranszfer eredményeiről, de egyúttal a nemzeti szintű technológiatranszfer-intézkedések formálása és a jövőbeni stratégiai teendők meghatározása során is egy jól használható kézikönyv lehet.

A harmadik, de szintén kulcsfontosságú célcsoportunkat azok a feltalálók, kutatók jelentik, akik szellemi alkotásaik hasznosításán dolgoznak. Számukra a technológiatranszfer-irodák szabályozása és formálása mögött zajló folyamatok megértésében nyújtunk segítséget. Az esettanulmányok konklúzióinak saját projektjükre vetítése különösen releváns és javasolt.

Szerzők

A dokumentum összeállításával megbízott három külső szakértő:

- dr. Buzás Norbert (szakmai vezető, Cogito Consulting Kft.);
- dr. Molnár István (szakértő, szabadalmi ügyvivő);
- Veidner Marcell (projektvezető, Bionity R&D Investment Advisors).

A tanulmányban foglalt információk a fenti szakértők által hitelesnek vélt forrásokon, valamint meghatározott intézményi kör vezetőivel készített mélyinterjúk során gyűjtött információkon alapulnak. Azok pontosságáért, megalapozottságáért a szakértők és az MSZH felelősséget nem vállal.

A tanulmány elkészítését az Magyar Szabadalmi Hivatal részéről Dr. Németh Gábor igazgató és Huszák Loretta osztályvezető felügyelte, koordinálta.

Magyar Szabadalmi Hivatal, 2010. március

Készült a Nemzeti Fejlesztési és Gazdasági Minisztérium megbízásából a Magyar Szabadalmi Hivatal közreműködésével.

Tartalmjegyzék

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ	7
II HELYZETKÉP 2010	13
II.1 A közfinanszírozású kutatások eredményeinek védelme Magyarországon 2004-2010.	13
II.2 Törvényi háttér és intézményi kötelezettségek	28
III SZELLEMITULAJDON-KEZELÉSI SZABÁLYZATOK ELEMZÉSE ÉS GYAKORLATI JAVASLATOK	34
III.1 A szellemi tulajdon-kezelési szabályzat jogszabályi háttere	35
III.1.1 Útmutató szellemi tulajdon-kezelési szabályzat kidolgozásához	37
III.2 Az interjú alanyok kiválasztása és interjúk elkészítése	41
III.2.1 Az interjúk elkészítésének módszertana	41
III.2.2 A jelenlegi helyzet értékelése és a szellemi alkotásokkal foglalkozó erőforrások	44
III.3 SZABÁLYZATOK KOMPARATÍV ELEMZÉSE	46
III.3.1 Személyi hatály	46
III.3.2 Tárgy hatály	51
III.3.3 Átruházással és oltalmazással	56
III.3.4 Licencia és értékesítés	64
III.3.5 Spin-off vállalkozások	71
III.3.6 Találmány értékelés	78
III.3.7 Díjazás	82
III.3.8 Szankcionálás	87
IV HORIZONTÁLIS FEJLESZTÉSI JAVASLATOK	92
IV.1 JAVASLAT I. - TTI MISSZIÓ DEFINIÁLÁSA	93
IV.2 JAVASLAT II. – NON BUSINESS ÉS BUSINESS FUNKCIÓK SZÉTVÁLASZTÁSA	94
IV.2.1 A szellemi tulajdonkezelés lényege, hogy egy "Open Access" toleráns "Szellemi tulajdon központú" modellt alakítson ki!	95
IV.2.2 Stratégiai célok definiálása és a tudás-, és technológia transzfer folyamatok mérése	96
IV.3 JAVASLAT III. – KÉPZÉS ÉS GYAKORLAT ERŐSÍTÉS	99
IV.3.1 Egyetemi képzési stuktúrába illeszkedő tech transzfer képzések indítása	100
IV.3.2 Testre szabott szakmai gyakorlatok	100
IV.4 JAVASLAT IV. – KOMMUNIKÁCIÓ ÉS SZERVEZETI TAGSÁG ERŐSÍTÉSE	103
IV.4.1 „Hasznosító kutató” életpálya népszerűsítése	103
IV.4.2 Virtuális Tech Transfer Klub indítása	105
IV.4.3 Nemzetközi szervezeti tagságok fokozása	105
MELLÉKLETEK	
V ESETTANULMÁNYOK AZ EGYETEMI SZELLEMI TULAJDON MENEDZSMENT KÖRÉBŐL	106
V.1 A feltalálói érdekek védelme kutatóhelyi találmányok szabadalmazásakor	107
V.2 Anyagátadási megállapodások: a másoktól kapott szellemi alkotások csapdája	111
V.3 A találmány-átruházások buktatói: jár-e találmányi díj a kutatónak, ha az ipari partner átruházza a találmányt?	117
V.4 Licencia-megállapodások egyetemi környezetben	129
V.5 A spin-off vállalkozás megalapításának nehézségei közfinanszírozású szabályozási viszonyok között	144

V.6	Találmányértékelés hazai egyetemi környezetben	145
<u>VI</u>	<u>LINKGYŰJTEMÉNY</u>	<u>157</u>
<u>VII</u>	<u>INTERJÚVÁZLAT</u>	<u>158</u>

Vezetői összefoglaló

Jelen tanulmány áttekintést nyújt arról, hogy az elmúlt néhány évben milyen fontosabb intézkedések történtek hazánkban, amelyek a közfinanszírozású kutatás eredményeként megszületett szellemi alkotások menedzselési folyamatait, a szellemi alkotások kezeléséhez szükséges infrastruktúra létrejöttét, illetve az oltalomszerzést támogatták. Ennek keretében az állami közreműködéssel lebonyolított vonatkozó pályázati projekteket, illetve a releváns új jogszabályokat, jogszabály-módosításokat foglaljuk össze.

A közfinanszírozású kutatóhelyeken létrejött kutatási eredmények védelme és hasznosítása az érintett költségvetési szervek/közfinanszírozású kutatóhelyek feladata. Az ezen feladatok megvalósításához szükséges anyagi hozzájárulást az illetékes kormányzati szervek [elsősorban az NKTH és a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség – (a továbbiakban: NFÜ)] elsődlegesen nemzeti és EU-s pályázati támogatásokon keresztül biztosítják.

Jelentősebb pályázati kiírások tudás- és technológiatranszfer-irodák fejlesztése kapcsán a 2004-2010 időszakban.

Pályázat Neve	Elnyert támogatások összege (eFt)	Kiíró hatóság	Pályázati időszak
Regionális Tudásközpontok	300 000–1 700 000	NKTH	2004–2005
Pázmány Péter Program	250 000–550 000	NKTH	2005–2006
TÁMOP 4.2.1	209 000–498 000	NFÜ	2008–2009

A pályázatoknak köszönhetően az elmúlt években valamilyen rendszer minden intézményben kiépült. Voltak olyan intézmények, amelyek erre a területre nagy hangsúlyt fektetve az élre törtek vagy gyorsan felzárkóztak, és olyanok is akadnak, amelyek nem sokkal tettek többet a törvényi kötelező minimumnál. Az intézmények egymást is nagyon hasonlóan látják, szinte általános vélemény, hogy a kezdeti időszakban a Szegedi Tudományegyetem volt a szellemi tulajdon-kezelés élharcosa, de mára a Debreceni Egyetem és a Semmelweis Egyetem vette át a vezető szerepet ezen a téren. Általánosságban elmondható, hogy az intézmények szinte mindegyikében – kivéve a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemet – van valamilyen központi szervezet vagy személy a szellemi alkotások kezelésére, illetve a hasznosítás menedzselésére.

A többi vizsgált intézményben a szellemi alkotások kezelésével foglalkozó szervezet mérete nagyon széles skálán mozog az 1 főtől a 8-10 főig. A tevékenység sok esetben szorosan kötődik az adott intézmény pályázati irodai tevékenységéhez. Az ipari kapcsolati nagyprojektek (KKK, RET) elindulása, valamint az innovációs törvényben foglalt kötelezettségek nyomán 2005–2006-ban minden intézményben kiépültek és megerősödtek ezek a struktúrák. Szabályzata legrégebben a Debreceni Egyetemnek van (2001 óta), de kiépített rendszerrel először a Szegedi Tudományegyetem rendelkezett (2004-ben).

Annak érdekében, hogy a jogszabályi, pályázati környezet és a szabályzatok vizsgálatán túlmenően az elmúlt öt év alatt végbement változásokkal kapcsolatosan első kézből szerezhessünk információkat, egy kiválasztott intézményi kör szakértőivel személyes interjúkat készítettünk. A mélyinterjúk során arra törekedtünk, hogy a nagyobb és a szellemi alkotások menedzselésében élen járó egyetemek, illetve MTA-kutatóintézetek véleménye reprezentálva legyen. Nem az intézmények vezetőivel, hanem a tényleges gyakorlatot részleteiben is ismerő operatív munkatársakkal folytatattuk le a beszélgetéseket.

	Intézmény	Interjúalany
1.	Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem	Dr. Tömösközi Sándor rektori tanácsadó
2.	Eötvös Loránd Tudományegyetem	Antoni Györgyi igazgató Pályázati és Innovációs Központ
3.	Debreceni Egyetem	Dr. Bene Tamás jogtanácsos Tudás- és Technológiatranszfer Iroda
4.	Pécsi Tudományegyetem	Dobay Kata igazgató Dr. Vass Orsolya jogi csoportvezető Kutatáshasznosítási és Technológia-transzfer Központ
5.	Semmelweis Egyetem	Dr. Lacza Zsombor ügyvezető Semmelweis Innovációs Kft.
6.	Szegedi Tudományegyetem	Dr. Dombi András innovációs igazgató
7.	MTA Kísérleti Orvostudományi Kutatóintézet	Dr. Oberfrank Ferenc ügyvezető igazgató
8.	MTA Szegedi Biológiai Központ	Dr. Heffner Péter jogtanácsos

Fontosabb megállapítások és javaslatok a nyolc aspektus kapcsán:

1. Személyi hatály

- A szellemi tulajdon-kezelési szabályzatok személyi hatályának meghatározásakor indokolt törekedni arra, hogy nemcsak az anyaintézmény jogszerzése, de a feltalálói érdekek védelme is megfelelően biztosítva legyen.
- Kutatási megállapodások megkötésekor a lehetőségekhez képest célszerű kerülni a megrendelő közvetlen és automatikus jogszerzését a jövőben képződő szellemi tulajdonra, ehelyett az indirekt jogszerzés változatos eszköztárát kell alkalmazni.
- A szabályzat személyi hatályát célszerű kiterjeszteni az intézményben dolgozó vendégkutatókra is.
- A szabályzat személyi hatályát célszerű kiterjeszteni a hallgatói jogviszonyban keletkezett szellemi alkotások szabályozására is.
- Javasolt a szellemi alkotások szolgálati jellegét a szellemi alkotás szabályozáson túl más – munkajogi – okiratba (pl. kollektív szerződésbe) is foglalni.

2. Tárgyi hatály

- A külföldiekkel kötendő technológiaátadási megállapodások zökkenőmentes lebonyolításához elengedhetetlen, hogy az intézményi szellemi tulajdon-kezelési szabályzat könnyen hozzáférhető helyen angol nyelven is közzé legyen téve.
- A másoktól szerződéses jogviszony alapján kapott szellemi alkotások szerződésben rendezett státusáról köteles az intézmény gondoskodni.
- A szabályzat tárgyi hatályát célszerű kiterjeszteni a PhD-dolgozatokban megjelenő szellemi alkotásokra is.

3. Harmadik személy tulajdonszerzése

- A szellemi tulajdon-kezelési szabályzatnak a kutatók díjazására vonatkozó rendelkezései önmagukban nem elegendők a feltaláló díjazásával kapcsolatos kérdések rendezésére: minden esetben, minden egyes feltalálóval találmányi díjszerződést kell kötni.
- Célszerűnek tartjuk olyan díjazási rendszer megalkotását, amely elősegíti a találmányi felajánlások gyarapodását (pl. a Semmelweis Egyetemen ún. „Első millió szabály”).

4. A licenciába adás lehetőségei

- Licencszerződések megkötésekor az egyetemnek különös figyelmet kell szentelnie a vállalt szavatossági és felelősségi kötelezettségeknek, ezek szabályai ugyanakkor általában nem foglalhatók szellemi tulajdon-kezelési szabályzatokba.

5. Spin-off vállalkozás alapítása

- Minden intézményben szükséges lenne egyértelműen szabályozni, hogy az az innovációs törvényben¹ szereplő „hasznosító vállalkozáson” túl milyen vállalkozásokat ismer el saját érdekkörű spin-off vállalkozásoknak.
- Célszerű szabályozni, hogy milyen üzleti, illetve találmányhasznosítási elvek mentén dönt arról, hogy tagként részt kíván-e venni egy spin-off vállalkozásban.
- Fontosnak tartjuk annak a szabályozását, hogy az intézmény milyen jogviszonyba kerül azon spin-off vállalkozásokkal, melyekben tagként nem kíván részt venni.
- A spin-off alapításával egyidejűleg gondoskodni kell arról, hogy ha egyetemi közalkalmazott (kutató) alapítóként szerepel vagy munkavégzésre irányuló további jogviszonyt létesít a spin-off vállalkozásnál, akkor az arra irányuló engedélyek megadásának feltételeit az anyaintézmény meghatározza, a feltételek teljesítése esetén pedig az engedélyeket megadja.

6. A találmányértékelés módszertana

- A találmányértékelés módszertana dinamikusan változó szakterület, ezért a módszertani részletkérdéseknek szellemi tulajdon-kezelési szabályzatokba való foglalását indokolatlannak tartjuk.
- A szabályzatoknak célszerű rendelkezni a költségek nyilvántartásának kötelezettségéről és módjáról, valamint – éppen a találmányértékelési bizonytalanságokra tekintettel – a szabályzatok technológiaátadási szerződésekkel foglalkozó részeinek célszerű tartalmazni becslési hibákat javító jogi mechanizmusokat.

7. A kutatók jutalmazása

- A kellően attraktív bevételelosztási rendszer önmagában is motiváló tényező.
- A díjazásra vonatkozó feltételeket – beleértve a feltalálót is – fontos az átruházás elején tisztázni és szerződésben rögzíteni a későbbi problémás ügyek elkerülése végett.

8. A szabályzat megsértésének esetére előírt szankciók.

- Szankcionálás helyett a motivációs eszközöket kell előtérbe helyezni.

Horizontális javaslatok

A mélyinterjúk és a TTI-k működésének vizsgálata során **négy olyan horizontális területet** azonosítottunk, melyeknek fejlesztésével – az egyes hazai intézmények kisebb-nagyobb

¹ 2004. évi CXXXIV. törvény a kutatás-fejlesztésről és a technológiai innovációról.

mértékben – nemcsak (tovább)javíthatják a tudáshasznosítás gyakorlatát, de a hazai tudás- és technológiatranszfer „scéna” egészének nemzetközi versenyképességét is növelhetik.

1. A TTI Misszió Definiálása

A közfinanszírozású kutatóintézetek és egyetemek fogalmazzanak meg világos tudás- és technológiatranszfer-missziót! Ebben definiálják saját helyzetüket és szerepüket!

2. A non-business és business funkciók szétválasztása

A közfinanszírozású kutatóhelyek definiáljanak a missziójukhoz, méretükhöz és kutatási tevékenységükhöz illeszkedő belső és külső technológiatranszfer-funkciókat és azt ellátó szervezetet.

- A szellemitulajdon-menedzsment célja, hogy egy „open access” toleráns „szellemi tulajdon központú” modellt alakítson ki.
- A stratégiai célok definiálása a tudás- és technológiatranszfer-folyamatok tekintetében.

3. Képzés és a gyakorlati tapasztalatok megszerzése

Jelentős hiány tapasztalható a képzett, technológiatranszferrel foglalkozó humánerőforrás területén. Ez technológiatranszfer-specifikus egyetemi képzési programok beindításával és nemzetközi gyakornoki tapasztalatok megszerzésével pótolható.

- Egyetemi képzési struktúrába illeszkedő, természettudományi- és gazdasági ismereteket ötvöző inter- és multidiszciplinális technológiatranszfer képzések indítása.
- Testre szabott szakmai gyakorlatok.

4. A kommunikáció és a szervezeti tagság erősítése

A TTI-k erősítsék belső kommunikációs aktivitásukat, és osszák meg gyakorlati tapasztalataikat egymás között.

- A „hasznosító kutató” életpálya népszerűsítése
- Virtuális Tech Transfer Klub indítása
- Nemzetközi szervezeti tagságok fokozása

A horizontális javaslatok jellemzői:

- Az egyes javaslatokat egymással összehangoltan, időben egymáshoz igazítva kell végrehajtani.
- Stratégiai jellegű javaslatok, melynek következtében a kutatási eredmények védelmének és hasznosításának hatékonysága javulhat, és a szervezet többi egységével, valamint a piaci szereplőkkel szorosabb együttműködést eredményezhet.

Táblázatok listája

Táblázat 1.: A „Regionális Egyetemi Tudásközpont” és a „Pázmány Péter Program,, pályázat nyertesei

Táblázat 2.: Az INNOTETT pályázat nyertesei

Táblázat 3.: Az INNOTETT pályázat második kiírásának nyertesei

Táblázat 4.: A TÁMOP 4.2.1 pályázat nyertesei

Táblázat 5.: Vizsgált intézmények és interjúalanyok

Táblázat 6.: A szellemi tulajdon-kezelés és -hasznosítás főbb kvantitatív adatai a vizsgált intézményekben

I. Helyzetkép 2010

A jelen tanulmány megalapozásához áttekintettük, hogy az elmúlt néhány évben milyen fontosabb intézkedések történtek hazánkban, amelyek a közfinanszírozású kutatás eredményeként megszületett szellemi alkotások menedzselési folyamatait, a szellemi alkotások kezeléséhez szükséges infrastruktúra létrejöttét, illetve magát az oltalomszerzést támogatták. Ennek keretében az alábbiakban az állami közreműködéssel lebonyolított vonatkozó pályázati projekteket, illetve a releváns új jogszabályokat, jogszabály-módosításokat foglaltuk össze.

I.1 A közfinanszírozású kutatások eredményeinek védelme Magyarországon 2004–2010

2004 előtt az ipari szféra képviselői és a közfinanszírozású kutatóhelyek között a ritka, nem igazán hatékony együttműködés volt jellemző. Volt néhány állami kísérlet a helyzet javítására [pl. a Kooperációs Kutató Központ (KKK) Program], de ezek nem hoztak számottevő eredményt, jelentős javulást ezen a téren. A közfinanszírozású kutatóhelyek számára kevés lehetőség állt rendelkezésre, hogy az intézményeken belül létrejött szellemi alkotások, találmányok megfelelő iparjogvédelméről gondoskodjanak. Ipari együttműködés esetén a létrehozott szellemi alkotásokkal kapcsolatos minden jogot általában az ipari partner szerzett meg, az intézményen belüli, önállóan létrehozott szellemi alkotások, találmányok védelmére pedig nem biztosítottak anyagi forrást az egyes intézmények. Emellett a kutatási eredmények hasznosítása, a tudás- és technológiatranszfer (és a hozzá kapcsolódó iparjogvédelmi háttér) nem került a közfinanszírozású kutatóhelyek figyelmének középpontjába, nem fordítottak energiát és erőforrást az intézményeken belül a terület ügyeinek felkarolására, menedzselésére.

A közfinanszírozású kutatóhelyeken létrejött kutatási eredmények védelme a költségvetési szervek/közfinanszírozású kutatóhelyek feladata. Az ezen feladatok megvalósításához szükséges kiegészítő anyagi hozzájárulást az illetékes kormányzati szervek (elsősorban az NKTH és az NFÜ) elsődlegesen pályázati támogatásokon keresztül biztosították, illetve biztosítják.

2004-ben az NKTH **Regionális Egyetemi Tudásközpontok** című pályázati felhívásában (amely 2005-től **Pázmány Péter Program** néven folytatódott) jelent meg először

hangsúlyosan a tudás- és technológiatranszfer szerepe, illetve az azt segítő – intézményen belüli – szervezeti egységek létrehozásának az igénye. A pályázat átfogó célja az volt, hogy olyan szakterületi és regionális vonzáscentrumok jöjjenek létre, amelyek kiemelkedő kutatás-fejlesztési, valamint technológiai innovációs tevékenységet folytatnak, intenzíven együttműködnek a gazdasági szférával, ösztönzőleg hatnak a régiók technológiai és gazdasági fejlődésére, s ezen keresztül javítják a régió és az ország versenyképességét. A pályázati kiírásra csak az egyetemek vezette olyan konzorciumok nyújthattak be pályaműveket, amelyeknél a konzorciumban ipari partnerek is szerepeltek, és előírás volt, hogy a tudásközpont tevékenysége terjedjen ki a technológiatranszferre is. A tudásközpontok vezetői több helyen is ezen feladatok megvalósítását egy-egy intézményi vagy tudásközponton belüli tudás- és technológiatranszfer-iroda felállításával látták biztosítottak.

A pályázati konstrukciót összesen három alkalommal hirdették meg, 2006-ban a potenciális pályázók körét kiterjesztették az egyetemek mellett a főiskolákra is, de a Magyar Tudományos Akadémia intézetei továbbra sem pályázhattak önállóan, csak esetlegesen konzorciumi tagként. Ennek során az alábbi 19 tudásközpont létrejöttét támogatták, lefedve az ország minden régióját

Táblázat 1.: A „Regionális Egyetemi Tudásközpont” és a „Pázmány Péter Program,” pályázat nyertesei

Egyetem/főiskola	Projekt címe	Támogatás éve	Támogatás összege (eFT)
Debreceni Egyetem	Csúcstechnológiák a Debreceni Egyetem vonzáskörzetében: genomikai, nano- és biotechnológiai alkalmazások	2004	1 700 000
Szegedi Tudományegyetem	Dél-Alföldi Neurobiológiai Tudásközpont (DNT): Terápiás célú idegrendszeri kutatások a molekulától az integrált idegrendszeri működésig	2004	1 700 000
Semmelweis Egyetem	Molekuláris és info-bionikai kutatások a medicinában	2004	1 600 000
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem	Elektronikus Jármű és Járműirányítási Tudás Központ	2004	1 500 000
Miskolci Egyetem	Tudásintenzív mechatronikai és logisztikai rendszerek	2004	1 400 000
Nyugat-magyarországi Egyetem	Erdő és Fahasznosítási Regionális Egyetemi Tudásközpont létrehozása és működtetése	2004	1 100 000

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem	Információtechnológiai Innovációs és Tudásközpont (IT2)	2005	1 200 000
Szegedi Tudományegyetem	Környezet- és Nanotechnológiai RET: a dél-alföldi régió életminőségét javító integrált rendszerek fejlesztése	2005	1 200 000
Pécsi Tudományegyetem	Dél-Dunántúli Innovációs Egyetemi Tudásközpont az Életminőséget Javító Gyógyszerek és Gyógyító Eljárások Fejlesztésére	2005	1 200 000
Széchenyi István Egyetem	Járműipari Regionális Egyetemi Tudásközpont	2005	1 100 000
Eötvös Loránd Tudományegyetem	e-Science Regionális Egyetemi Tudásközpont	2005	800 000
Szent István Egyetem	Természeti erőforrásokra alapozott környezetipari tudásközpont a Szent István Egyetemen	2005	500 000
Eszterházy Károly Főiskola ²	Fogyasztóközpontú, komplex nyomonkövetési rendszerek, új élelmiszerbiztonsági paraméterek és eszközök újszerű info-kommunikációs rendszerrel	2005	800 000
Pannon Egyetem	Informatikai Biztonsági Kutató-Fejlesztő Központ (IBKFK) és Pannon Egyetem Környezetvédelmi és Hulladékhasznosítási Innovációs Tudásközpont	2006	800 000
Budapesti Corvinus Egyetem	Kutatás-fejlesztés az Élelmiszerláncban – Regionális Egyetemi Tudásközpont	2006	500.000
Nyíregyházi Főiskola	FOOD-ENERG Tudáscentrum	2006	300 000
Eötvös Loránd Tudományegyetem	Budapesti Tudásközpont: a sejt-kommunikáció zavaraira visszavezethető betegségek kutatásán alapuló új technológiák fejlesztése	2006	300 000
Dunaújvárosi Főiskola	Dunaújvárosi Anyagtudományi és Logisztikai Tudásközpont	2006	300 000
Budapesti Műszaki Főiskola	Közlekedésinformatikai és Telematikai Tudásközpont	2006	300 000

Ahogy látható, a támogatási összegek nagysága az évek előrehaladtával fokozatosan csökkent, ezzel együtt csökkentve a projekten belül a tudás- és technológiatranszfer-tevékenységre fordítható kiadások nagyságát.

² Az Eszterházy Károly Főiskola benyújtott és sikeres pályázata – mivel a főiskola nem felelt meg a meghirdetett pályázói körnek – az NKTH egyedi támogatásában részesült.

Az NKTH következő, tudás- és technológiatranszfer- tevékenységet támogató pályázati kiírása az „**Innovációs menedzsmentet fejlesztő és technológia transzfert elősegítő pályázat**” (INNOTETT) volt. A pályázat célja a kutató-fejlesztő intézményeket és az eredményeket felhasználó vállalatokat összekapcsoló intézményi, hálózati struktúrák (technológiatranszfer-központok, üzleti inkubáció) szolgáltatásainak fejlesztése, piaci szemléletük megerősítése. Célja volt a technológiatranszfer támogatása, a kutatási eredmények hasznosítási folyamatának gyorsítása, az induló vállalkozások és KKV-k számára hasznosítási és piaci stratégia kialakításának segítése.

A pályázat **két komponensből állt**, két teljesen különböző célcsoportot célt meg. **A pályázat első komponense egy kísérleti innovációmenedzsment-központot kívánt kialakítani**, amely a pilot működése alatt létrejövő eredményekből, tapasztalatokból kialakítja az innovációs menedzsment hazai környezethez illeszkedő legjobb gyakorlatát. A komponens célja az volt, hogy egy mintaprojekt (pilot) keretén belül egy olyan innovációs-menedzsment-központ létesítését segítse elő, amely a hazai igényeknek megfelelő, komplex, új szolgáltatásokat fejleszt ki és nyújt a K+F eredmények hasznosítási folyamatának teljes spektrumán keresztül.

A komponens keretein belül az alábbi tevékenységek támogathatóak:

- a pilot program keretében konkrét kutatási eredményhez kapcsolódó új inkubációs és tanácsadási szolgáltatások kifejlesztése;
- a pilot projekt beindításához, működtetéséhez szükséges know-how beszerzése, ismeretátadás a szolgáltatásokat nyújtó szakemberek felkészítéséhez;
- legalább 120 innovatív technológia, termék proaktív felkutatása, azonosítása, értékelése, a megfelelő hasznosítási lehetőség kiválasztása, az igénybevevő számára ingyenesen, térítésmentesen;
- konkrét K+F projekthez fűződően a szellemi tulajdon védelmével kapcsolatos tevékenységek, újdonságkutatás;
- a hasznosító vállalatok igényeinek felmérése, hasznosítási stratégia kialakítása induló kkv-k számára;
- a projekt eredményeinek disszeminációja.

Az INNOTETT pályázat első komponensének keretein belül két vállalkozás részesült támogatásban, ezek a következők.

Táblázat 2.: Az INNOTETT pályázat nyertesei

Pályázó	Projekt címe	Támogatás (eFT)
ValDeal Innovációs Zrt.	Az integrált innováció-menedzsment magyar modelljének kifejlesztése	550 000
Corvin Innovációs Központ Kft.	Corvin Innovációs Menedzsment Központ létrehozása és a hazai igényekre szabott hatékony projekt kiválasztási, szűrési módszertan kidolgozása	250 000

A projektjavaslatának megvalósításához alacsonyabb támogatási összeget nyert Corvin Innovációs Központ Kft. a megvalósítás során problémákba ütközött, a pályaműben vállalt feladatok teljesítéséhez új partnerek bevonását és a projekt átstrukturálását, átütemezését kérte a támogatótól. Így a projekt kivitelezésébe bevonták a közhasznúan működő INNOSTART Nemzeti Üzleti és Innovációs Központ Alapítvány mellett a Semmelweis Egyetem 100%-os tulajdonában lévő Semmelweis Innovations Kft.-t is. Így az eredeti céllal ellentétben az INNOTETT pályázat első komponensének támogatottjai között is szerepel közfinanszírozású kutatóhely, illetve az annak tulajdonában lévő vállalkozás. A Semmelweis Innovations Kft. két fő tevékenysége az INNOTETT pályázat megvalósítása a TRIMARÁN Programon keresztül, továbbá a Semmelweis Egyetem Technológiatranszfer Irodájának működtetése.

Az INNOTETT pályázat második komponensének célja az volt, hogy megalapozza az utat a közfinanszírozású kutatóhelyek technológiatranszfer-tevékenységének intézményesüléséhez azok szolgáltatásainak és (emberi) erőforrásainak fejlesztésével. Célja volt, hogy közfinanszírozású felsőoktatási intézményekben, valamint a közfinanszírozású és nonprofit kutatóintézetekben működő technológiatranszfer-szolgáltatások erősítésével (és belső tudatosításával) elősegítse a kutatási eredmények hatékonyabb felismerését és kezelését, továbbá támogassa a kutatóhelyek hosszú távú hasznosítási stratégiájának kialakítását, elfogadását. A pályázat támogatni kívánta a szabadalmaztatható vagy már szabadalmaztatott eredmények hasznosítását, valamint hozzá akart járulni közfinanszírozású kutatóhelyek kompetenciájának kifejlesztéséhez a kutatáshasznosítás területén, továbbá

technológiatranszfer tevékenységük kialakításához, illetve a tevékenység egyes elemeinek fejlesztéséhez.

A második komponensre olyan közfinanszírozású felsőoktatási intézmények, közfinanszírozású és piacbefolyásoló gazdasági tevékenységet nem végző, jogi személyiségű nonprofit kutatóintézetek pályázhattak, amelyek szabadalmaztatható eredményekkel vagy még nem hasznosított szabadalommal rendelkeztek.

A projekteken belül az alábbi tevékenységek megvalósítását támogatták:

- Konkrét kutatási-fejlesztési projekthez kapcsolódóan szolgáltatások nyújtása és vásárlása;
- gyakorlati tapasztalatokra épülő eljárások és szolgáltatások továbbfejlesztése a hasznosítható szellemi tulajdon felismerésére az egyes kutatásokban;
- tanácsadási, információszolgáltatási tevékenység;
- a szellemi tulajdon védelmének menedzselése;
- szabadalom- és védjegykutatások díja;
- szakmai továbbképzéseken való részvétel.

A komponens keretein belül az alábbi projektek nyertek támogatást az NKTH-tól.

Táblázat 3.: Az INNOTETT pályázat második kiírásának nyertesei

Pályázó	Projekt	Támogatás (e Ft)
Bay Zoltán Alkalmazott Kutatási Közalapítvány (BAY-LOGI)	Interaktív WEB kikötő létrehozása	5000
Szegedi Tudományegyetem	Az innováció-menedzsment és technológia-transzfer fejlesztése a Szegedi Tudományegyetemen	9000
Debreceni Egyetem	A Debreceni Egyetem GND Tudás- és Technológiatranszfer Iroda projektértékelési rendszerének kialakítása pilot projekten keresztül	9000
Pannon Egyetem	Bioinnovációs technológiatranszfer tevékenységek megalapozása és elindítása a Pannon Egyetem Georgikon Mezőgazdaságtudományi Karán	9000

Eötvös Loránd Tudományegyetem	Az ELTE Tudás- és Technológiatranszfer Iroda technológiatranszfer szolgáltatását elősegítő program megvalósítása	9000
Pécsi Tudományegyetem	Szellemi tulajdon portfólió kialakítása és hasznosítása a Pécsi Tudományegyetemen	9.000

A nyertes projektek megvalósítása megtörtént, a projektek lezárultak, a pályázati konstrukció közvetlen folytatását az NKTH nem jelentette meg. A pályázat folytatásaként értelmezhetjük a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség Társadalmi Megújulás Operatív Program (TÁMOP) keretein belül először 2008-ban meghirdetett TÁMOP-4.2.1/08/1 és TÁMOP-4.2.1/08/1/KMR, „Tudáshasznosulást, tudástranszfert segítő eszköz- és feltételrendszer kialakítása, fejlesztése” című pályázati kiírást, amelynek támogatási feltételei, valamint a támogatható és kötelezően megvalósítandó tevékenységek köre jelentősen eltér az NKTH által korábban menedzselte INNOTETT pályázati konstrukciótól (l. később).

Megvizsgálva a RET és az INNOTETT pályázati konstrukció keretében támogatott közfinanszírozású kutatóhelyek jelenlegi tudás- és technológiatranszfer szolgáltatásait, az alábbiakat találjuk:

- A **Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem** (BME) nem rendelkezik egyetemi szintű tudás- és technológiatranszferrel, illetve kutatáshasznosítással foglalkozó szervezeti egységgel, viszont résztulajdonos az Innotech Műegyetemi Innovációs Park Kft.-ben (a XI. kerületi önkormányzattal közösen). Az Innotech Kft. egy tipikus technológiatranszfer-vállalat, elsődleges célja, hogy segítse a BME innovációs tevékenységének üzleti hasznosítását, lehetőség szerint bevonva a kerületi vállalkozásokat. A kutatáshasznosítási és tudástranszfer-tevékenységek kari színre helyező intézményben élen jár a Villamosmérnöki és Informatikai Kar, mely a nemrég megalapított BME Viking Zrt. keretében látja el ezt a tevékenységet.
<http://www.innotech.hu/>
<http://www.bmeviking.hu/>
- Az **Eötvös Loránd Tudományegyetem** Pályázati és Innovációs Központján belül működteti az egyetem Innovációs és Technológiatranszfer Irodáját. Tevékenységi körében ellátja az eScience Regionális Egyetemi Tudásközpont, illetve más egyetemi pályázatok (NAP, KKK) innovációval, hasznosítással kapcsolatos feladatait.
<http://pik.elte.hu/innovacio/>

- A **Szegedi Tudományegyetem** (SZTE) különálló Kutatásfejlesztési és Innovációs Igazgatóságot tart fenn, amelynek legfontosabb feladata az SZTE tulajdonában lévő szellemi alkotások hasznosítása, valamint az egyetemi alkalmazott kutatás-fejlesztési tevékenység menedzselése. A találmányok hasznosítását az SZTE résztulajdonában lévő BIOPOLISZ Szegedi Innovációs Kft.-vel együttműködésben végzi. Az együttműködés részleteit az alábbi linkek tartalmazzák:
<http://www.u-szeged.hu/kutatas/kutatasfejlesztesi/kutatasfejlesztesi>
<http://www.biopolisz.hu/>
- A **Miskolci Egyetem** rendelkezik az intézményen belül (egész pontosan a Tudományos Ügyek Irodáján belül) Innovációs és Technológiatranszfer Centrummal, de az egyetem területén található az INNOCENTER Innovációs Központ Közhasznú Nonprofit Kft. székhelye is, amelynek legfőbb célja az Észak-Magyarországi Régió innovációs teljesítményének növelése.
<http://www.uni-miskolc.hu/ittc/>
http://www.innocenter.hu/oldal.php?menupont_id=1
- A **Debreceni Egyetem** a GND RET keretein belül hozta létre Technológia Transzfer Irodáját, amelynek tevékenysége napjainkban már a teljes intézményi innovációs és K+F tevékenységet lefedi.
<http://gnd.unideb.hu/gnd/>
- A **Semmelweis Egyetem** megalapította a 100%-ban az egyetem tulajdonában lévő, kutatáshasznosítással, technológiatranszfer-tevékenységgel foglalkozó spin-off vállalkozását, a Semmelweis Innovációs Kft.-t. Emellett az intézmény rendelkezik Pályázati és Innovációs Igazgatósággal, továbbá megalapította a(z egyetem 100%-os tulajdonában lévő) Semmelweis Pályázati és Innovációs Központ Kft.-t. Ez utóbbi vállalkozás elsősorban pályázatírással, pályázati projektek menedzselésével foglalkozik (többek között K+F projektek menedzselésével), tevékenysége során szorosan együtt kell működnie az egyetem másik spin-off vállalkozásával.
<http://www.semmelweisinnovations.com/>
- A **Budapesti Corvinus Egyetem** megalapította a BCE Innovációs Központ Nonprofit Kft.-t. Az Innovációs Központ célja, hogy az egyetemi tudásbázison olyan szellemi központ alakuljon meg, amely a kutatási erőforrások koncentráálásával, gazdasági

partnerek bevonásával elősegíti az egyetemi kutatási tevékenységek bővülését, a kutatási eredmények, szellemi termékek gazdasági hasznosulását, ezen keresztül az egyetem gazdasági stabilitását.

<http://www.uni-corvinus.hu/index.php?id=8532>

- A **Budapesti Műszaki Főiskola** esetében a Kandó Kálmán Villamosmérnöki Főiskolai Kar Kutató-fejlesztő Technológia Transzfer Központját kell megemlítenünk, amely közvetlenül a kari főigazgató alá tartozó szervezeti egység. A központról csak a szervezeti és működési szabályzatban találunk információkat, amely elérhető az alábbi linken:

http://kvk.bmf.hu/doc/kttk_szervezeti_mukodesi_szabalyzat.doc

- A **Pannon Egyetem** Stratégiai Igazgatóságán belül létrehozta az Innovációs Centrumot. A centrum honlapjának elérhetősége:

<http://strategia.uni-pannon.hu/innovacioscentrum>

- A **Dunaújvárosi Főiskola** Innovációmenedzsment Központot alakított ki az intézményen belül, megtervezése európai és nemzetközi példák tanulmányozásával, figyelembevételével történt. A központról további információ itt található:

<http://strategia.uni-pannon.hu/innovacioscentrum>

- A **Pécsi Tudományegyetem** Kutatáshasznosítási és Technológia-transzfer Központot működtet. A központ célja a helyi tudásbázisok és innovatív vállalkozók számára az optimális tudásáramlást biztosító környezet megteremtése, az innovációs tevékenységek fejlesztése, a kutatási tevékenység és a gazdasági igények közelítése, kutatási együttműködés, valamint a szolgáltatások kiajánlása. Tevékenységeinek részletei az alábbi linken találhatóak:

<http://www.innovacio.pte.hu/>

- A győri **Széchenyi István Egyetem** nem rendelkezik a klasszikus értelemben vett tudás- és technológiatranszfer-feladatokat ellátó szervezeti egységgel. Létrehoztak egy Tudásmenedzsment Központot, amelynek a tevékenysége közelít a vizsgált tevékenységhez, de egyelőre messze nem éri el azt a szakmai spektrumot és lefedettséget, amely szükséges a technológiatranszfer-feladatok véghezviteléhez. A Tudásmenedzsment Központ honlapja:

http://tud.sze.hu/index.php?option=com_content&task=view&id=123&Itemid=208

- A **Szent István Egyetem** szenátusa 2008. június 24-i ülésén döntött egy Pályázati és Innovációs Központ felállításáról (<http://ujsaq.szie.hu/node/536>), de a szervezeti egységről további információ nem található az intézmény honlapján.
- A **Nyíregyházi Főiskola** honlapján található egy jelentés (<http://www.nyf.hu/node/40>) az intézmény kutatási, fejlesztési és innovációs tevékenységéről, de az adott szakterülettel kapcsolatban ez minden információ, amely elérhető.
- Az **Eszterházy Károly Főiskola** – noha egy sikeresen működő Regionális Tudásközpontot tart fenn – nem rendelkezik olyan szervezeti egységgel, amely kifejezetten tudás- és technológiatranszfer tevékenységet folytatna.
- A **Bay Zoltán Alkalmazott Kutatási Közalapítvány (BAY-LOGI)** honapján – az előzőhöz hasonlóan – egyetlen említést sem találtunk kutatáshasznosítási, tudás- és technológiatranszfer-tevékenységről.

A RET és az INNOTETT pályázat eredményeit áttekintve megállapíthatjuk, hogy ezek lehetőséget kínáltak arra, hogy az intézmények lerakják egy szellemi alkotásokat menedzselő egység alapjait, illetve megtegyék az első gyakorlati lépéseket a szellemi alkotások hasznosítása felé.

Az iparjogvédelmi oltalomszerzés támogatási forrásaként kezdetben a Központi Műszaki Fejlesztési Alapprogramon (KMÜFA) belül elkülönített pénzkeret szolgált, amelynek terhére a pályázók a külföldi iparjogvédelmi bejelentési, fenntartási, illetve megújítási költségeik 70, majd 90%-áig terjedő mértékben kaptak visszatérítendő támogatást. 2003-ban a megújult pályázati rendszerben a pályázók vissza nem térítendő támogatást kaphattak költségeik legfeljebb kilencven százaléká erejéig. A 2003-tól 2007-ig terjedő időszakban a Magyar Találmányok Külföldi Bejelentése Célelőirányzat, valamint a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium Kis- és Középvállalkozói Célelőirányzat (KKC) terhére történt a pályázatok meghirdetése.

Ezt követően a pályázatfinanszírozásában lényeges átalakulások történtek. A Kutatási és Technológiai Innovációs Tanács (KuTIT) 2007. június 13-i ülésén döntés született a pályázat újabb meghirdetéséről, immár a Kutatási és Technológiai Innovációs Alap (KTIA) terhére. A döntés alapján az NKTH 2008. március 21-én hirdette meg az „IPARJOG_08” című pályázatot, amelynek keretében – 100%-os vissza nem térítendő támogatás formájában –

immár nemcsak az iparjogvédelmi bejelentési, fenntartási, illetve megújítási, hanem a jogérvényesítéssel összefüggő költségek megtérítésére is lehet pályázni. A gyakorlatban azonban jogérvényesítésre soha nem igényeltek támogatást.

Az „IPARJOG_08” pályázat az alábbi támogatható tevékenységeket fedte le:

- a találmányok, növényfajták, használati és formatervezési minták külföldi iparjogvédelmi oltalmának megszerzése, fenntartása és megújítása, az ehhez kapcsolódó jogi, iparjogvédelmi szolgáltatások igénybevétele;
- a jogérvényesítéshez kapcsolódó jogi, iparjogvédelmi (hazai/külföldi hivatásos képviselő) tanácsadás igénybevétele.

A támogatást elsődlegesen a külföldi szabadalom megszerzésének, illetve fenntartásának költségeire vették igénybe a pályázók.

A pályázati konstrukció keretein belül támogatottak között számos közfinanszírozású kutatóhelyet találunk, úgymint a Debreceni Egyetemet, az MTA Szegedi Biológiai Központját, a Pécsi Tudományegyetemet, az MTA Műszaki Fizikai és Anyagtudományi Kutatóintézetét, a Pázmány Péter Katolikus Egyetemet, a Szegedi Tudományegyetemet, a Pannon Egyetemet, az MTA Mezőgazdasági Kutatóintézetét és a Fűszerpaprika Kutató-Fejlesztő Kht.-t. Több intézmény esetében is látható, hogy több projektjavaslatuk is támogatásban részesült.

Az NKTH **Baross Gábor Program** keretein belül meghirdetett pályázati felhívásai régióként különböznek, eltérnek egymástól. Mivel az NKTH által kezelt Kutatási és Technológiai Innovációs Alap forrásainak 25%-át – jogszabályi előírás alapján – a regionális innováció támogatására kell fordítani, ezért sok esetben a felsőoktatási intézmények ezen regionális forrásokból is tudják szellemi alkotásaik, találmányaik megfelelő iparjogvédelmét biztosítani, finanszírozni, illetve tudás- és technológiatranszfer-tevékenységüket fejleszteni.

A következőkben bemutatunk egy konkrét példát a Baross Gábor Program korábbi pályázati felhívásai közül.

2008 őszén a **Baross Gábor Közép-Magyarországi Regionális Innovációs Program** keretein belül meghirdették a „**Szellemi tulajdonvédelemmel kapcsolatos szolgáltatások igénybevétele**” című pályázatot. A pályázati felhívás célja a szellemi tulajdon-védelem fontosságának tudatosítása, az innovatív ötleteknek a feltaláló és a nemzetgazdaság előnyére való hasznosítása volt, erre a célra a pályázatot 325 000 000,- Ft forrást biztosított.

A pályázató szűk körben határozta meg a konstrukció keretében támogatható tevékenységek körét, amelyek a következők:

- iparjogvédelemmel kapcsolatos szolgáltatások igénybevétele;
- újdonságvizsgálat és szabadalomkutatás;
- hazai szabadalmi, védjegy-, használati- és formatervezési mintaoltalmi bejelentés.

Tehát a pályázati felhívást kimondottan a nemzeti iparjogvédelmi bejelentések támogatására hirdették meg. A pályázati konstrukció keretein belül két szervezet nyert támogatást. Egyrészt támogatásban részesült az Eötvös Loránd Tudományegyetem, másrészt támogatták a Semmelweis Egyetem spin-off vállalkozásának (Semmelweis Innovációs Kft.) projektjavaslatát. A nyertesek köre bebizonyította, hogy a pályázati kiírás a közfinanszírozású kutatóhelyek (a kutatási szervezetek) számára nyújtott vonzó feltételeket.

Az NKTH pályázataitól nagymértékben különbözik a **Nemzeti Fejlesztési Ügynökség (NFÜ)** által meghirdetett, a tudás- és technológiatranszfert, a felsőoktatási intézményekben létrejött kutatási eredmények hasznosítását támogató pályázati konstrukció. A 2008 nyarán meghirdetett, „**Tudáshasznosulást, tudástranszfert segítő eszköz- és feltételrendszer kialakítása, fejlesztése**” című pályázati lehetőség tükörpályázatként jelent meg (**TÁMOP-4.2.1/08/1** és **TÁMOP-4.2.1/08/1/KMR**), egy pályázati felhívás szól a konvergenciaregiók intézményeinek, egy pedig a Közép-Magyarországi Régió felsőoktatási intézményeinek. Az NFÜ kiemelt célja volt a pólusvárosok felsőoktatási intézményei tudás- és technológiatranszfer-kapacitásainak fejlesztése. Az MTA kutatóintézetei és más közfinanszírozású kutatóhelyek önállóan nem nyújthattak be pályázatot a felhívásra, csak társulhattak a felsőoktatási intézményekhez, konzorciumot alkotva velük.

A konstrukció átfogó célja volt, hogy a felsőoktatás és a gazdaság kapcsolatának erősítése érdekében a felsőoktatási intézményekben folyó innovációs- és kutatás-fejlesztési tevékenység ösztönzésére, támogatására és hasznosítására képes technológia- és tudástranszfer-szolgáltatások kiépüljenek, illetve fejlődjenek. A pályázati kiírás további célja volt, hogy a felsőoktatási intézmények a tudás- és technológiatranszfer-irodák szolgáltatásainak megszervezésével, illetve fejlesztésével olyan egycsatornás, hatékony mechanizmust alakítsanak ki az intézményben keletkezett innovatív eredmények felismerése, regisztrálása, valamint az interdiszciplináris megközelítésből fakadó többcélú felhasználhatósági lehetőségeinek vizsgálata céljából, amely biztosítja a keletkezett szellemi javak hatékony hasznosulását. Ehhez fontosnak érezték, hogy a felsőoktatásban innovációs- és kutatás-fejlesztési tevékenységet végző munkavállalók, illetve hallgatók hatékony,

professzionális támogatást kapjanak az általuk elért eredmények innovációs láncba történő bekapcsolásához.

A TÁMOP 4.2.1 konstrukció fontos feltétele, hogy a támogatásban részesített projektek járuljanak hozzá a felsőoktatás kutatás-fejlesztési kapacitásainak bővítéséhez szükséges humán- és szervezeti feltételek megteremtéséhez, valamint a vállalkozásokkal való intézményi együttműködés erősítéséhez.

A konstrukció elsősorban azokat a szervezeti, képzési és szolgáltatási jellegű tevékenységeket támogatta, amelyek a vállalkozásokkal való szervezett együttműködés keretfeltételeinek kialakítása révén bővítik a felsőoktatási intézmények kapacitását a tudástermelés, illetve a tudás disszeminációjának terén. Elsősorban a matematikai, műszaki, informatikai és természettudományos kutatás-fejlesztési, innovációs és oktatási profillal rendelkező felsőoktatási tudásközpontokban végrehajtandó fejlesztéseket támogatták.

Fontos kiemelnünk, hogy a pályázati kiírás – a korábbi hasonló témájú pályázati kiírásokkal ellentétben – pontosan meghatározta azokat a minimumkövetelményeket, amelyekkel – támogatás esetén – a tudás- és technológiatranszfer-iroda vezetőjének rendelkeznie kell. Ezek alapján csak olyan személy állhatott egy TTI élére, akinek szakirányú felsőfokú végzettsége, vagy felsőfokú végzettsége és legalább két éves, technológiatranszfer-központ irányításában szerzett vezetői tapasztalata volt, s mindezek mellett felsőfokú angol nyelvtudással rendelkezett.

Az NFÜ komplex rendszert épített fel, a benyújtott pályaműveknek – lehetőség szerint – illeszkedniük kellett a szintén az NFÜ által meghirdetett TÁMOP 4.2.2. („Innovatív kutatói csapatok alapkutatástól az alkalmazott kutatásig terjedő projektjeinek támogatása” című), valamint TÁMOP 4.2.3. („Tudományos eredmények elismerése és disszeminációja” című) pályázati konstrukcióra beadott pályaművek tartalmához.

Az következő táblázat a 2008-ban meghirdetett TÁMOP 4.2.1 pályázati konstrukció nyertesit mutatja (mind a konvergenciaregiókban, mind a Közép-Magyarországi Régióban).

Táblázat 4.: A TÁMOP 4.2.1 pályázat nyertesei

Intézmény	Projekt	Támogatási összeg (Ft)
Debreceni Egyetem	Tudás- és technológia transzfer az Észak-alföldi régió felsőoktatási intézményeiben	335 093 451
Miskolci Egyetem	A Miskolci Egyetem Technológia- és Tudástranszfer Centrumának kialakítása és működtetése	434 197 363
Nyugat-magyarországi Egyetem	eCompetence Multidiszciplináris Egyetemi Tudásmenedzsment rendszer fejlesztése és regionális innovációs keretrendszert megalapozó szervezeti fejlesztések a Nyugat-magyarországi Egyetemen	209 448 342
Pécsi Tudományegyetem	3T – Technológia – és tudástranszfer feltételeinek kialakítása a Dél-dunántúli Régió egyetemi tudásbázisaiban	460 965 657
Széchenyi István Egyetem	Egyetemi Tudásmenedzsment Központ létrehozása, valamint a regionális szintű tudáshasznosulást és tudástranszfert segítő szervezeti fejlesztések a Széchenyi István Egyetem	391 228 695
Szegedi Tudományegyetem	Tudáshasznosulást, tudástranszfert szolgáló eszköz- és feltételrendszer kialakítása, fejlesztése a Szegedi Tudományegyetemen és a Dél-alföldi Régióban	498 533.752
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem	Tudáshasznosulást, tudástranszfert segítő eszköz-, és feltételrendszer kialakítása, fejlesztése a Műegyetemen	458 667 554
Semmelweis Egyetem	Budapest Bioscience Business Hub - Innovatív kelet-középeurópai biotechnológiai vállalkozások létrehozását szolgáló közös technológiai-transzfer program	475 103 026

Mivel a támogatási döntést 2009 nyarán hozták nyilvánosságra, így a támogatási szerződések megkötése után a pályázók nemrég láttak neki a projektjavaslatokban szereplő tervek megvalósításának. A támogatásban részesült intézményeknek – az eredeti pályázati kiírás szerint – maximum 24 hónap áll rendelkezésükre, hogy a projektjavaslataikban szereplőket, vállaltakat teljesítsék.

Az NFÜ 2009-ben is meghirdette a TÁMOP 4.2.1 pályázati konstrukciót (**TÁMOP-4.2.1/09/1** és **TÁMOP-4.2.1/09/1/KMR** pályázati felhívások). Eredetileg úgy tervezték, hogy ebben az évben nem hirdetik meg ezt a pályázati lehetőséget, hanem összevonták volna a TÁMOP 4.2.2. „Innovatív kutatói teamek alapkutatástól az alkalmazott kutatásig terjedő projektjeinek

támogatása” című konstrukcióval. A 2008. év végi (kötelező) társadalmi egyeztetésen azonban a felvetés annyira negatív fogadtatásra talált az érintettek körében, s annyi meggyőző, elfogadható érv érkezett az összevonás elvetése mellett, hogy végül a pályázató elállt az elképzeléstől, s meghagyta a külön pályázati konstrukciót a tudás- és technológiatranszfer-tevékenységek támogatására. Néhány változtatást azonban eszközöltek a pályázati kiírásokban, tanulva az előző év tapasztalataiból.

A 2009-es TÁMOP 4.2.1 „Kutatási és technológiatranszfer szolgáltatások támogatása, a felsőoktatási intézmények kutatási feltételrendszerének javítása” című pályázati felhívás alapvető céljai megegyeztek az előző évi felhívás céljaival. A célok elérésére ebben az évben a finanszírozók összesen 999 999 920 Ft-ot biztosítottak (a konvergenciaregiónál 710 499 920 Ft-ot, a közép-magyarországi régió pályázataira pedig 289 500 000 Ft-ot). A kötelezően vállalandó tevékenységek, feladatok körét változatlanul hagyták a pályázati kiírásban, továbbá az intézmények által nyújtandó minimumszolgáltatások listája is megegyezett a korábbi kiírásban szereplő listával. A projektek futamidejét továbbra is maximum 24 hónapban határozták meg. A pályaművek benyújtására 2009. november 30-áig volt lehetőség, a beérkezett projektjavaslatok bírálata a tanulmány elkészítésének időpontjában még zajlott.

A TÁMOP 4.2.1. pályázat célját és a nyertesek törekvéseit látva megállapíthatjuk, hogy ez a pályázat felkészületlenül érte a felsőoktatást. Egy ilyen nagyságrendű forrás célszerű elköltségéhez egyrészt megfelelő előkészítés, másrészt a pályázatot meghirdető szervezet olyan szakmai orientációja szükséges, amely hozzásegíti a pályázókat, hogy a rendszer égetően hiányzó elemeit építsék fel, és hosszabb távon is fenntartható struktúrában gondolkodjanak.

Ennek hiányában azonban ezen támogatási összegek felhasználása igen változatos, és ahelyett, hogy ezt az intézményenként több százmillió forintot legalább részben a projektek kezdeti finanszírozására, azaz a **hazai finanszírozási rendszerből teljességgel hiányzó, equity alapú „proof-of concept” vagy „pre-seed” alapok funkciójának intézményi helyettesítésére használták volna**, esetenként szükségtelen mennyiségű dokumentum (szabályzatok és tanulmányok) vagy akár középtávon fenntarthatatlan méretű stábok épülhetnek belőle.

I.2 Törvényi háttér és intézményi kötelezettségek

A közfinanszírozású kutatóhelyeken létrejött szellemi alkotásokkal kapcsolatos alapvető jogokat – minden más szellemi alkotáshoz hasonlóan – az iparjogvédelmi és a szerző jogi jogszabályok rendezik. 2004 előtt kizárólagosan ezek a jogszabályok határozták meg az egyetemi és az akadémiai kutatóhelyeken elért kutatási eredményekhez kapcsolódó jogok sorsát.

Az Országgyűlés 2004. december 20-án elfogadta a **2004. évi CXXXIV. törvényt a kutatás-fejlesztésről és a technológiai innovációról** (továbbiakban: **innovációs törvény**), amely 2005. január 1-én lépett hatályba. A törvény elfogadását egy hosszabb kodifikációs folyamat előzte meg, amelynek részleteit az irodalomban is alaposan feldolgozták.³

Az innovációs törvény kapcsán jogosnak tűnik a keretjellegű szabályozás említése, hiszen egyrészt maga a törvény is fél tucatnál több rendelet megalkotására hatalmazza fel a Kormányt, másrészt pedig előkészítésének két éve alatt már megszületett számos, az innovációt érintő jogszabály, mint például a Kutatási és Technológiai Innovációs Alapról szóló 2003. évi XC. törvény, a Nemzeti Kutatási és Technológiai Hivatalról szóló 216/2003. (XII. 11.) Korm. rendelet, vagy a Kutatási és Technológiai Innovációs Tanácsról szóló 255/2003. (XII. 24.) Korm. rendelet amelyeket az innovációs törvény rendelkezéseivel összhangban kell alkalmazni. Az innovációs törvény rendelkezései – a már említett, nagyrészt keretjellegű szabályozás miatt – jelentős részben deklaratív jellegűek, mindazonáltal tartalmaznak számos olyan szabályozási elemet is, amelyek meghatározott jogokat biztosítanak, illetve kötelezettségeket írnak elő a törvény hatálya alá tartozó kutatóhelyek számára.

Az egyik leginkább figyelemreméltó intézkedéseként az innovációs törvény előírta a közfinanszírozású kutatóhelynek minősülő intézmények számára szellemitulajdon-kezelési szabályzat megalkotását, s az érintett intézmények számára a törvény hatálybalépésétől kezdve 12 hónapot biztosított az **intézményi szellemitulajdon-kezelési szabályzatok** kidolgozására, valamint a belső ügymenetük szerinti elfogadtatására és hatálybaléptetésére. Erről a későbbiek folyamán bővebben szót ejtünk.

³ Lásd pl. Ficsor Mihály: Az innovációs törvényről – jogászi szemmel. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 2005. február.

Az innovációs törvény 19. §-a kimondja, hogy ha költségvetési szerv a szellemi alkotás jogosultja, a szellemi alkotást nem pénzbeli hozzájárulásként gazdasági társaság (hasznosító vállalkozás) tulajdonába adhatja (apportálhatja). A költségvetési szerv akkor válik jogosulttá a tulajdonba adásra, amennyiben rendelkezik hatályos szellemitulajdonkezelési szabályzattal.

A törvény meghatározása szerint **hasznosító vállalkozás** a költségvetési vagy nonprofit kutatóhelyen létrejött szellemi alkotások üzleti hasznosítása céljából az ilyen kutatóhely által alapított, illetve részvételével vagy közreműködésével működő gazdasági társaság. Itt mindenképpen szükséges megjegyezni, hogy ez a szakirodalomban és az innovációmenedzsment szakmában a spin-off vállalkozások meghatározására széles körben elfogadott OECD-definíció⁴ erős szűkítése, hiszen – egyebek mellett – nem számol az intézmény részvétele nélkül, de az intézmény rendelkezésében lévő szellemi alkotás hasznosítására alapított vállalkozásokkal.

A hasznosító vállalkozások alapításáról szóló rendelkezés előremutató és fontos lépést vázol fel, de annak a kikötése, hogy a költségvetési szerv mindenképp tulajdoni részesedéssel rendelkezzen benne, valamint a vállalkozás működéséhez kapcsolódó megkötések a mindennapi életben számos problémát vethetnek fel. Amennyiben a vállalkozás meghatározó (többségi vagy jelentős befolyást gyakorló) részesedése költségvetési szerv kezében van, a döntéshozatal lelassulhat, nehézkessé válhat, ami hátráltatja a vállalkozás rugalmas alkalmazkodását a piaci feltételekhez. Mivel a közfinanszírozású kutatóhely nem kötelezhető pótbefizetésre az innovációs törvény értelmében, ezért egy kezdő, nagy finanszírozási igényű vállalkozás megfelelő pénzügyi forrással történő ellátása, esetleges tőkeemelése komoly nehézségekbe ütközhet. Mindez a(z esetleges) banki hitelek igénylésénél is problémás tényezőnek számít. Felmerül annak a kérdése is, hogy mindezen törvényi előírások szerinti működés esetén egy kockázati tőke-befektető vagy üzleti angyal

⁴ Az OECD megkísérelte, hogy e vállalkozásformának olyan egységes, mindenki által elfogadható meghatározást adjon, amely lehetővé teszi az egyes országok gyakorlatának összehasonlító elemzését, s egyben nem tágítja ki önkényesen a megnevezés tartalmát. E megközelítés alapján az OECD Titkársága azt javasolta, hogy a jövőben a közfinanszírozású háttérrel megalakult spin-off vállalkozásokon olyan vállalatokat értsünk, amelyek az alábbi jellemzők közül legalább az egyikkel rendelkeznek.

- a) Spin-off vállalat bármilyen olyan új cég, amelyet egyetem vagy más, közfinanszírozású kutatóintézet alkalmazottja alapított.
- b) Spin-off vállalat bármilyen olyan új cég, amely technológiáját egyetemtől vagy más, közfinanszírozású kutatóintézettől szerezte licenciaszerződés alapján.
- c) Spin-off vállalat bármilyen olyan új cég, amelyben egyetem vagy más, közfinanszírozású kutatóintézet tőkerészesedéssel vesz részt.
- d) Spin-off bármilyen olyan új cég, amelyet egyetem vagy közfinanszírozású kutatóintézet alapított.

hajlandó-e befektetni az adott vállalkozásba (ez a kérdés a Jeremie Alapok⁵ működésének elindulásával különösen aktuálissá, időszerűvé vált).

Az innovációs törvény jelentős vívmánya volt, hogy engedélyezte a költségvetési kutatóhely közalkalmazotti jogállású munkatársa számára, hogy a hasznosító vállalkozásnak – a munkáltató előzetes írásbeli hozzájárulásával – tagja vagy vezető tisztségviselője legyen, illetve a vállalkozással munkavégzésre irányuló további jogviszonyt létesítsen. Ez a kezdeményezés arra az alapfeltevésre épül, hogy a szellemi alkotások eredményes hasznosítása általában akkor valósul meg, ha abban közreműködnek az azt legjobban ismerő, a létrehozásában meghatározó szerepet játszó kutató-fejlesztő szakemberek. Az eredményes és hasznosítás-orientált kutatásnak ugyancsak feltétele, hogy a kutatók ipari alkalmazási és piaci tapasztalatokkal rendelkezzenek. Ezt kívánta elősegíteni a törvény azáltal, hogy a költségvetési kutatóhely közalkalmazotti jogállású foglalkoztatottja számára lehetővé tette a hasznosító gazdasági társaságban vezető tisztségviselőként vagy munkavégzésre irányuló további jogviszonyban való részvételt. Sajnos azonban ez az előremutató kezdeményezés nem élt sokáig. A közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény (Kjt.) 2009 január 1-i hatállyal ugyanis – többek között – kimondta, hogy „központi költségvetési intézményként működő kutatóintézeteknél összeférhetetlen az olyan munkavégzésre irányuló további jogviszony, amelynek keretében a közalkalmazottat foglalkoztató munkáltató üzleti titkát képező módszerek, eljárások, ismeretek, know-how-k alkalmazására, hasznosítására kerülne sor” [43/D § (1) bekezdés]. A két jogszabály közötti ellentmondás feloldására az egyes munkaügyi tárgyú törvények módosításáról szóló 2009. évi CXXVI. törvény 54. § (3) bekezdésének c) pontja **2010. január 1-jétől hatályon kívül helyezte az innovációs törvény fent említett 21. §-át, mely lehetővé tette a költségvetési kutatóhely közalkalmazotti jogállású munkatársa számára, hogy hasznosító vállalkozással vezetői vagy munkavállalói jogviszonyba kerüljön anélkül, hogy a problémát érdemben megoldotta volna.**

A 2005-ben elfogadott és hatályba lépett **2005. évi CXXXIX. törvény a felsőoktatásról** (továbbiakban: **felsőoktatási törvény**) számos jelentős változást hozott a hazai felsőoktatási intézmények életébe, működésébe. A felsőoktatási törvény 1. §-ának (5) bekezdése kimondja, hogy a kutató a felsőoktatási intézmény kutatási autonómiájának megvalósításában azzal a kötelezettséggel vesz részt, hogy a munkájához szükséges tudományos eredmények és módszerek rendszeres megismerése mellett – a tudományos etika szabályai szerint – új

⁵ Új Magyarország Kockázati Tőkeprogramok – lásd: <http://www.jeremieprogram.hu/>

eredmények elérésére törekszik, azokat szakmája szabályai szerint közzéteszi, és oktatói tevékenységében alkalmazza, továbbadja. Mindez illeszkedik az általános egyetemi kutatói mentalitáshoz, és sok esetben azt eredményezi, hogy a kutatók elért kutatási eredményeik, létrehozott találmányaik részleteit **nyilvánosságra hozzák (publikálják)**, mielőtt a találmányra, kutatási eredményre megfelelő jogi védelmet igényeltek volna. Így a felsőoktatási intézmények tudás- és technológiatranszfer-irodáinak, -egységeinek dolgozói komoly kihívással szembesülnek, ha a létrehozott szellemi alkotások tekintetében iparjogvédelmi oltalmat kívánnak szerezni.

A törvény 5. §-ának (2) bekezdése értelmében a felsőoktatási intézmények gondoskodnak a tehetséggondozásról, a kutatói utánpótlás neveléséről. A képzés során fejlesztik a hallgatók jártasságát a kutatási-fejlesztési munkában, a megszerzett ismeretek gyakorlati hasznosításának készségét, a vállalkozási készséget, **a szellemi tulajdon védelmével és hasznosításával kapcsolatos ismereteket**. Ez az intézkedés az intézményen belüli technológiatranszfer-folyamatok kialakításának kiváló bevezetése, megalapozása.

Az 5. § (3) bekezdése rendelkezik arról, hogy a **felsőoktatási intézmény kutatási-fejlesztési-innovációs stratégiát köteles készíteni**, amelyben meg kell terveznie a kutatási programokat, a pályázati eljárási rendet, a tudományos rendezvényeket, a hazai és a nemzetközi tudományos együttműködés fejlesztésével kapcsolatos teendőket, a tudományos művek kiadásának, a kutatási tevékenység folytatásának támogatási feltételeit, a tudományos eredmények hasznosításának módját. A kutatás-fejlesztési-innovációs stratégia kialakítását és megvalósítását tudományos tanács irányítja, ennek tagjai a felsőoktatási intézmény minden érdekelt rétegét lefedik. A stratégia elfogadása és hatályba helyezése az egyetemi szenátus hatáskörébe tartozik.

A felsőoktatási intézmény **hasznosító (spin-off) vállalkozásban való részvételéről** vagy annak alapításáról is az egyetem vagy a főiskola szenátusa dönt [felsőoktatási törvény 27. § (7) bek. b) pont]. A törvény 121. §-ának első három bekezdése **a felsőoktatási intézmény részvételével történő vállalkozásalapítás** további részleteit tartalmazza. Ennek értelmében az állami felsőoktatási intézmény – a saját bevételeinek a költségek teljes körű levonása után fennmaradt részéből és tulajdonában lévő vagyonával – zártkörűen működő részvénytársaságot vagy korlátolt felelősségű társaságot alapíthat, illetve ezekben szerezhethet részesedést, feltéve, hogy a vagyoni hozzájárulásnak nem része állami vagyon. Az állami felsőoktatási intézmény a fentiek szerint kizárólag olyan intézményi társaságot hozhat létre, illetve olyan intézményi társaságban szerezhethet részesedést, amelyben a befolyása

(részese) mértékénél az osztalékból való részese nem lehet kisebb arányú. Az állami felsőoktatási intézmény az intézményi társaság részére pénzübeli hozzájárulást csak saját bevétele terhére teljesíthet. Mindezek a rendelkezések összhangban állnak a korábban tárgyalt, 2004-ben alkotott innovációs törvénnyel.

A társaság alapításáról tehát az egyetem, főiskola szenátusa dönt, míg a működés során felmerülő kérdések tekintetében a gazdasági tanács rendelkezik döntési hatáskörrel. Mivel a gazdasági tanács ugyan rendszeresen, de félévente minimum csak két alkalommal ülésezik kötelezően, így ez a társaság hatékony működése, működtetése szempontjából komoly aggályokat vet fel. Az értesítések a felsőoktatási intézményekben időigényesek, ez szintén nem kedvez a gazdasági társaság mindennapi működésének. A felsőoktatási törvény e §-ának (11) bekezdése teljesen összhangban van az innovációs törvénnyel, a hivatkozás a jogszabály szövegében is szerepel.

A fenti esetet kivéve a felsőoktatási intézmények gazdasági társaság működésében, alapításában csak akkor vehetnek részt, illetve akkor szerezhhetnek tulajdonrészt, ha erről a Nemzeti Vagyongazdálkodási Tanács döntést hoz. A döntés alapján a tevékenységre a Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt.-vel kötött szerződésben meghatározottak szerint jogosult.

A 48. § (1) bekezdése alapján a felsőoktatási intézmény, a kollégium, valamint a hallgatók közötti eltérő megállapodás hiányában a hallgató jogutódjaként a felsőoktatási intézmény, a kollégium szerzi meg a tulajdonjogát – a szellemi alkotások kivételével – minden olyan, a birtokába került dolognak, amelyet a hallgató állított elő a hallgatói jogviszonyából, kollégiumi jogviszonyából eredő kötelezettségének teljesítésével összefüggésben, feltéve, hogy az annak elkészítéséhez szükséges anyagi és egyéb feltételeket a felsőoktatási intézmény, kollégium biztosította.

A hallgatók szellemi alkotásaival kapcsolatos szabályozást pedig ugyanezen § (2) bekezdése tartalmazza. Ennek értelmében *„ha a hallgató által az (1) bekezdésben meghatározottak alapján előállított dolog szellemi alkotás, az (1) bekezdésben meghatározottakat azzal az eltéréssel kell alkalmazni, hogy a szellemi alkotásnak a felsőoktatási intézmény, kollégium részére történő átadására a munkaviszonyban vagy más hasonló jogviszonyban létrehozott szellemi alkotás munkáltató részére történő átadására vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni.”* Megjegyezni kívánjuk, hogy ez a szabályozás

nem egyértelmű, hiszen nem teszi nyilvánvalóvá, hogy pontosan minek a tulajdonjogát szerzi meg az intézmény a hallgató mint szerző jogainak természetesen tiszteletben tartásával.

Ez a törvény lehetővé teszi, hogy a **hallgatókra is érvényesíthetők** legyenek az intézmény hatályos szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában szereplő előírások, feltételek. Érdemes itt is megjegyezni, hogy ez a szabályozás is aggályos, hiszen semmilyen érv nem szól amellett, hogy a hallgatói szellemi alkotások előállítására munkajogi analógiát alkalmazzunk. Ha az intézmény a falain belül hallgatói részvétellel képződött szellemi alkotások feletti rendelkezési jog tekintetében biztosra akar menni, akkor a fenti jogszabályi helyek ellenére is az egyetlen biztos út a kötelező átruházási nyilatkozat hallgatókkal szembeni alkalmazása.

II. A szellemi tulajdon-kezelési szabályzatok elemzése és gyakorlati javaslatok

A fejezet első részének célja, hogy bemutassa a szellemi tulajdon-kezelési szabályzatok jogszabályi hátterét, valamint a kidolgozásukhoz elkészített útmutatót. A fejezet második egységében a mintákban szereplő nyolc intézményvezetővel készített interjú alapján levont általános megállapításokat, a szervezeti működésre és a humán erőforrásra vonatkozó kérdésekre adott válaszokat mutatjuk be. A fejezet harmadik egységében komparatív jelleggel bemutatjuk a hat meghatározó hazai egyetem és két MTA-kutatóintézet szabályzatának **nyolc kulcsfontosságú aspektusát**, melyek a következők:

- személyi hatály,
- tárgyi hatály,
- harmadik személy tulajdonszerzése,
- licenciába adás lehetőségei,
- spin-off vállalkozás alapítása,
- találmány értékelés módszertana,
- kutatók jutalmazása,
- szabályzat megsértésének esetére előírt szankciók.

Végezetül az intézmények vezetőivel készített interjúk során a fenti aspektusokra vonatkozó összefoglaló megállapítások és **specifikus fejlesztési javaslatok, gyakorlati tanácsok kerülnek bemutatásra.**

II.1 A szellemitulajdon-kezelési szabályzatok jogszabályi háttere

2005. január 1-jén hatályba lépett innovációs törvény 18. §-ának (1) bekezdése alapján a kutatóhelynek minősülő költségvetési szervnek és közalapítványnak, valamint az államháztartás alrendszereihez kapcsolódó vagyonból létrehozott, kutatóhelynek minősülő közhasznú társaságoknak (a továbbiakban együttesen: kutatóhely) **szellemitulajdon-kezelési szabályzattal** (a továbbiakban: szabályzat) **kell** rendelkezniük.

Az innovációs törvényhez fűzött miniszteri indokolás szerint az egyes kutatóhelyek szabályzatainak a szellemi alkotásokhoz fűződő jogok **védelmének**, **hasznosításának**, a szellemi alkotások tudatos, felelős és előrelátó **kezelésének** fontos eszközeinek kell lenniük. A szabályzat megléte mind a kutatóhely vezetése, mind a felügyeleti és ellenőrző szervezetek számára elő kell, hogy segítse annak megítélését, hogy a szellemi alkotás hasznosítására tett intézkedések során kellően figyelembe vették-e a hasznosításra kerülő szellemi alkotás létrehozásának közfinanszírozásból fedezett **ráfordításait**, illetve milyen mértékben **hasznosulnak** a költségvetési források igénybevételével keletkezett szellemi alkotások. Mindezekkel összefüggésben megfelelő **felelősségi és hatásköri szabályokat** is meg kell határozni.

Az innovációs törvény 18. §-ának (2) bekezdése alapján a szabályzatnak ki kell terjednie különösen

- a) a kutatóhelyen létrejött és az ellenszolgáltatás fejében szerzett szellemi alkotások **értékelésének és nyilvántartásának** elveire, beleértve a szellemi alkotások létrehozásához felhasznált ráfordítások kimutatását;
- b) a szellemi alkotás nem pénzbeli hozzájárulásként gazdasági társaság tulajdonába adásának (**apportálásának**) vagy egyéb módon történő **hasznosításának** feltételeire, valamint a szellemi alkotás apportálásával szerzett részesedés megszüntetésének vagy mértéke csökkentésének feltételeire, továbbá a kezelésére vonatkozó elvekre és feladatokra, figyelemmel a szellemi alkotás a) pont szerint meghatározott értékére is;
- c) a szellemi alkotásokhoz fűződő **jogok védelmével** kapcsolatos elvekre és követelményekre;
- d) ha a vonatkozó jogszabályok a felek eltérő rendelkezését lehetővé teszik, a kutatóhellyel köztisztviselői, közalkalmazotti, munka- vagy munkavégzésre irányuló

- egyéb, valamint polgári jogi jogviszonyban álló, a szellemi alkotás létrehozásában közreműködő **kutatók jogaira és kötelezettségeire** a hasznosítás folyamatában;
- e) a kutatóhely jogosultságába tartozó szellemi alkotásokkal összefüggő értékelési, nyilvántartási és hasznosítási eljárások elveire;
 - f) az a)–e) ponttal kapcsolatos felelősség és hatáskör telepítésére.

Az innovációs törvény ugyan nem határozott meg határidőt a szabályzatok elfogadására, de tekintettel arra, hogy 2006. január 1-jét követően csupán azok a kutatóhelyek pályázhatnak közfinanszírozású támogatásra, amelyek rendelkeznek ilyen szabályzattal, elfogadásukra valamennyi érintett kutatóhelyen sor került. A törvény a hasznosító vállalkozások (ún. spin-off-ok) kutatóhely által történő alapítását, illetve az ilyen társaságokban történő részvételt szintén a szabályzat elfogadásához kötötte.

II.1.1 Útmutató szellemi tulajdon-kezelési szabályzat kidolgozásához

A közfinanszírozású kutatóhelyek munkáját elősegítendő az innovációs törvényhez kapcsolódó intézkedésekről szóló 2286/2004. (XI. 17.) Korm. határozat 5. pontja előírta, hogy a szabályzatok kidolgozásához **módszertani útmutatót** kell kiadni. A kormányhatározat az útmutató kiadásának felelőseként az **oktatási minisztert**, az **NKTH** elnökét és az **MSZH elnökét**, felkért közreműködőként pedig a Magyar Tudományos Akadémia főtitkárát jelölte meg. A kormányhatározatban foglalt feladatnak eleget téve az MSZH és az NKTH munkatársainak együttműködésében került sor az útmutató kidolgozására és közreadására.⁶

Érdemes rögtön megjegyezni, hogy az útmutatóban foglaltak a kutatóhelyek számára semmilyen kötelező erővel nem bírnak, az innovációs törvény értelmében a szabályzatok elkészítése és elfogadása a kutatóhelyek kizárólagos felelőssége. A kutatóhelyek autonómiájából kifolyólag a szabályzatok tartalmának meghatározása is a **kutatóhelyek hatáskörébe tartozik**. A kutatóhelyektől csak a szabályzat megléte kérhető számon, mégpedig kizárólag abban a formában, hogy 2006. január 1-jétől csupán azok az intézmények pályázhatnak közfinanszírozású támogatásra, amelyek rendelkeznek ilyen szabályzattal.

Minderre tekintettel az útmutató elsősorban feltárja az egyes szabályozandó kérdéseknél azokat a releváns **jogszabályi rendelkezéseket**, amelyek a kutatóhelyre a szabályzat készítése során **kötelező** jelleggel bírnak, illetve bemutatja, hogy e jogszabályok a kutatóhely számára milyen szabályozási **mozgásteret** hagynak. Ezen túlmenően az egyes szabályozási lehetőségekhez kapcsolódóan az útmutató szabályozási javaslatot is felkínál. A szabályzatok elkészítésének gyakorlati nehézségeit csökkentendő készült az útmutatóhoz – annak mellékletként – egy **modellszabályzat** is, amely az útmutató készítőinek elképzeléseit tartalmazza. Ennek használata – hasonlóan az útmutatóban foglaltakhoz – a kutatóhelyek számára nem kötelező, mégis a későbbiekben bemutatandó módon jelentősen befolyásolta az egyes intézményeket a saját szabályzataik megszövegezésében

A szabályzatok személyi és tárgyi hatályának meghatározását követően az útmutató **kétfajta viszonyrendszert** vizsgál. Ezek egyike a szellemi alkotást ténylegesen létrehozó természetes személy/**kutató** és az őt foglalkoztató **kutatóhely közötti jogviszony**, a másik

⁶ Útmutató szellemi tulajdon-kezelési szabályzat kidolgozásához. Budapest, 2005.

pedig az adott kutatóhely és a kutatóhellyel kutatási vagy egyéb vállalkozási, megbízási, támogatási, illetve konzorciumi **szerződési jogviszonyban** álló másik kutatóhely, ipari szereplő vagy anyagi támogatást nyújtó egyéb szerv, szervezet közötti jogviszony.

Az útmutató általános jelleggel azt ajánlja, hogy a kutatóhely keretei között folyó **kutatómunka** eredményeként létrejövő szellemi alkotáshoz fűződő **valamennyi jog** – jogszabály vagy szerződés ettől kifejezetten eltérő rendelkezése hiányában – az **intézményt illesse meg**. Ennek alapja a szabadalmi törvény⁷ (Szt.) 10. §-ának (1) és (2) bekezdésében foglalt rendelkezés, amely kimondja, hogy a szolgálati találmányra a szabadalom a feltaláló jogutódjaként a munkáltatót illeti meg, míg az alkalmazotti találmányra a szabadalom a feltalálót illeti meg, a munkáltató azonban jogosult a találmány hasznosítására.⁸

Hasonló rendelkezések vonatkoznak a **szerzői művekre** is, hiszen a szerzői jogi törvény⁹ (Sztj.) 30. §-ának (1) bekezdése szerint eltérő megállapodás hiányában a mű átadásával a vagyoni jogokat a szerző jogutódjaként a **munkáltató szerzi meg**, ha a mű elkészítése a szerző munkaviszonyból folyó kötelessége. Ugyanezen § (7) bekezdése alapján a munkaviszonyból folyó kötelesség teljesítéseképpen elkészített műre vonatkozó rendelkezéseket megfelelően alkalmazni kell, ha közszolgálati vagy közalkalmazotti jogviszonyban álló vagy szolgálati viszonyban foglalkoztatott személy vagy munkaviszony jellegű jogviszony keretében foglalkoztatott szövetkezeti tag alkotta meg a művet.

Az útmutató ezen ajánlása összhangban van az innovációs törvény 16. §-ának (1) bekezdésében foglaltakkal, amely kimondja, hogy a közfinanszírozású kutatás-fejlesztési támogatással megvalósított projekt kedvezményezettje köteles gondoskodni arról, hogy a projekt keretében létrejött szellemi alkotással kapcsolatos, a jogszabály adta keretek közötti lehető legteljesebb jogosultságok a kedvezményezettre szálljanak át.

Ugyanakkor a jogátszállás a kutatóktól a kutatóhelyre nem automatikus, a felajánlott szellemi alkotás jogi helyzetéről (szolgálati vagy alkalmazotti jelleg stb.), a szellemi alkotáshoz fűződő

⁷ 1995. évi XXXIII. törvény a találmányok szabadalmi oltalmáról.

⁸ Szolgálati találmány annak a találmánya, akinek munkaviszonyból folyó kötelessége, hogy a találmány tárgykörébe eső megoldásokat dolgozzon ki, míg alkalmazotti találmány annak a találmánya, aki, anélkül, hogy ez munkaviszonyból eredő kötelessége lenne, olyan találmányt dolgoz ki, amelynek hasznosítása munkáltatója tevékenységi körébe tartozik. Az egyéb iparjogvédelmi oltalmi formákra vonatkozó rendelkezések pedig szinte kivétel nélkül a szolgálati és alkalmazotti találmányra vonatkozó ezen előírásokat rendelik megfelelően alkalmazni.

⁹ 1999. évi LXXVI. törvény a szerzői jogról.

jogok elfogadásáról vagy elutasításáról a kutatóhely az iparjogvédelmi jogszabályok által megszabott határidőn (kilencven napon) belül dönt. **Az útmutató kifejezetten ajánlja a kutatóhelyeknek, hogy a rendelkezésre álló infrastruktúra, anyagi és szellemi erőforrások figyelembevételével mérlegeljék, hogy képesek-e a mű sikeres hasznosítására, és csak ebben az esetben döntsenek a felajánlott jogok elfogadása mellett.**

A fentiekben említett második típusú jogviszonyokhoz tartozó **kutatási szerződések tekintetében** az útmutató csak **általánosabb ajánlásokat fogalmaz meg**, jelezve, hogy a kutatóhelyek mozgástere meglehetősen korlátozott e szerződési feltételek meghatározása tekintetében. Tényként állapítja meg, hogy a megrendelt kutatások esetén a megrendelő/megbízó a legtöbb esetben arra törekszik, hogy minél teljesebb körű jogosultságokat szerezzen. Az útmutató utal arra, hogy ettől eltérő rendelkezéseket is meg lehet fogalmazni a szabályzatban, de eltérő elvek gyakorlatilag nehezen érvényesíthetők a felek viszonyában. Ez a megállapítás úgy tűnik, hogy valamennyi kutatóhely egyetértésével találkozott, hiszen – **ahogy majd a későbbiekben látni fogjuk – egyetlen intézményi szabályzatban sem található olyan kikötés, amely** ilyen jellegű együttműködés esetén **az intézmény javára akarná a szellemi alkotáshoz fűződő jogokat kizárólagosan kikötni.**

Ezt követően röviden felsorolja azokat a **szempontokat**, amelyekre egy kutatási szerződés megkötése során figyelemmel kell lenni, illetve indokoltnak tartja, hogy ezek a szempontok a szabályzatban is megjelenjenek. Az útmutató értelmében ilyen szempont lehet annak a pontos meghatározása, hogy a kutatóhely a szerződés megkötése előtt milyen már **meglévő ismeretekkel, technológiával** (*background*) rendelkezik; kit illetnek meg a kutatási tevékenység eredményeként létrehozott szellemi alkotásokhoz fűződő jogosultságok; ki jogosult/köteles az iparjogvédelmi **oltalom** megszerzésére irányuló bejelentés megtételére, ki viseli az ezzel kapcsolatos költségeket; megfelelő **titoktartási nyilatkozatok** megtétele; továbbá az együttműködés időtartama alatti **publikálás** megfelelő szabályozása.

Az útmutató ezt követően a kutató által létrehozott, és a kutatóhely számára felajánlott szellemi alkotás **kezelésének** eljárásrendjével foglalkozik. Figyelemmel a szabályzat hatálya alá tartozó szellemi alkotások eltérő jellegére, az útmutató az eljárási szabályokat két önálló típusra bontva ismerteti: egyfelől az iparjogvédelmi oltalommal védhető szellemi alkotásokra vonatkozó eljárásra, másfelől pedig a szerzői művekre vonatkozó eljárásra. Az eljárás szakaszai mindkét esetben nagyjából megegyeznek: *(i)* a szellemi alkotás ismertetése a kutatóhellyel, *(ii)* döntés a kutatóhely általi hasznosításról, illetve a hasznosítás mellőzéséről,

(iii) a szellemi tulajdon védelméhez szükséges lépések megtétele, oltalomszerzés (a szerzői művek esetében természetesen ez utóbbi lépés hiányzik), (iv) hasznosítás.

Az eljárási lépések közül a **hasznosításra** került a legfőbb hangsúly: mind a **licenciára**, illetve a szellemi tulajdonból eredő vagyoni **jogok átruházására**, mind pedig a **hasznosító vállalkozás** alapítására vonatkozóan ad iránymutatásokat a kutatóhelyek számára. Az első két eset vonatkozásában tulajdonképpen megismétli a kutatási szerződés kapcsán már felsorolt szerződéskötési szempontok figyelembevételét, míg a hasznosító vállalkozások alapítása tekintetében az innovációs törvény vonatkozó rendelkezései kerülnek kibontásra.

Az útmutató ezen túlmenően érinti a **kutatók díjazásának** kérdését is. A hasznosításból befolyó díjjal ugyan a kutatóhely rendelkezik, de a díj felhasználásáról mindenképp indokolt – az iparjogvédelmi és szerzői jogi törvényeknek a szellemi alkotás létrehozóinak díjazására vonatkozó rendelkezéseivel összhangban – a szabályzatban is rendelkezni. Az egyedi szerződéskötésekkel járó költség és bizonytalanság csökkentése érdekében az útmutató javasolja, hogy a felek közötti jogviszonyt szabályozó **általános szerződési** feltételként a szabályzatban rögzítésre kerüljön, hogy pontosan milyen mértékű díjazásra is jogosult a szellemi alkotást létrehozó kutató.

II.2 Az interjúalanyok kiválasztása és interjúk elkészítése

Annak érdekében, hogy a jogszabályi és pályázati környezet és szabályzatok vizsgálatán túlmenően az elmúlt öt év alatt végbement változásokkal kapcsolatosan első kézből szerezhessünk információkat, egy kiválasztott intézményi kör szakértőivel személyes interjúkat készítettünk.

A mélyinterjúk elkészítésénél arra törekedtünk, hogy a nagyobb és a szellemi alkotások menedzselésében élenjáró egyetemek, illetve MTA-kutatóintézetek véleménye reprezentálva legyen. Nem az intézmények vezetőivel, hanem a tényleges gyakorlatot részleteiben is ismerő operatív munkatársakkal folytatattuk le a beszélgetéseket. Az interjúalanyok nevét és beosztását az alábbi táblázatban foglaltuk össze.

Táblázat 5: Vizsgálat intézmények és interjúalanyok

Intézmény		Interjú alany
1.	Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem	Dr. Tömösközi Sándor rektori tanácsadó
2.	Eötvös Loránd Tudományegyetem	Antoni Györgyi igazgató Pályázati és Innovációs Központ
3.	Debreceni Egyetem	Dr. Bene Tamás jogtanácsos Tudás- és Technológia Transzfer Iroda
4.	Pécsi Tudományegyetem	Dobay Kata igazgató dr. Vass Orsolya jogi csoportvezető Kutatáshasznosítási és Technológia-transzfer Központ
5.	Semmelweis Egyetem	Dr. Lacza Zsombor ügyvezető Semmelweis Innovációs Kft.
6.	Szegedi Tudományegyetem	Dr. Dombi András innovációs igazgató
7.	MTA Kísérleti Orvostudományi Kutatóintézet	Dr. Oberfrank Ferenc ügyvezető igazgató
8.	MTA Szegedi Biológiai Központ	Dr. Heffner Péter jogtanácsos

II.2.1 Az interjúk elkészítésének módszertana

Az interjúkat rögzített és az 1. sz mellékeltben csatolt interjúvázlat alapján készítettük, maximálisan teret engedve az egyes kérdéskörökben felmerült hasznos gondolatoknak. Az interjúban az elmúlt 5 év gyakorlatára, illetve adataira kérdeztünk rá. Az interjúk a szabályzatokban foglaltak árnyalására, a napi gyakorlat jellegzetességeinek bemutatására hivatottak, így igyekeztünk kerülni azt, hogy a szabályzatban foglaltakat „felmondassuk” az

interjúalanyokkal. A válaszok értékelését az interjúvázlat szerkezetét követve, témakörönként tettük meg.

A számszerű adatokat igénylő kérdéseket külön szedve, előre, írásban is eljuttattuk az interjúalanyoknak, megfelelő időt biztosítva az adatok összegyűjtésére. A táblázatba foglalt adatokat a szerkesztés után a felelősökkel még egyszer visszaellenőriztettük.

Táblázat 6.: A szellemi tulajdon kezelés és hasznosítás főbb kvantitatív adatai a vizsgált intézményekben

	Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem	Debreceni Egyetem	Eötvös Loránd Tudományegyetem	Pécsi Tudományegyetem	Semmelweis Egyetem	Szegedi Tudományegyetem	MTA Kísérteti Orvostudományi Kutatóintézet	MTA Szegedi Biológiai Központ
Az elmúlt 5 évben felajánlott szolgálati szellemi alkotások száma	n/a	39	23	37	37	40	5	18
Az elmúlt 5 évben birtokba vett szolgálati szellemi alkotások száma	26	27	19	32	37	33	1	18
Az elmúlt 5 évben bejelentett szolgálati szabadalmak (és használatiminta- oitalmak) száma	26	19	10	10	20	33	1	14
A nemzetközi kiterjesztést megélt szolgálati szabadalmak száma	16	10	4	7	10	20	1	14
Az elmúlt 5 évben felajánlott alkalmazotti találmányok száma	0	0	1	3	4	0	0	0
Szerzői művek az intézmény tulajdonában	0	n/a	0	3	n/a	0	0	2
Érvényes licencia- megállapodások száma	0	1	2	7	4	5	0	6
Licenciabevételek az elmúlt 5 évben összesen	0	0	20 000 USD	15 000 000 Ft	13 150 000 Ft	10 000 000 Ft	0	17 000 000 Ft
Szellemi tulajdon direkt átruházásának száma az elmúlt 5 évben	0	1	0	1	0	0	0	1
Szellemi tulajdon direkt átruházásából eredő bevételek az elmúlt 5 évben	0	n/a	0	2 000 000 Ft	0	0	0	3 500 000 Ft
Nyilvántartott spin-off vállalkozások száma	2	9	1	7	3	24	2	14
Intézményi tulajdonrészrel bíró spin- off vállalkozások száma	2	8	1	2	3	1	2	3

II.2.2 A jelenlegi helyzet értékelése és a szellemi alkotásokkal foglalkozó erőforrások

Elsőként arra kértük interjúalanyainkat, hogy mondják el általános benyomásaikat intézményük szellemitulajdon-kezeléséről, illetve mutassák be, hogy milyen szervezetben, milyen munkatársakkal, és miből finanszírozva végzik ezt a munkát az intézményben.

A megkérdezettek mindegyike elmondta, hogy az elmúlt években valamilyen rendszer – jól-rosszul – minden intézményben kiépült. Voltak olyanok, akik erre a területre nagy hangsúlyt fektetve az élre törtek vagy gyorsan felzárkóztak, és olyanok is akadnak, akik nem sokkal tettek többet a törvényi kötelező minimumnál. Az intézmények egymást is nagyon hasonlóan látják, szinte általános vélemény, hogy a kezdeti időszakban a Szegedi Tudományegyetem volt a szellemitulajdon-kezelés élharcosa, de mára a Debreceni Egyetem és a Semmelweis Egyetem vette át a vezető szerepet ezen a téren.

Általánosságban elmondható, hogy a megkérdezett intézmények szinte mindegyikében – kivéve a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemet – van valamilyen központi szervezet vagy személy a szellemi alkotások kezelésére, illetve a hasznosítás menedzselésére. A BME-n ezek a feladatok kari hatáskörben vannak, központi adminisztráció, központilag erre dedikált szervezet vagy emberek nincsenek.¹⁰ Ezzel összhangban az intézményből aggregált adatokat kinyerni nagyon nehéz, központosított folyamatok hiányában pedig ezek tanulmányozása lehetetlen.

A többi vizsgált intézményben a szellemi alkotások kezelésével foglalkozó szervezet mérete nagyon széles skálán mozog az 1 főtől a 8-10 főig. A tevékenység sok esetben szorosan kötődik az adott intézmény pályázati irodai tevékenységéhez. Szabályzata legrégebben a Debreceni Egyetemnek van (2001 óta), de kiépített rendszerrel először a Szegedi Tudományegyetem rendelkezett (2004-ben). Akkortájt az SZTE már önálló innovációs igazgatósággal, működő szellemialkotás-szabályzattal, saját innovációs alappal rendelkezett. Az ipari kapcsolati nagyprojektek (KKK, RET) elindulása, valamint az innovációs törvényben foglalt kötelezettségek nyomán 2005–2006-ban minden intézményben kiépültek és megerősödtek ezek a struktúrák.

Az ELTE-n jelenleg 1,5 munkatárs foglalkozik a témával, működési költségeik kis részét a normatív támogatásból, nagyobb részét pedig pályázatok terhére finanszírozzák. A Debreceni

¹⁰ Meg kell jegyezzük, hogy az anyag készítése során értesültünk arról, hogy a BME rektora megbízott egy kollégát az egyetemi technológiatranszfer-iroda vezetésével, így valamilyen központi szervezet felépítése kezdetét vette.

Egyetemen 2005 óta működik technológiatranszfer-iroda, mely először a GENOMNANOTECH RET keretein belül, ma pedig az egész egyetemet kiszolgálva tevékenykedik, pályázati támogatásból finanszírozva. A Pécsi Tudományegyetemen is 2005 óta működik az egység, korábban 2-3 fővel, mára a TÁMOP 4.2.1. pályázatból finanszírozva 8-10 ember dolgozik a találmányok hasznosításán. A SE-n az egyetemi technológiatranszfer-iroda és a Semmelweis Innovációs Kft. szimbiózisban, közös vezetővel és nyolc munkatárssal látja el a vonatkozó feladatokat. A Szegedi Tudományegyetem ma a részmunkaidős innovációs igazgatónak egy főállású, normatívából finanszírozott innovációs ügyvivő munkatársa van, és sokszor támaszkodnak a Biopolisz Kft. közreműködésére. Az MTA KOKI-ban az ügyvezető igazgató felelős a szellemi alkotásokért, munkáját egy tanácsadó szakértő, illetve esetenként a pályázati iroda munkatársai segítik. Az MTA SZBK-ban a jogtanácsos kolléga menedzseli a szellemi tulajdont, munkájához a pályázatos kollégáktól, illetve a Biopolisz Kft.-től kap segítséget.

II.3 Szabályzatok komparatív elemzése

Az alábbiakban a nyolc meghatározott intézmény aktuális szabályzatában foglaltakat mutatjuk be, hasonlítjuk össze. A komparatív elemzés alapját a fentebb bemutatott nyolc legfontosabb aspektus jelenti.

II.3.1 Személyi hatály

II.3.1.1 Személyi hatály szabályzásának összehasonlítása

BME

A szabályzat a személyi hatály tekintetében a következő körre terjed ki: az egyetemmel közalkalmazotti jogviszonyban álló, az egyetem szervezeti keretein belül, vagy az egyetem megrendelésére, illetve az egyetemmel együttműködésben folyó tudományos kutatásban, oktatásban, illetve az egyetem egyéb feladatainak megvalósításában részt vevő személyek; az egyetemmel hallgatói jogviszonyban álló azon személyek, akik külön nyilatkozattal a szabályzat rendelkezéseit magukra nézve kötelezőnek ismerték el; az egyetemmel munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban, valamint polgári jogi jogviszonyban álló, az egyetem megrendelésére, illetve az egyetemmel együttműködésben folyó tudományos kutatásban, oktatásban, illetve az egyetem egyéb feladatainak megvalósításában részt vevő személyek, akik külön nyilatkozattal a szabályzat rendelkezéseit magukra nézve kötelezőnek ismerték el; valamint kiterjed az egyetem gazdálkodó és szervezeti egységeire.

DEBRECENI
EGYETEM

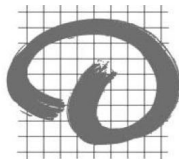
A szabályzat **személyi hatály** tekintetében a következő körre vonatkozik: az egyetemmel közalkalmazotti jogviszonyban álló személyekre; az egyetemmel munka- vagy munkavégzésre irányuló egyéb, valamint polgári jogi jogviszonyban álló személyekre, akik **külön nyilatkozattal** a szabályzat rendelkezéseit magukra nézve kötelezőnek ismerték el; az egyetemmel doktorandusz hallgatói jogviszonyban álló személyekre; és az egyetemmel hallgatói jogviszonyban álló azon személyekre, akik külön nyilatkozattal a szabályzat rendelkezéseit magukra nézve kötelezőnek ismerték el. Kinevezési, illetve a munkáltatói jogkör gyakorlója, valamint az egyetem nevében szerződéskötésre jogosult személy vagy szerv köteles gondoskodni arról, hogy a szükséges kinevezési okmány, a munkaszerződés vagy a munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyt létrehozó szerződés részét képezze az a rendelkezés, amely a kutató tekintetében megállapítja a szabályzat hatálya alá tartozást. Az

egyetem által kijelölt szervek vagy személyek kötelesek gondoskodni arról, hogy az érintett hallgatók a nyilatkozatot írásban megtegyék.

ELTE

A szabályzat hatálya kiterjed valamennyi, az egyetemmel közalkalmazotti jogviszonyban álló, oktató-kutató munkakörben foglalkoztatott személyre, függetlenül attól, hogy a közalkalmazotti jogviszony első, vagy további jellegű, illetve attól, hogy a közalkalmazott teljes vagy részmunkaidőben kerül foglalkoztatásra, valamint az egyetemmel hallgatói jogviszonyban álló személyre, függetlenül a képzési formától. A mikroelektronikai félvezető termékek topográfiájának oltalmáról szóló 1991. évi XXXIX. törvényben (Mft.) munkaviszonyként megjelölt jogviszonyokat a szabályzat alkalmazásában közalkalmazotti, illetve hallgatói jogviszonyként kell értelmezni. A (3) bekezdés a szabályzat személyi hatálya alá veszi az innovációs törvény 4. §-ában meghatározott, a kutatásban részt vevő természetes személyeket és szervezeteket is (kutatóhely; költségvetési kutatóhely; nonprofit kutatóhely; kutató, fejlesztő; konzorcium; vállalkozás és hasznosító vállalkozás).

KOKI

A szabályzat **személyi hatály** tekintetében a következő **körre** terjed ki: az intézettel köztisztviselői, közalkalmazotti, munka- vagy munkavégzésre irányuló egyéb, valamint polgári jogi jogviszonyban álló személyekre; az intézet számára szellemi alkotás megszerzését lehetővé tevő szerződéses munkában résztvevőre, vagy az intézettel együttműködésben folyó tudományos kutatásban, oktatásban, vagy az intézet egyéb feladatainak megvalósításában részt vevő személyekre, akik külön nyilatkozattal a szabályzat rendelkezéseit magukra nézve kötelezőnek ismerték el; az intézettel hallgatói jogviszonyban álló azon személyekre; akik külön nyilatkozattal a szabályzat rendelkezéseit magukra nézve kötelezőnek ismerték el; valamint magára az Intézetre.

A szabályzat a **személyi hatály** tekintetében az útmutatóhoz hasonlóan a **lehető legszélesebb** kört fogja át: kiterjed az SZBK-val közalkalmazotti, munka- vagy munkavégzésre irányuló egyéb, valamint polgári jogi jogviszonyban álló, az SZBK intézményi keretein belül, illetve az SZBK együttműködésben folyó tudományos kutatásban, oktatásban, illetve az SZBK egyéb feladatainak megvalósításában részt vevő személyekre. A személyi hatály alá tartoznak továbbá az SZBK-val hallgatói jogviszonyban álló, valamint a Szegedi Tudományegyetemmel hallgatói jogviszonyban álló, azonban a gyakorlati tevékenységet

SZBK-nál végző személyek, akik külön nyilatkozattal a szabályzat rendelkezéseit magukra nézve kötelezőnek ismerték el.

PTE

A **személyi hatály** tekintetében az **útmutatóban** megjelölt kört fogja át: kiterjed az egyetemmel közalkalmazotti jogviszonyban, munkavégzésre irányuló egyéb, illetve polgári jogi jogviszonyban álló személyekre, az egyetemmel hallgatói jogviszonyban álló személyekre, akik a kutatóhely, szervezeti egység megítélése szerint hallgatói jogviszonyuk keretében innovációs szempontból is számottevő szellemi alkotást (pl.: diplomamunka, OTDK munka, vizsgadolgozat, vizsgafilm, iparművészeti diplomaterv stb.)

hoznak létre, az egyetemmel hallgatói jogviszonyban álló nappali tagozatos PhD hallgatókra, az egyetemmel fennálló bármely szerződéses jogviszony alapján tudományos vagy kutatói tevékenységet folytató személyekre.

SEMMELWEIS
EGYETEM

A szabályzat hatályát a IV. fejezet határozza meg. A szabályzat IV. 1. pontja a **személyi hatály** tekintetében az **útmutatóban** megjelölt kört fogja át: kiterjed az egyetemmel köztisztviselői, közalkalmazotti, munka- vagy munkavégzésre irányuló egyéb, valamint polgári jogi jogviszonyban álló személyekre; az egyetem számára szellemi alkotás megszerzését lehetővé tevő szerződéses munkában résztvevő, vagy az egyetemmel együttműködésben folyó tudományos kutatásban, oktatásban, vagy az egyetem egyéb feladatainak megvalósításában részt vevő személyek, akik

külön nyilatkozattal a szabályzat rendelkezéseit magukra nézve kötelezőnek ismerték el; az egyetemmel hallgatói jogviszonyban álló azon személyek, akik külön nyilatkozattal a szabályzat rendelkezéseit magukra nézve kötelezőnek ismerték el; valamint magára az egyetemre.

SZTE

A szabályzat hatályát a II. fejezet határozza meg, amely alapján a **személyi hatály** kiterjed: az egyetemmel közalkalmazotti, munka- vagy munkavégzésre irányuló egyéb, valamint polgári jogi jogviszonyban álló, az egyetem intézményi keretein belül, illetve az egyetemmel együttműködésben folyó tudományos kutatásban, oktatásban, illetve az egyetem egyéb feladatainak megvalósításában részt vevő személyekre. Kiterjed az egyetemmel hallgatói jogviszonyban álló azon személyekre is,

akik külön nyilatkozattal a szabályzat rendelkezéseit magukra nézve kötelezőnek ismerték el, valamint külön megállapodás alapján az egyetem területén működő, a tudományos kutatásban, oktatásban részt vevő gazdálkodó szervezetekre.

II.3.1.2 Interjúk összegzése a személyi hatály témakörében

Ezen kérdéskörben arra kerestünk választ, hogy az intézmény hogy biztosítja a szabályozás minél szélesebb körű megismertetését, illetve a szabályozás hatályának elismertetését. Emellett az olyan speciális elemekre is rákérdeztünk, mint a vendégkutatókra és az egyetemi hallgatókra vonatkozó szabályozás.

Annak ellenére, hogy a vendégkutatókra vonatkozó kérdésünket mindenki nagyon is relevánsnak tartotta, nincs az intézményekben a vendégkutatók által előállított szellemi alkotásokra vonatkozó szabályozás. Többen is említették, hogy Uniós polgárok esetében ez ritkán gond, hiszen ezek a kollégák legtöbbször valamilyen EU pályázat keretében jönnek, ahol a támogatási és a konzorciumi szerződés általában eleve rögzíti a képződő szellemi alkotásokkal kapcsolatos jogokat.

Az összes megkérdezett közül egyedül az SZBK képviselője említette azt a kormányrendeletet, amely harmadik országbeli állampolgár kutatókat fogadó kutatószervezetek akkreditációjáról, valamint a fogadási megállapodásról szól [181/2007. (VII. 6.) Korm. rendelet], annak ellenére, hogy minden megkérdezett intézmény akkreditáltatta magát. Ebből arra következtethetünk, hogy a rendeletben foglalt fogadási megállapodásnak a felek jogait és kötelességeit szabályozó részének megalkotásában a megkérdezett intézmények – az SZBK kivételével – nem vonták be a kutatáshasznosítással foglalkozó operatív vezetőt, és emiatt gyaníthatóan a megállapodás nem is tartalmaz erre vonatkozó klauzult. A Debreceni Egyetemen létező gyakorlat, hogy azon pályázatokhoz, amelyek nagyobb fokú vendégkutatói mozgással járnak, egyedi szerződésmintát készítettek, melyben szabályozzák a képződő szellemi alkotásokkal kapcsolatos jogokat és kötelezettségeket is.

Annak ellenére, hogy az Ftv. ha némiképp félreérthető megfogalmazással is, de rögzíti a hallgatói jogviszonyban keletkezett szellemi alkotások feletti jogosultság lehetőségét, a graduális képzésben részt vevő hallgatókkal kapcsolatos szabályozás is sokszínű a megkérdezettek körében. Van olyan intézmény, ahol „szabályozva van, hiszen ezt kötelezően le kellett szabályozni”, azaz ismerik az Ftv.-t és a benne foglaltakat a szellemi alkotásokról szóló belső

intézményi szabályozásban is megerősítették. Vannak olyan intézmények, ahol az interjúban ugyan az Ftv.-re nem hivatkoztak, de intézményi szabályzatukat automatikusan a graduális képzésben részt vevő hallgatókra is kiterjesztették. Olyan intézmény is akad, melynek képviselője úgy nyilatkozott, hogy a graduális képzésben részt vevő hallgatókra „nincsen olyan jogviszony”, ami a szabályozásba történő automatikus bevonásukat lehetővé tenné – ami a fentiekből kifolyólag nyilvánvaló tévedés.

A belső szabályok megismertetését minden érintett fontosnak tartja, és kevés kivétellel tesz is azért, hogy ez minél szélesebb körben valóban ismert legyen. Azon intézmények, akik erre nem fordítanak különös figyelmet, a belső kapacitás hiányával magyarázzák ezt. A Debreceni Egyetemen többféle lehetőséget is megragadnak a szabályozás megismertetésére: látogatják a kari üléseket, centrumösszekötőket működtetnek és innovációs rendezvényeket (innovációs café) szerveznek. A Pécsi Tudományegyetemen a személyes találkozók, illetve a partnertalálkozók keretében ismertetik a szabályozás lényegét, valamint nemrég elindították a kari inno pontok rendszerét. Az ELTE minden év februárjában megszervezi innovációs napját. A SE kiemelten informálja azokat a kutatókat, akik élen járnak az innovációban, és így akiktől a szabályozás alá eső teljesítmény leginkább várható. Az MTA KOKI intraneten tájékoztatja dolgozóit a szabályozásban bekövetkezett változásokról, míg az MTA SZBK aláírhatja dolgozóival, hogy egy új szabályozást vagy egy szabályozás megváltozását megismerte.

Ami a szabályozás elismertetését illeti, egyetlen intézményben sincs a szellemialkotás-szabályozatokon túl más – munkajogi – okiratba (pl. kollektív szerződésbe) foglalva. Ezt a megkérdezettek közül többen is problémának érzékelik, hiszen a vonatkozó jogszabályokból levezethető ugyan a szolgálatiság fogalma, de amennyiben az illető dolgozó munkaköri leírásában mondjuk az oktatás és a gyógyítás szerepel, de a kutatás nem, akkor ez a kutatási eredmények szempontjából vitára adhat okot a szolgálatiság tekintetében. Az orvos kollégák esetén ezt a problémát egymástól függetlenül a Debreceni Egyetem és a Pécsi Tudományegyetem illetékesei is említették. A SE képviselője pedig arról számolt be, hogy amennyiben a találmány megítélését illetően vita van, akkor ők a találmányt automatikusan alkalmazotti találmányként kezelik, és azonnal le is mondanak a hasznosítás jogáról, de a feltalálóhoz befolyó árbevételekből egy magasabb jutalékot kérnek. Gyakorlatukat arra alapozzák, hogy nem érdemes az ilyen ügyekben jogvitát kezdeményezni, hiszen a szolgálatiság alól kibújó kollégák elveszítik az iroda szolgálati szellemi alkotásokhoz kapcsolódó szolgáltatásainak és költségvállalásának lehetőségét, és az esetek többségében ez visszatartó erő kell legyen az egyetemet megkerülni szándékozók számára.

II.3.1.3 Személyi hatály specifikus javaslatok

- 1 A szellemi tulajdon-kezelési szabályzatok személyi hatályának szabályozásakor indokolt törekedni arra, hogy ne csak az anyaintézmény jogszerzése, de – különösen a technológia-átadási megállapodások esetében – a feltalálói érdekek védelme is megfelelően biztosítva legyen.
- 2 Kutatási megállapodások megkötésekor a lehetőségekhez képest kerülni célszerű a megrendelő közvetlen és automatikus jogszerzését a jövőben képződő szellemi tulajdonra, ehelyett az indirekt jogszerzés változatos eszköztárát célszerű alkalmazni.
- 3 A szellemi tulajdon-kezelési szabályzat személyi hatályát célszerű kiterjeszteni az intézményben dolgozó olyan vendégkutatókra, akiknek az ott tartózkodását ebben a tekintetben más dokumentum (pl. a finanszírozó pályázattal kapcsolatos szabályozások) nem szabályozza. Egyben célszerű a szellemi tulajdon-kezelési szabályzatot összhangba hozni a kutatószervezetek akkreditációjáról, valamint a fogadási megállapodásról szóló 181/2007. (VII. 6.) Korm. rendelettel.
- 4 A szellemi tulajdon-kezelési szabályzat személyi hatályát az Ftv. 48. §-ának (1) bekezdése alapján célszerű kiterjeszteni hallgatói jogviszonyban keletkezett szellemi alkotások szabályozására is.
- 5 Célszerűnek látnánk a szolgálati jogviszonyt a szellemi tulajdon-kezelési szabályzaton túl más – munkajogi – okiratba (pl. kollektív szerződésbe) foglalni. A vonatkozó jogszabályokból levezethető ugyan a szolgálatiság fogalma, de amennyiben az illető dolgozó munkaköri leírásában a kutatási kötelezettség nem szerepel, akkor ez a kutatási eredmények szempontjából vitára adhat okot a szolgálatiság tekintetében.

II.3.2 Tárgyi hatály

II.3.2.1 Tárgyi hatály szabályzásának összehasonlítása

BME

Megegyezik az **útmutatóban** foglaltakkal. A szabályzat tárgyi hatálya kapcsán érdemes még megjegyezni, hogy a szabályzat hatálya ugyan kiterjed a know-how-ra is, de természetesen csak azon know-how-hoz fűződő jogok szállhatnak át a kutatóhelyre, amely az alkotóktól függetlenül is létező formában (írásban vagy elektronikus úton) is rendelkezésre áll. Ez ugyanis a **forgalomképesség** feltétele. Amennyiben a megrendelőnek az ún. „**személyes**”, azaz egy meghatározott személyhez kapcsolódó **know-how**-ra is szüksége van, az csak adott kutatóval kötött megbízási vagy egyéb munkavégzésre irányuló **szerződés** útján oldható meg.

DEBRECENI
EGYETEM

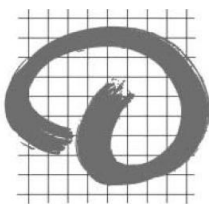
A szabályzat tárgyi hatálya kiterjed a szabályzat hatálya alá tartozó személy által létrehozott szellemi alkotásra, amelyre iparjogvédelmi oltalom – különösen szabadalom, használatiminta-oltalom, növényfajta-oltalom, mikroelektronikai félvezetőtermék topográfiájának oltalma, formatervezésiminta-oltalom – szerzhető, szerzői műre, amely törvény erejénél fogva szerzői jogi védelem alatt áll, és know-how-ra, amennyiben szolgálati vagy az alkalmazotti jellege megállapítható. Kiterjed továbbá az egyetemhez köthető védjegyekre és egyéb árujelzőkre, minden olyan egyéb szellemi alkotásra, amelyet az egyetem és harmadik személy közötti megállapodás a szabályzat hatálya alá rendel, valamint azokra a szellemi alkotásokra, amelyekhez fűződő jogoknak már a szabályzat hatálybalépésekor is az egyetem volt a jogosultja. A tárgyi hatály alá tartoznak végül azok a szellemi alkotások, melyeket az egyetem átruházás útján szerzett, és azok, melyek hasznosítási jogát az egyetem részben vagy egészben megszerezte.

ELTE

A szabályzat hatálya kiterjed minden az innovációs törvény 4. §-ában meghatározott kutatással összefüggő tevékenységre is (tisztá és célzott alapkutatás; alkalmazott kutatás; kísérleti fejlesztés; kutatás-fejlesztés; kutatás-fejlesztési és technológiai innovációs eredmények hasznosítása). A tárgyi hatály alá veszi a szerzői jogi védelem alá tartozó, az irodalom, a tudomány és a művészet minden alkotását, különösen a c) pont szerint a számítógépi programalkotás és a hozzá tartozó dokumentáció akár

forráskódban, akár tárgykódban vagy bármilyen más formában rögzített minden fajtáját, ide értve a felhasználói programot és az operációs rendszert is. Szellemi alkotásnak minősül minden – közalkalmazotti, illetve hallgatói jogviszonyban álló személyek által létrehozott, az Szt. hatálya alá tartozó találmány, valamint az Mft. hatálya alá tartozó mikroelektronikai félvezető termék topográfiája. A szabályzat alkalmazásakor a találmányokra vonatkozó rendelkezéseket a szerzői jogi törvény szerinti **szoftverre is alkalmazni kell.**

MTA KOKI

Az újításnak a szabályzat hatálya alá sorolásának kivételével a tárgyi hatály megegyezik az útmutatóban foglaltakkal. Ide tartoznak még továbbá a védjegyek és egyéb árujelzők, amelyek közvetlenül kapcsolódnak a fentiek szerinti szellemi alkotásokhoz; minden olyan egyéb szellemi alkotás, amelyet az intézet és harmadik személy közötti megállapodás a szabályzat hatálya alá rendel (azaz pl. ha nem az intézetben létrejött szellemi alkotásokhoz kapcsolódó jogokat az intézet ingyenesen vagy visszerhesen megszerzi), továbbá azok a szellemi alkotások, amelyekhez fűződő jogoknak már a szabályzat hatálybalépésekor is az intézet a jogosultja, feltéve, hogy a szóban forgó szellemi alkotások jogosultja a szabályzat hatálya alá rendeléshez hozzájárult.

Megegyezik az útmutatóban foglaltakkal. Ide tartozik ezen túlmenően minden olyan egyéb szellemi alkotás is, amelyet az SZBK és harmadik személy közötti megállapodás a szabályzat hatálya alá rendel (azaz a nem a kutatóhelyen létrejött szellemi alkotásokhoz kapcsolódó jogokat SZBK ingyenesen vagy visszerhesen megszerezte).

Megegyezik az **útmutatóban foglaltakkal**: a szabályzat hatálya alá tartoznak még a védjegyek és egyéb árujelzők, amelyek közvetlenül kapcsolódnak a szabályzat hatálya alá tartozó valamely más szellemi alkotáshoz, és amelyekre védjegyoletalom szerezheto; továbbá ide tartozik minden olyan egyéb szellemi alkotás, amelyet a kutatóhely és harmadik személy közötti megállapodás a szabályzat hatálya alá rendel.

SEMMEIWEIS
EGYETEM

Az újítás idesorolását leszámítva a tárgyi hatály megegyezik az útmutatóban foglaltakkal. Ide tartozik továbbá minden olyan egyéb szellemi alkotás is, amelyet az egyetem és harmadik személy közötti megállapodás a szabályzat hatálya alá rendel (azaz pl. ha nem az egyetemen létrejött szellemi alkotásokhoz kapcsolódó jogokat az egyetem ingyenesen vagy visszterhesen megszerzi).

SZTE

A szabályzat tárgyi hatálya alá tartozik valamennyi, a szabályzat hatálya alá tartozó személy által folytatott tevékenység – többnyire tudományos kutatómunka – során létrehozott szellemi alkotás, amelyre iparjogvédelmi oltalom szerezhető, valamint azon szerzői mű, amely a törvény erejénél fogva szerzői jogi védelem alatt áll, továbbá know-how, amelyek tekintetében a szolgálati vagy az alkalmazotti jelleg megállapítható, illetve – szerzői művek esetében – amelyek létrehozása a szabályzat hatálya alá tartozó személynek munkaviszonyból folyó kötelessége. A tárgyi hatály kiterjed a védjegyekre és egyéb árujelzőkre, amelyek közvetlenül kapcsolódnak a fenti szellemi alkotásokhoz, valamint minden olyan egyéb szellemi alkotásra, amelyet az egyetem és harmadik személy közötti megállapodás a szabályzat hatálya alá rendel (nem a kutatóhelyen létrejött, de az egyetem által megszerzett ingyenesen vagy visszterhesen megszerzett szellemi alkotás). Azok a szellemi alkotások is a szabályzat hatálya alá tartoznak, amelyekhez fűződő jogoknak már a szabályzat hatálybalépésekor is az egyetem a jogosultja, feltéve, hogy a szóban forgó szellemi alkotások korábbi jogosultja a szabályzat hatálya alá rendeléshez hozzájárult.

II.3.2.2 Interjúk összegzése a tárgyi hatály tekintetében

Ebben a témakörben arra vonatkozólag próbáltunk kiegészítő információkhoz jutni, hogy milyen jogokat biztosít magának az intézmény a doktori- illetve diplomadolgozatokkal kapcsolatban, illetve az olyan ritkább események, mint az alkalmazotti találmányok, a szerzői művek, illetve a know-how oltalmazása és hasznosítása ügyében milyen aktivitást mutatott az intézmény az elmúlt években.

A megkérdezettek többsége úgy nyilatkozott, hogy nincs arról tudomása, hogy intézményében a PhD dolgozatokkal kapcsolatosan szabályozásban rögzítenék az intézmény érdekeinek

védelmét. Az ELTE képviselője jelezte, hogy ők titoktartási nyilatkozatot íratnak alá az intézményben dolgozó PhD hallgatókkal a dolgozat tárgya tekintetében. Hasonlóan jár el az MTA SZBK is a témáikon szakdolgozó graduális képzésben részt vevő hallgatókkal. Az SZTE képviselőjének véleménye szerint külön szabályozásra a PhD dolgozatok esetében amúgy sincs szükség, hiszen ezek egy létező egyetemi kutatási témához kapcsolódnak, így eleve szolgálati jellegű szellemi alkotásról van szó.

A legvitatottabb kérdés az alkalmazotti találmányok megítélése. Az ELTE és a Debreceni Egyetem képviselője is jelezte, hogy ezt az intézményben nehezen tudják értelmezni, és ez sok vitára adhat alkalmat. Mivel a kutatók számára sincs egyértelműen rögzítve a helyzet, illetve sokszor nem szakember magyarázza el nekik a különbséget, így a témában kissé jártas kutatók sokszor keresnek kikaput, és a szolgálati szellemi alkotást megpróbálják alkalmazottivá nyilvánítani. Különös eset a Pécsi Tudományegyetemé, ahol a RET (regionális egyetemi tudásközpont) keretében képződött szellemi alkotásokat maga az egyetemi illetékes bizottság is – hibásan értelmezve a vonatkozó rendelkezéseket – alkalmazottinak fogadta el, így most dolgoznak azok átminősítésén.

A szerzői jogokra több intézményi szabályozás is kiterjed ugyan, de a megkérdezettek elmondása szerint ezzel a gyakorlatban nem foglalkoznak. Szerzői műveket egyik intézményben sem vesznek nyilvántartásba, és nem érvényesítenek a szerzői művekre anyagi jellegű jogokat. Az egyik megkérdezett véleménye szerint amúgy is lehetetlenség lenne, hogy egy nagy egyetem „minden bölcsész és zenész tevékenységét kövesse” ebből a szempontból. A Debreceni Egyetem gyakorlata szerint a publikálásra szánt kéziratokról előzetes nyilatkozatot kérnek, hogy nem tartalmaz szabadalmaztatható eredményt, de mivel ez kutatóhelyi vezetőtől származik, így nyilván a szabadalomképeség megítélését nem lehet számon kérni.

Know-how dokumentálásáról több intézmény is pozitívan nyilatkozott. Számítógépes algoritmusokra alapozott megoldásokból az ELTE-nek kettő is van, a Debreceni Egyetem és a Pécsi Tudományegyetem is több know-how-t regisztrált, az SZTE-n egy interdiszciplináris (orvosi és informatikai) know-how van nyilvántartásba vétel alatt, a SE is több esetben fordult közjegyzőhöz, illetve az MSZH-hoz know-how nyilvántartásba vétele ügyében, és az MTA SZBK is rendelkezik egy dokumentált know-how-val. A fentiek közül ketten is úgy nyilatkoztak, hogy a know-how dokumentálása elsősorban pályázati kötelezettségből adódóan történt és nem az intézmény jól felismert saját érdekéből.

II.3.2.3 Tárgyi hatály specifikus javaslatok

1. A külföldiekkel kötendő technológia-átadási megállapodások zökkenőmentes lebonyolításához elengedhetetlen, hogy az intézményi szellemi tulajdon-kezelési szabályzat angol nyelven is, könnyen hozzáférhető helyen közzé legyen téve. A szabályzat esetleges módosításainak a közzétételéről is gondoskodni kell.
2. A másoktól szerződéses jogviszony alapján megszerzett szellemi alkotások szerződésben rendezett státusáról köteles az intézmény gondoskodni. Az átadott és átvett szellemi alkotások egységes nyilvántartására és a szerződéses kapcsolatok központi kezelésére megfelelő eljárásrendet célszerű az intézményen belül kialakítani.
3. A szellemi alkotás szabályzat tárgyi hatályát célszerű kiterjeszteni a PhD dolgozatok tartalmára.

II.3.3 Átruházással és oltalmazással

II.3.3.1 Átruházással és oltalmazással kapcsolatos szabályozások összehasonlítása

BME

Elvi jelleggel kimondja, hogy az egyetem szervezeti keretei között folyó, az egyetem közalkalmazottai által közalkalmazotti jogviszonyuk keretében, vagy alkalmazotti szellemi alkotásként, illetve szerződés alapján harmadik személy által vagy közreműködésével végzett – ideértve az egyetem közalkalmazottai által közalkalmazotti jogviszonyukon kívüli, külön erre irányuló szerződés alapján, vagy az egyetem hallgatója által vagy közreműködésével végzett – alkotómunka eredményeként létrejövő szellemi alkotáshoz fűződő valamennyi jog kizárólagosan – jogszabály vagy szerződés ettől kifejezetten eltérő rendelkezése hiányában – az egyetemet illeti meg. Kimondja, hogy az egyetem képviseletében eljáró személyek kötelesek gondoskodni arról, hogy bármilyen harmadik személlyel közösen folytatandó kutatási tevékenység megkezdése előtt írásban rögzítésre kerüljenek az együttműködés feltételei, amelyben az esetlegesen létrejövő szellemi alkotásokhoz fűződő jogok sorsáról is rendelkezni kell. Az eljárásrend értelmében a kutatók a munkájuk során létrehozott, a szabályzat hatálya alá tartozó, jogszabályi (iparjogvédelmi, szerzői jogi vagy más jogszabály szerinti védettséget élvező) szellemi alkotásaikról kötelesek haladéktalanul a kutatócsoportot foglalkoztató gazdálkodó egység vezetőjét tájékoztatni. Azonban a kutató bejelentési kötelezettsége nem terjed ki azon esetekre, amikor az egyetem harmadik személy megrendelésére végez a szabályzat hatálya alá tartozó tevékenységet, vagy hoz létre a szabályzat hatálya alá tartozó védett szellemi alkotást, és az az alkotás létrehozására irányuló szerződésben a megrendelő a szellemi alkotás valamennyi jogszabály szerint átruházható jogát fenntartotta a maga számára. Mindez kifejezetten is lehetővé teszi a kutatási szerződés megrendelőjének közvetlen jogszerzését.

DEBRECENI
EGYETEM

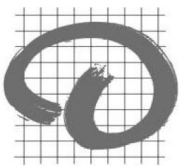
Elvi jelleggel kimondja, hogy az egyetemen folyó kutatómunka eredményeként létrejövő szellemi alkotásokhoz fűződő valamennyi jog – jogszabály vagy szerződés ettől kifejezetten eltérő rendelkezése hiányában – az egyetemet illeti meg. Ebben a pontban a főszabály alóli megengedő kivétel érdemel mindenképp előtérrel figyelmet. Hiszen már rögtön a szellemi alkotások jogi sorsát érintő első rendelkezés utal arra a lehetőségre, hogy a jogok nem az egyetemre, hanem egy szerződésben meghatározott harmadik személyre szálljanak át. Az egyetem képviseletében eljáró személyek kötelesek

gondoskodni arról, hogy bármilyen harmadik személlyel közösen folytatandó kutatási tevékenység megkezdése előtt írásban rögzítésre kerüljenek az együttműködés feltételei (konzorciumi szerződés), amelyben – egyéb kérdések mellett – az esetlegesen létrejövő szellemi alkotásokhoz fűződő jogok sorsáról is rendelkezni kell. Eltérő megállapodás hiányában a szellemi alkotás tulajdonjoga az együttműködők között olyan arányban oszlik meg, amely tükrözi a szellemi alkotás létrehozásához való hozzájárulás arányát. Az arány megállapíthatósága, a későbbi viták elkerülése érdekében a folytatott tevékenységről rendszeres, jól dokumentált, és a közreműködők által aláírt jegyzőkönyvet célszerű vezetni. Ha a szellemi alkotás létrehozásában való közreműködés aránya a fentiek szerint nem állapítható meg, illetve, ha a konzorciumnak több olyan kutatóhely is a tagja, amely az innovációs törvény hatálya alá tartozva rendelkezik szellemi tulajdon kezelési szabályzattal, közöttük a jogok és kötelezettségek – eltérő megállapodás hiányában – egyenlő arányban oszlanak meg.

ELTE

A korábban vizsgált szabályzatoktól eltérően az egyetem szabályzata nem írja le egyértelműen, hogy az egyetem keretei között folyó alkotómunka eredményeként létrejövő szellemi alkotáshoz fűződő valamennyi jog – jogszabály vagy szerződés ettől kifejezetten eltérő rendelkezése hiányában – az egyetemet illetné meg, és nem utal összefoglalóan a szabadalmi törvényre sem. E helyett az idézett törvényszövegekben külön-külön található meg a szoftverre és az adatbázisra vonatkozó vagyoni jogok átruházhatósága és a szolgálati találmány esetén a tulajdonjog átszállása.

MTA KOKI

A szabályzat kimondja, hogy az intézet keretei között folyó alkotómunka eredményeként létrejövő szellemi alkotáshoz fűződő valamennyi jog – jogszabály vagy szerződés ettől kifejezetten eltérő rendelkezése hiányában – az intézetet illeti meg. A főszabály alóli megengedő kivétel („szerződés ettől kifejezetten eltérő rendelkezése hiányában”), a szellemi alkotások jogi sorsát érintő első rendelkezés utal arra a lehetőségre, hogy e jogok – a kutatóktól – nem az intézetre, hanem egy szerződésben meghatározott harmadik személyre szálljanak át. A szabályzat ugyan nem mondja ki kifejezetten, hogy a külső személlyel kötött szerződés alapján végzett kutatási és fejlesztési tevékenység eredményeként létrejött szellemi alkotáshoz fűződő jogok tekintetében nem a szabályzat általános rendelkezései irányadók, de a megrendelő a szabályzat vonatkozó rendelkezései alapján e jogokat

megszerezheti. Az V. fejezet további pontjai ugyancsak azt támasztják alá, hogy az intézet mint vállalkozó által létrehozott szellemi alkotásokhoz fűződő jogok a megrendelőre átruházhatók. A 2. pont ebben a vonatkozásban előírja, hogy az intézet képviselőjében eljáró személyek kötelesek a tőlük elvárható gondossággal eljárni olyan szerződések megkötésekor, illetve olyan jognyilatkozatok megtételekor, amelyek befolyásolhatják az intézetnek a szellemi alkotásokhoz fűződő jogokra vonatkozó megszerzését vagy az ezekkel való rendelkezés jogát.

Kifejezetten rögzíti, hogy az intézet képviselőjében eljáró személyek kötelesek gondoskodni arról, hogy bármilyen harmadik személlyel közösen folytatandó kutatási, tanácsadói, termékfejlesztési tevékenység megkezdése előtt írásban rögzítésre kerüljenek az együttműködés feltételei (pl. konzorciumi, kutatási, tanácsadói, termékfejlesztési szerződés formájában), amelyben – egyéb kérdések mellett – az esetlegesen létrejövő szellemi alkotásokhoz fűződő jogok sorsáról is rendelkezni kell. A szabályzat ugyanakkor nem határozza meg egyértelműen, hogy a rendelkezés alatt mit is kell érteni, vagyis a szabályzattal összhangban állónak kell tekinteni egy olyan tartamú rendelkezést is, hogy a megrendelő lesz a projekt keretében létrehozott szellemi alkotáshoz fűződő jogok jogosultja.

A fenti értelmezést támasztja alá az a pont is mely szerint az intézet fenntartja magának a jogot, hogy a szabályzat alapján őt megillető, vagy részére felajánlott bármely szellemi alkotáshoz kapcsolódó jogról bármikor lemondjon, illetve a neki felajánlott szellemi alkotást elutasítsa.

Az V. fejezet 4. pontjában rögzített joglemondás a kutatási szerződések kapcsán ugyanakkor egy másik szempontból is figyelmet érdemel. A szellemi alkotáshoz fűződő jogok ugyanis főszabályként a szellemi alkotást létrehozó személyt (az Szt. szerint a szerzői jogok a szerzőt, az Szt. szerint a szabadalomhoz való jog a feltalálót stb.) illetik meg. Ahhoz, hogy a jogok a kutatóról a kutatóhelyre vagy éppen egy harmadik személyre szálljanak át, egy külön aktusra van szükség. Az átszállást a szellemi alkotás szolgálati vagy alkalmazotti jellegére, illetve szerzői művek esetében annak munkaviszonyban történt előállítására tekintettel az iparjogvédelmi és a szerzői jogi törvény rendelkezései alapján írják elő a kutatóhelyek a szabályzatban.

A szellemi alkotáshoz kapcsolódó jogok általános jogi sorsát a szabályzat V. fejezete szabályozza. A szabályzat elvi jelleggel kimondja, hogy az SZBK-ban folyó kutatómunka eredményeként létrejövő **szellemi alkotásokhoz fűződő valamennyi jog** – jogszabály ettől kifejezetten eltérő rendelkezése hiányában – **az SZBK-t illeti meg**. Ugyanakkor a főszabály alóli legfontosabb – jelen esetben legrelevánsabb – kivételként kimondja, hogy amennyiben a szellemi alkotás olyan kutatási és fejlesztési

tevékenység eredményeként jön létre, amely tevékenység ellátására az SZBK valamely külső

személlyel kötött szerződés alapján vállalkozott, úgy ezen szellemi alkotáshoz fűződő jogok tekintetében az SZBK és a külső személy közötti megállapodás rendelkezései, ilyenek hiányában a szabályzat rendelkezései irányadók. Azaz egy harmadik személlyel kötött kutatási szerződés esetén a szabályzat lehetővé teszi, hogy az SZBK mint vállalkozó kötelezettséget vállaljon arra, hogy a kutatási tevékenység során létrehozott szellemi alkotáshoz fűződő jogok a megbízót illessék meg.

PTE

Elvi jelleggel kimondja, hogy az egyetemen folyó kutatómunka eredményeként létrejövő szellemi alkotásokhoz fűződő valamennyi jog – jogszabály vagy szerződés ettől kifejezetten eltérő rendelkezése hiányában – az egyetemet illeti meg.

Ebben a pontban a főszabály alóli megengedő kivétel érdemel mindenekelőtt figyelmet. Hiszen már rögtön a szellemi alkotások jogi sorsát érintő első rendelkezés is lehetővé teszi, hogy e jogok nem az egyetemre, hanem egy szerződésben meghatározott harmadik személyre szálljanak át. A szabályzat ugyan nem mondja ki kifejezetten, hogy a külső személlyel kötött szerződés alapján végzett kutatási és fejlesztési tevékenység eredményeként létrejött szellemi alkotáshoz fűződő jogok tekintetében nem a szabályzat rendelkezései irányadók, de a megrendelő a szabályzat vonatkozó rendelkezései alapján e jogokat megszerezheti.

A 4. és 5. §-ok további rendelkezései ugyancsak azt támasztják alá, hogy a kutatási szerződés keretében az egyetem mint vállalkozó által létrehozott szellemi alkotásokhoz fűződő jogok a megrendelőre átruházhatók. A 4. § (3) bekezdése ebben a vonatkozásban előírja, hogy az egyetem képviselőiben eljáró személyek kötelesek a tőlük elvárható gondossággal eljárni olyan szerződések megkötésekor, illetve olyan jognyilatkozatok megtételekor, amelyek befolyásolhatják az egyetemnek a szellemi alkotásokhoz fűződő jogokra vonatkozó jogszerzését vagy az ezekkel való rendelkezés jogát.

Szintén az egyetem szabad rendelkezési jogát rögzítik a szabályzat szerződéskötéssel (ha nem is kifejezetten kutatási szerződések megkötésével) kapcsolatos további rendelkezései is.

Ha a szellemi alkotás kidolgozására más egyetem, intézmény vagy gazdálkodó szervezet dolgozójával együttműködve kerül sor, a termék tulajdonjoga az együttműködők között olyan arányban oszlik meg, amely tükrözi a szellemi alkotás létrehozásához való hozzájárulás arányát. Ezt az arányt az együttműködők közötti külön szerződésben – figyelemmel a szabályzat rendelkezéseire – kell meghatározni. Ilyen szerződés hiányában úgy kell tekinteni, hogy a felek között a jogok egyenlő arányban oszlanak meg.

Ugyancsak a szerződéskötési gyakorlathoz kapcsolódóan előírja, hogy amennyiben a közfinanszírozású kutatás-fejlesztési támogatás elnyerése érdekében több személy vagy szervezet – konzorcium létrehozásával – együttesen pályázik, a projekt eredményeképp létrejött szellemi alkotásokkal kapcsolatos jogokban való részesedés arányát polgári jogi szerződésben kell rögzíteni. Amennyiben ez nem teljesül, úgy kell tekinteni, hogy a partnerek között a jogok – eltérő előzetes megállapodás hiányában – egyenlő arányban oszlanak meg. A szerződést a szabályzat rendelkezéseire figyelemmel kell megkötni. A találmány/szabadalom átruházási szerződéssel kapcsolatban a szabályzat 35. §-a határozza meg a szerződés kötelező tartalmi elemeit.

SEMMELWEIS
EGYETEM

A szabályzat elvi jelleggel kimondja, hogy **az egyetemen folyó kutatómunka eredményeként létrejövő szellemi alkotásokhoz fűződő valamennyi jog** – jogszabály vagy szerződés ettől kifejezetten eltérő rendelkezése hiányában – **az egyetemet illeti meg**. A főszabály alóli megengedő kivétel alapján a szellemi alkotások jogi sorsát érintő első rendelkezés is lehetővé teszi, hogy e jogok ne az egyetemre, hanem egy szerződésben meghatározott **harmadik személyre szálljanak át**. A szabályzat ugyan nem mondja ki kifejezetten, hogy a külső személlyel kötött szerződés alapján végzett kutatási és fejlesztési tevékenység eredményeként létrejött szellemi alkotáshoz fűződő jogok tekintetében nem a szabályzat rendelkezései irányadók, de a megrendelő a szabályzat vonatkozó rendelkezései alapján e jogokat megszerezheti.

A szabályzat szerint a kutatási szerződés keretében az egyetem mint vállalkozó által létrehozott szellemi alkotásokhoz fűződő **jogok a megrendelőre átruházhatók**. A 2. pont ebben a vonatkozásban előírja, hogy az egyetem képviselőjében eljáró személyek kötelesek a tőlük elvárható **gondossággal** eljárni olyan szerződések megkötésekor, illetve olyan jognyilatkozatok megtételekor, amelyek befolyásolhatják az egyetemnek a szellemi alkotásokhoz fűződő jogokra vonatkozó jogszerzését vagy az ezekkel való rendelkezés jogát.

SZTE

Elvi jelleggel kimondja, hogy **az egyetemen folyó kutatómunka eredményeként létrejövő szellemi alkotáshoz fűződő valamennyi jog** – jogszabály vagy szerződés ettől kifejezetten eltérő rendelkezése hiányában – **az egyetemet illeti meg**. A megengedő kivétel alapján tehát itt is lehetőség van arra, hogy e jogok ne az egyetemre, hanem egy

szerződésben meghatározott **harmadik személyre szálljanak** át. Ha a szellemi alkotást más egyetem, intézmény vagy gazdálkodó szervezet munkatársával együttműködve dolgozták ki, akkor a szellemi alkotáshoz kapcsolódó jogok az együttműködők között olyan arányban oszlanak meg, amely tükrözi a szellemi alkotás létrehozásához való hozzájárulás arányát. Ezt az arányt az együttműködők közötti külön szerződésben – figyelemmel a szabályzatban foglalt valamennyi egyéb rendelkezésre is – meg kell határozni. Előírás itt is, hogy az egyetem képviselőjében eljáró személyek kötelesek gondoskodni arról, hogy bármilyen harmadik személlyel közösen folytatandó kutatási tevékenység megkezdése előtt írásban rögzítésre kerüljenek az együttműködés feltételei (konzorciumi szerződés), amelyben – egyéb kérdések mellett – az esetlegesen létrejövő szellemi alkotásokhoz fűződő jogok sorsáról is rendelkezni kell. Ezen feltételek rögzítése nélküli szerződés nem köthető meg.

II.3.3.2 Interjúk összegzése az átruházás és oltalmazás kapcsán

Ebben a témakörben arra kerestük a választ, hogy azok a szervek, amelyek dönteni jogosultak az egyes intézményekben a szolgálati szellemi alkotások birtokba vételéről, illetve oltalmazásáról, azok milyen elvek szerint szerveződnek és milyen mechanizmusokkal működnek. Ezen felül vizsgáltuk, hogy kik lehetnek a folyamat egyéb szereplői, és milyen hatáskörrel, illetve felelősséggel rendelkeznek. Végül, de nem utolsósorban arra is kíváncsiak voltunk, hogy milyen forrásokat használ az adott intézmény az oltalmazási költségek fedezésére.

A felajánlott szellemi alkotások birtokba vételéről, illetve oltalmazásáról döntő személy(ek) vagy a rektor döntését közvetlenül előkészítő testület a megkérdezett intézményekben háromféleképpen szerveződik:

1. Egyrészt vannak hierarchikus/ekvipartíciós szervezetek, amelyekbe minden nagy alegység (egyetem esetén karok, MTA kutatóhely esetén intézetek) delegálhat egy-egy személyt (általában a tudományos dékánhelyettest, illetve az intézetvezetőt), és ez a kör néhány más intézményi vezetővel (főtitkár, gazdasági vezető, innovációs vezető) egészül ki. Tipikusan ilyen az ELTE, a Pécsi Tudományegyetem vagy az MTA SZBK illetékes szerve. Gyakorlatilag hasonlóan működik a Debreceni Egyetem testülete is, bár utóbbinál az illetékes testület ajánlása még a stratégiai rektorhelyettes külön ajánlásával egészül ki a rektori döntés előtt.

2. A következő csoport az előzőhöz hasonlóan szerveződik, de csak a technológiai innováció tipikus tudományterületei (kémia, fizika, biológia, orvostudomány, gyógyszerésztudomány) kapnak benne helyet egy-egy képviselővel, és ez egészül ki az illetékes egyetemi vezetőkkel. Ilyen elvek mentén szerveződik a Szegedi Tudományegyetem illetékes bizottsága.
3. Végül, de nem utolsósorban vannak olyan intézmények, ahol az intézményi vezetők és az operatív innovációs vezetők közül álló kis létszámú testület a döntéshozó. Így működik például a SE és az MTA KOKI illetékes testülete.

Több interjúalany is említette, hogy a hierarchikus szerveződések legnagyobb hátránya, hogy a piaci kompetenciák hiánya felesleges, a tématerületi ismeretek hiányából is adódó meddő vitákat okozhat, így sokan vonnak be külső szakértelmet a döntéselőkészítő folyamatba. Az ELTE-n volt rá példa, hogy a ValDeal Innovációs Zrt.-től kértek előzetes piacelemzést. Az SZTE rendszeresen rendel a technika állását feltáró kutatást a résztulajdonában lévő Biopolisz Kft.-től, és az MTA SZBK is igénybe veszi ezt a lehetőséget. A Pécsi Tudományegyetem szabadalmi ügyvivői irodától kér újdonságvizsgálatot, de most tervezi az előzetes értékelést piaci szempontokkal is bővíteni. A Debreceni Egyetem és a SE saját, részletes információgyűjtésére alapoz, de szükség esetén ők is vesznek igénybe külső szakértői segítséget.

A szellemi alkotások oltalmazásának finanszírozására több intézmény is működtet elkülönített alapot. Az ELTE találmányi kockázati alapja, a Debreceni Egyetem és a Pécsi Tudományegyetem innovációs alapja egyaránt az egyetemi költségvetésből táplálkozik. Az SZTE innovációs alapja korábban állandó összeget kapott az egyetemi költségvetésből, de mára már csak eseti feltöltések vannak, a külső szakértői és az oltalmazási költségek függvényében. Az alapok a hasznosítási bevétel egy részét visszaforgatják, illetve tervezik visszaforgatni, csökkentve ezáltal a szükséges intézményi hozzájárulást.

A Semmelweis Egyetem és az MTA KOKI nem működtet ilyen alapot, ezekben az intézményekben vagy közvetlenül a kutatócsoport, vagy pedig intézményi pályázatok segítségével finanszírozzák az iparjogvédelmi költségeket. Minden megkérdezett pályázott már az iparjogvédelmi költségek fedezésére dedikált pályázati forrásokra, több-kevesebb sikerrel. A TÁMOP 4.2.1. források megnyitása után azonban volt, aki úgy nyilatkozott, hogy inkább ezt használja, hiszen ez számára tervezhetően fedezi az ilyen jellegű költségeket. Az iparjogvédelmi pályázatok sokszor a túlpályázás miatt csak a vonatkozó költségek töredékét tudták fedezni, és mivel ez előre nem volt jelezhető, így az intézmény mindig gondban volt az iparjogvédelmi költségek tervezésével.

II.3.3.3 Találmány átruházással kapcsolatos gyakorlati javaslatok

1. A szellemi tulajdon-kezelési szabályzat kutatók díjazására vonatkozó rendelkezései önmagukban nem elegendők a feltaláló díjazásával kapcsolatos kérdések rendezésére: minden esetben, minden egyes feltalálóval találmányi díjszerződést kell kötni.
2. Célszerűnek tartjuk olyan díjazási rendszer megalkotását, amely elősegíti a találmány felajánlások gyarapodását (pl. Semmelweis Egyetem „Első millió szabály”).
3. Amennyiben egy közös szabadalom esetén az intézmény a hasznosító partner, akkor adott esetben az intézmény a nem hasznosító partner munkavállalójának is köteles lehet fizetni. Erre is célszerű kitérni a szellemi tulajdon-kezelési szabályzatban.
4. Átruházás esetén a szabadalmastárs elővásárlási jogának figyelmen kívül hagyása a szerződés érvénytelenségére vezethet.

II.3.4 Licencia és értékesítés

II.3.4.1 Licencia és értékesítés szabályozásának összehasonlítása

BME

A szabályzat kimondja, hogy amennyiben az egyetem a szellemi alkotás jogosultja, a szellemi alkotást nem pénzbeli hozzájárulásként hasznosító vállalkozás tulajdonába adhatja (apportálhatja). Kiemeli a szabályzat, hogy az egyetem az általa megszerzett, iparjogvédelmi oltalomban részesülő szellemi alkotásokat – a belső hasznosítás esetét kivéve – elsősorban hasznosító vállalkozáson keresztül kell, hogy hasznosítsa, azonban lehetőséget ad arra, hogy a rendelkezésre álló információk és a folyamatban lévő tárgyalások alapján a védett szellemi alkotást az annak hasznosítási jogára igényt tartó harmadik személy javára átruházzák, ha így azt gyorsabban és hatékonyabban lehet hasznosítani. Előírja, hogy hasznosító vállalkozást határozatlan időre, vagy legalább 3 éves határozott időtartamra lehet alapítani. Pénzügyi szempontból a szabályzat alapján az egyetem felelőssége nem haladhatja meg a vagyoni hozzájárulásának mértékét, az osztalékból való részesedése pedig nem lehet annál kisebb arányú. Az egyetem hasznosító vállalkozásba pénzbeli hozzájárulást csak akkor teljesíthet, ha az egy naptári évben összesen teljesített pénzbeli hozzájárulások összege nem haladja meg az egyetem előző évi költségvetési beszámolójában kimutatott vállalkozási tevékenység eredményének ötven százalékát (az innovációs törvény 20. §-a szerinti támogatást kivéve). A vállalkozás alapító okirata nem írhat elő pótbefizetést. E szabályok irányadóak arra az esetre is, amikor az egyetem által létrehozott, vagy részesedésével működő hasznosító vállalkozás hoz létre gazdálkodó szervezetet vagy abból részesedik, illetőleg az e szervezetek általi további gazdálkodó szervezetek alapítására vagy a belőlük való részesedésre. Az ilyen gazdálkodó szervezet azonban nem apportálhatja azt az eredeti szellemi alkotást, amelynek jogosultja az egyetem. Fontos előírás, hogy az egyetemnek évente jelentést kell készítenie a felügyeleti szerve részére arról, hogy az általa alapított, vagy részvételével működő hasznosító vállalkozásokban hogyan valósultak meg a hasznosítás céljai.

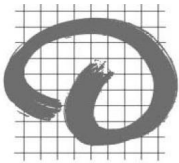
DEBRECENI
EGYETEM

Licenciaszerződések megkötésére vagy tartalmi elemeire vonatkozó külön fejezetet nem tartalmaz a szabályzat, egyedül a következő pontban ismertetett 6. § (4) bekezdés tesz említést erről a kérdésről, valamint a díjakra vonatkozó VIII. fejezet írja le, hogy hasznosításnak kell tekinteni a hasznosítás más részére történő engedélyezését is.

ELTE

A licencszerződés megkötésére vagy tartalmi elemeire nem utal az egyetem szabályzata, ide vonatkozó törvényhelyeket sem jelöl meg forrásként.

MTA KOKI

A szabályzat a licencszerződések vonatkozásában a hasznosításból befolyó díjak megosztása és a kutatók motiválásáról szóló fejezetben az alkotói díj alapjának meghatározása kapcsán fejt ki a következőket: [... az alkotói díj alapja a] hasznosítási vagy átruházási szerződés esetén a jogátruházás ellenértékeként a hasznosítási/átruházási szerződésben a licenciavevő/vevő által az intézetnek fizetendő díj, licenciavevő/vevő által az Intézet javára teljesített bármilyen kifizetés és pénzben kifejezhető más előny, ideértve a licenciavevő/vevő által kibocsátott részvényeket, illetve kialakított üzletrészeket is, ide nem értve azonban a vevő/licenciavevő által kutatási vagy egyéb szerződések alapján az intézetnek biztosított eszközöket, szolgáltatásokat, illetve jogokat (a továbbiakban: bruttó bevétel), amely bruttó bevételből le kell vonni az adott szellemi alkotás értékelésével, a jogi oltalom megszerzésére és hasznosítására irányuló eljárással kapcsolatos költségeket, külső szakértők díjazását, valamint az intézetnek az eljárással kapcsolatban felmerült valamennyi készkiadását és költségét (a továbbiakban: nettó bevétel).

A szabályzatban a szellemi alkotások licenciába adásáról nem rendelkezik külön fejezet, az egyes fogalmak meghatározásai (licencia, upfront, royalty) mellett az eljárásra vonatkozó fejezet tartalmaz erre vonatkozóan kifejezett rendelkezéseket: a licencia- vagy találmány/szabadalom átruházási szerződésben foglalt díjakat (upfront, royalty) illetően az SZBK köteles fokozott gondossággal eljárni; így különösen köteles a piaci viszonyok függvényében arra törekedni, hogy a rögzített díj elegendő legyen arra, hogy a szellemi alkotás létrehozásához szükséges költségeken túl biztosítsa az SZBK és a kutatók megfelelő mértékű érdekelttségét, ezáltal ösztönözzön további szellemi alkotások létrehozására, a kidolgozottsági szint növelésére, a gyakorlati hasznosítást szolgáló lépések megtételére és erősítse a kutatók vállalkozói szellemét.

A hasznosításból befolyó díjak, valamint azok felhasználására vonatkozó pontok alapján a szabályzat alkalmazásában a hasznosításból és/vagy értékesítésből származó találmányi díj alapja licencszerződés esetén a hasznosítási jog ellenértékeként a licencszerződésben a licenciavevő által SZBK-nak fizetendő licencdíj (upfront), a licenciavevő által SZBK javára teljesített bármilyen kifizetés (royalty) és más pénzben kifejezhető előny, ideértve a licenciavevő által kibocsátott részvényeket, illetve kialakított üzletrészeket is, de ide nem értve a licenciavevő által kutatási vagy egyéb szerződések alapján SZBK-nak biztosított eszközöket, szolgáltatásokat, illetve jogokat.

PTE

A szabályzat 34. §-a foglalkozik a **licencszerződésekkel**, amely arra szorítkozik, hogy nevesítse a licencszerződés legfontosabb tartalmi elemeit, anélkül, hogy belemenne ezek részletes taglalásába.

A szerződésnek ennek megfelelően tartalmaznia kell különösen:

- a) a **szerződő felek** megnevezését;
- b) a szerződés **célját**;
- c) a szerződésben használt **fogalmak** meghatározását;
- d) a **jogok átadására és átvételére** vonatkozó szabályokat;
- e) a **felek jogait és kötelezettségeit**;
- f) a fizetendő **díj** mértékét, fizetésének módját, esedékességét.

A szabályzat 9. melléklete tartalmaz ugyan egy licencszerződés-mintát, de ez olyannyira elnagyolt, illetve olyan rugalmatlan rendelkezéseket tartalmaz, hogy csak jelentős módosításokkal képezheti licenciaügyletek jogi alapját. Licencszerződés kötése esetén az alkotónak fizetendő díj alapja a licenciavevő által az egyetemnek fizetendő licencdíj, a licenciavevő által az egyetem javára teljesített valamilyen kifizetés és más pénzben kifejezhető előny (ideértve a licenciavevő által kibocsátott részvényeket, üzletrészeket, de ide nem értve a licenciavevő által kutatás vagy egyéb szerződések alapján az egyetemnek biztosított eszközöket, szolgáltatásokat).

SEMMELWEIS
EGYETEM

A szabályzat nem szentel külön fejezetet a licencszerződésekre vonatkozó rendelkezések kifejtésének, csak a hasznosításból befolyó díjak megosztásáról és a kutatók motiválásáról szóló pontban fejtik ki az alkotói díj alapjának meghatározása kapcsán a következőket: [az alkotói díj alapja] hasznosítási vagy átruházási szerződés esetén a jogátruházás

ellenértékeként a hasznosítási/átruházási szerződésben a licenciavevő/vevő által az egyetemnek fizetendő díj, licenciavevő/vevő által az egyetem javára teljesített bármilyen kifizetés és pénzben kifejezhető más előny, ideértve a licenciavevő/vevő által kibocsátott részvényeket illetve kialakított üzletrészeket is, ide nem értve azonban a vevő/licenciavevő által kutatási vagy egyéb szerződések alapján az egyetemnek biztosított eszközöket, szolgáltatásokat, illetve jogokat (a továbbiakban: bruttó bevétel), amely bruttó bevételből le kell vonni az adott szellemi alkotás értékelésével, a jogi oltalom megszerzésére és hasznosítására irányuló eljárással kapcsolatos költségeket, külső szakértők díjazását, valamint az egyetemnek az eljárással kapcsolatban felmerült valamennyi készkiadását és költségét (a továbbiakban: nettó bevétel).

SZTE

Az egyetem részvételével alapított hasznosító vállalkozás (egyetemi spin-off) alapításáról a Szenátus dönt. Hasznosító vállalkozás – amennyiben határozott időre alapítják – három évnél rövidebb időre nem hozható létre. Ha a hasznosító vállalkozás további vállalkozást alapít, vagy ilyenben részesedést szerez, úgy az alapításkor apportként szerzett szellemi alkotást tovább nem apportálhatja.

A felelősség szempontjából rögzíti, hogy az nem haladhatja meg vagyoni hozzájárulásának mértékét, az osztalékból való részesedése pedig nem lehet annál kisebb arányú. Az egyetem hasznosító vállalkozás javára pénzbeli hozzájárulást csak akkor teljesíthet, ha az egy naptári évben összesen teljesített pénzbeli hozzájárulások összege nem haladja meg az egyetem előző évi költségvetési beszámolójában kimutatott vállalkozási tevékenység eredményének ötven százalékát. A hasznosító vállalkozás létesítő okirata nem írhat elő pótbefizetési kötelezettséget a résztvevő egyetem terhére. Az egyetem közalkalmazotti jogállású munkatársa a hasznosító vállalkozásnak – a munkáltató előzetes írásbeli hozzájárulásával – tagja vagy vezető tisztségviselője lehet, illetve azzal munkavégzésre irányuló további jogviszonyt létesíthet. Az egyetem a tulajdonába tartozó szellemi alkotások hasznosító vállalkozás részére történő rendelkezésre bocsátásának egyéb módját is meghatározhatja.

II.3.4.2 Interjúk összegzése a licencia és értékesítés kapcsán

Ebben a kérdéskörben azt kutattuk, hogy a feltaláló hogyan vesz részt a hasznosítás folyamatában, valamint, hogy az intézmény a különböző hasznosítási folyamatok során standard dokumentumok alapján dolgozik-e (már amennyiben ez lehetséges). Ugyancsak választ kerestünk az intézménynek járó hasznosítási bevételek nyilvántartási és ellenőrzési módjára is.

Általános vélemény, hogy mivel a feltaláló ért a leginkább ahhoz, hogy mire is használható a találmánya, így mindenképpen bevonandó a hasznosításba, és ennek megfelelően interjúalanyaink szinte kivétel nélkül azt nyilatkozták, hogy a feltaláló aktív részese a hasznosítási folyamatnak. Ugyanakkor többen is említették, hogy ez nagyban meg is gátolhatja a folyamatot, ha a feltaláló nem igazán együttműködő, és a hasznosítást menedzselőket csak az ő elképzeléseit kötelezően megvalósító segédszemélyzetnek tekinti. Az egyik intézményi felelős egyenesen azt nyilatkozta, hogy a feltalálókval kapcsolatban tipikus a „se vele-se nélküle” helyzet a hasznosításban. Igaznak kell tekinteni, hogy a feltalálóra való hagyatkozás a legjobb szándékok mellett is egysíkúvá teszi a hasznosítási folyamatokat.

Többen is megfogalmazták, hogy maga a szellemi alkotás hasznosítása az erre szakosodott profik dolga kellene, hogy legyen, és talán felesleges egy kis országban minden intézménynek ilyen szakemberekkel rendelkeznie. Az általános intézményi IP menedzsmentről le kellene választani a hasznosítási lépéseket, és azt akár egy erre szakosodott nemzeti hatáskörű szervezet menedzselhetné.

Az intézmények majd mindegyike kidolgozott mintaszerződéseket az elmúlt évek során és munkájában – természetesen az egyes esetekre fazonírozva - azokat használja. Általános gyakorlat az is, hogy ahol ezeket a szerződéseket nem jogász készíti el, ott mindenképpen erre szakosodott jogással ellenőriztetik használat előtt.

A licencia és értékesítés témakörben a legproblémásabb dolognak többen is a bevételek nyilvántartását, illetve ellenőrzését jelölték meg. Az intézmények általában kénytelenek a partner főkönyvi kivonatának megtekintésére szorítkozni, és senki nem említette, hogy lenne stratégiája a kifinomultabb ellenőrzésre, és a jelenlegi árbevételek mellett ez talán nem is szükséges.

Az intézményekben a hasznosítási bevételek kezelése a pénzügyi osztályok feladata, ami az intézmény nagyságától és pénzügyi rendszerének bonyolultságától függően újabb nehézségeket támaszthat. Az egyik egyetem felelőse például jelezte, hogy ők több hónapig kutattak egyetemük pénzügyi rendszerében az egyik hasznosítási bevétel beazonosítása után.

II.3.4.3 Gyakorlati javaslat a licencia megállapodások szabályozása kapcsán

1. Licenciaszerződések megkötésekor az egyetemnek különös figyelmet kell szentelnie a vállalt szavatossági és felelősségi kötelezettségeknek, ezek szabályai ugyanakkor általában nem foglalhatók szellemi tulajdon-kezelési szabályzatokba.

II.3.5 Spin-off vállalkozások

II.3.5.1 Spin-off vállalkozások szabályozásának összehasonlítása

BME

A szabályzat kimondja, hogy amennyiben az egyetem a szellemi alkotás jogosultja, a szellemi alkotást nem pénzbeli hozzájárulásként hasznosító vállalkozás tulajdonába adhatja (apportálhatja). Kiemeli a szabályzat, hogy az egyetem az általa megszerzett, iparjogvédelmi oltalomban részesülő szellemi alkotásokat – a belső hasznosítás esetét kivéve – elsősorban hasznosító vállalkozáson keresztül kell, hogy hasznosítsa, azonban lehetőséget ad arra, hogy a rendelkezésre álló információk és folyamatban lévő tárgyalások alapján a védett szellemi alkotást az annak hasznosítási jogára igényt tartó harmadik személy számára átruházzák, ha így azt gyorsabban és hatékonyabban lehet hasznosítani. Előírja, hogy hasznosító vállalkozást határozatlan időre, vagy legalább 3 éves határozott időtartamra lehet alapítani. Pénzügyi szempontból a szabályzat alapján az egyetem felelőssége nem haladhatja meg a vagyoni hozzájárulásának mértékét, az osztalékból való részesedése pedig nem lehet annál kisebb arányú. Az egyetem hasznosító vállalkozásba pénzbeli hozzájárulást csak akkor teljesíthet, ha az egy naptári évben összesen teljesített pénzbeli hozzájárulások összege nem haladja meg az egyetem előző évi költségvetési beszámolójában kimutatott vállalkozási tevékenység eredményének ötven százalékát (az innovációs törvény 20. §-a szerinti támogatást kivéve). A vállalkozás alapító okirata nem írhat elő pótbefizetést.

E szabályok irányadóak arra az esetre is, amikor az egyetem által létrehozott, vagy részesedésével működő hasznosító vállalkozás hoz létre gazdálkodó szervezetet, vagy abból részesedik, illetőleg az e szervezetek általi további gazdálkodó szervezetek alapítására vagy a belőlük való részesedésre. Az ilyen gazdálkodó szervezet azonban nem apportálhatja azt az eredeti szellemi alkotást, amelynek jogosultja az egyetem.

Fontos előírás, hogy az egyetemnek évente jelentést kell készítenie a felügyeleti szerve részére arról, hogy az általa alapított, vagy részvételével működő hasznosító vállalkozásokban hogyan valósultak meg a hasznosítás céljai.

A találmányt hasznosító vállalkozás alapításáról nem rendelkezik külön fejezet, az eljárásrendet szabályozó IV. fejezet 6. § (4) bekezdése alapján az egyetem a TTI bevonásával, az összes körülmény mérlegelésével esetileg dönt a hasznosításról, így különösen a szellemi tulajdon hasznosító

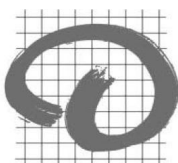
vállalkozásba történő apportálásáról, a hasznosítás más részére történő engedélyezéséről, illetve a szellemi tulajdonból eredő vagyoni jogok átruházásáról. A díjak tekintetében a 10. § (7) bekezdése kimondja, hogy hasznosító vállalkozás alapítása esetén az egyetem és a kutató között létrejövő egyedi megállapodás irányadó a díjfizetés tekintetében. A megállapodás feltételeiről az egyetem rektora esetileg dönt

ELTE

A szabályzat kimondja, hogy az egyetem a szellemi alkotást nem pénzbeli hozzájárulásként gazdasági társaság tulajdonába adhatja. Ebben a bekezdésben idézi a szabályzat az innovációs törvény 19. §-ának (1) bekezdését, amely szerint ha a költségvetési szerv szellemi alkotás jogosultja, a szellemi alkotást nem pénzbeli hozzájárulásként gazdasági társaság (hasznosító vállalkozás) tulajdonába adhatja (apportálhatja).

A hasznosító vállalkozás létrehozása, illetve az abban való részvétel szabályai szerint az egyetem, úgyis mint költségvetési kutatóhely kizárólag az innovációs törvény 19-20. §-aiban foglaltak szerint vehet részt hasznosító vállalkozás létrehozásában, illetve működésében. A törvény hivatkozott rendelkezései alapján az egyetem által előírtak megegyeznek a többi vizsgált szabállyal, illetve az útmutatóban foglaltakkal.

MTA KOKI

Hasznosító vállalkozás alapítása tekintetében a szabályzat kimondja, hogy abban az esetben, ha az intézet a szellemi alkotás jogosultja, a szellemi alkotást nem pénzbeli hozzájárulásként hasznosító vállalkozás tulajdonába adhatja (apportálhatja). A további pontokban részletezi a vállalkozásban való részesedés szabályait, amely megegyezik az útmutatóban foglaltakkal, valamint a többi vizsgált szabályzat tartalmi elemeivel. Hasznosító vállalkozások alapításáról, gazdasági társaságokban történő részesedésszerzésről, hasznosító vállalkozások létrejöttének Intézet által történő támogatásáról a Technológiai Transzfer Iroda igazgatója javaslatára és az Intézeti Technológia Transzfer Bizottság véleményét kikérve az intézet igazgatója dönt.

MTA SZBK

Hasznosító vállalkozások alapításával kapcsolatban kimondja, hogy az SZBK az összes körülmény mérlegelésével, esetenként, érdekeinek szem előtt tartásával és a hasznosítás várható eredményeinek figyelembe vételével dönt a rendelkezési jogába tartozó szellemi alkotásnak a

szabályzat meghatározott hasznosító vállalkozás részére történő rendelkezésre bocsátásáról. Ha az SZBK a szellemi alkotás jogosultja, a szellemi alkotást nem pénzbeli hozzájárulásként hasznosító vállalkozásba apportálhatja. Hasznosító vállalkozás alapításáról, valamint hasznosító vállalkozásban való részvételről az SZBK Igazgató Tanácsa dönt. Amennyiben az SZBK úgy döntött, hogy a hasznosító vállalkozás alapításában, valamint a vállalkozás tevékenységében részt kíván venni, akkor köteles kezdeményezni a Magyar Tudományos Akadémia főtítkárának hozzájárulását a hasznosító vállalkozás alapításához. A hasznosító vállalkozásban a tulajdonosi jogok MTA-t illetik meg. Az MTA a tulajdonosi képviselőt ellátásával az SZBK mindenkori főigazgatóját bízhatja meg. A hasznosító vállalkozásból származó osztalékbevételek az SZBK-t illetik meg. Az SZBK a tulajdonosi képviselőt ellátása és időszakos gazdálkodási jelentések szolgáltatása során köteles az MTA Titkárság Beruházási és Vagyongazdálkodási Osztályával együttműködni. Az SZBK közalkalmazotti jogállású munkatársa a munkáltató előzetes írásbeli hozzájárulásával tagja vagy vezető tisztségviselője lehet a hasznosító vállalkozásnak, illetve azzal munkavégzésre irányuló további jogviszonyt létesíthet.

PTE

A szabályzat alapján a hasznosítás egyik módja a szellemi alkotás spin-off cégbe való apportálása. Az apportálásról a Bizottság és a tudományos rektorhelyettes javaslata, valamint a rektor előterjesztése alapján a szenátus dönt. A hasznosító vállalkozás időtartamára itt is érvényes, hogy az három évnél rövidebb nem lehet. Pénzügyi szempontból a szabályzat alapján az egyetem felelőssége nem haladhatja meg a vagyoni hozzájárulásának mértékét, az osztalékból való részesedése pedig nem lehet annál kisebb arányú. Az egyetem hasznosító vállalkozásba pénzbeli hozzájárulást csak akkor teljesíthet, ha az egy naptári évben összesen teljesített pénzbeli hozzájárulások összege nem haladja meg az egyetem előző évi költségvetési beszámolójában kimutatott vállalkozási tevékenység eredményének ötven százalékát. A vállalkozás alapító okirata nem írhat elő pótbefizetést. A hasznosítási célok megvalósításának nyomon követése érdekében az egyetem évente jelentést készít az Oktatási és Kulturális Minisztérium részére. E szabályok irányadóak arra az esetre is, amikor az egyetem által létrehozott, vagy részesedésével működő hasznosító vállalkozás hoz létre gazdálkodó szervezetet, vagy abból részesedik, illetőleg az e szervezetek általi további gazdálkodó szervezetek alapítására vagy a bennük való részesedésszerzésre. Az ilyen gazdálkodó szervezet azonban nem apportálhatja azt az eredeti szellemi alkotást, amelynek jogosultja az egyetem.

SEMMELWEIS
EGYETEM

A hasznosító vállalkozás alapításáról szóló fejezet kimondja, hogy abban az esetben, amikor az egyetem a szellemi alkotás jogosultja, a szellemi alkotást nem pénzbeli hozzájárulásként hasznosító vállalkozás tulajdonába adhatja (apportálhatja). A további pontokban részletezi a vállalkozásban való részesedésszerzés szabályait, amely megegyezik a módszertani útmutatóban foglaltakkal, valamint a többi vizsgált szabályzat tartalmi elemeivel. Hasznosító vállalkozások alapításáról, gazdasági társaságokban történő részesedésszerzésről, hasznosító vállalkozások létrejöttének egyetem által történő támogatásáról a Technológiai Transzfer Iroda igazgatója javaslatára és az ETTB véleményét kikérve az egyetem rektora dönt.

SZTE

Az egyetem részvételével alapított hasznosító vállalkozás (egyetemi spin-off) alapításáról a szenátus dönt. Hasznosító vállalkozás – amennyiben határozott időre alapítják – három évnél rövidebb időre nem hozható létre. Ha a hasznosító vállalkozás további vállalkozást alapít, vagy ilyenben részesedést szerez, úgy az alapításkor apportként szerzett szellemi alkotást tovább nem apportálhatja. A felelősség szempontjából a szabályzat rögzíti, hogy az nem haladhatja meg vagyoni hozzájárulásának mértékét, az osztalékból való részesedése pedig nem lehet annál kisebb arányú. Az egyetem hasznosító vállalkozásba pénzbeli hozzájárulást csak akkor teljesíthet, ha az egy naptári évben összesen teljesített pénzbeli hozzájárulások összege nem haladja meg az egyetem előző évi költségvetési beszámolójában kimutatott vállalkozási tevékenység eredményének ötven százalékát. A hasznosító vállalkozás létesítő okirata nem írhat elő pótbefizetési kötelezettséget a résztvevő egyetem terhére. Az egyetem közalkalmazotti jogállású munkatársa a hasznosító vállalkozásnak – a munkáltató előzetes írásbeli hozzájárulásával – tagja vagy vezető tisztségviselője lehet, illetve azzal munkavégzésre irányuló további jogviszonyt létesíthet. Az egyetem a tulajdonába tartozó szellemi alkotások hasznosító vállalkozás részére történő rendelkezésre bocsátásának egyéb módját is meghatározhatja.

II.3.5.2 Interjúk összegzése a spin-off vállalkozások kapcsán

A spin-off kérdéskörben a cégalapítás intézményi gyakorlatára, a részvételi, irányítási, illetve kiszállási stratégiákra voltunk kíváncsiak. Ezen felül azt is vizsgáltuk, hogy milyen kedvező feltételekkel juthat egy spin-off vállalkozás infrastruktúrához az intézményben.

Amit minden interjúalany említett, az a definíciós tisztázatlanságból eredő probléma, azaz valójában nem lehet meghatározni, hogy mit is értünk spin-off vállalkozás alatt. A hazai jogszabályokban mindössze a „hasznosító vállalkozás” definíciójával találkozhatunk az innovációs törvényben.¹¹ Ezzel szemben az általánosan elfogadott – a korábbiakban már hivatkozott – OECD meghatározás az egyetemi részvétellel alakult hasznosító vállalkozások mellett még két további kategóriát is a spin-off vállalkozások közé sorol: az intézmény dolgozói által alapított hasznosító vállalkozást, illetve a harmadik személyek által kifejezetten az intézmény szellemi alkotásának hasznosítására alapított vállalkozást is. A válaszokat – amennyiben ezt az intézményi nyilvántartás lehetővé tette – a lehető legszélesebb értelmezési tartományban kértük.

Többen is elmondták, hogy a spin-off vállalkozásokat az intézményben nem a gazdasági szükségszerűség, hanem egy pályázati lehetőség vagy kötelezettség szülte. Mindemellett az is nagyon karakteres vélemény, hogy a szabályozatlanság okán nagyon szűk a mezsgye az állami puha pénzek spin-off cég segítségével történő „mozgatása”, illetve a tényleges spin-off hasznosítás között. Talán egy önálló, az államháztartási, az innovációs és a felsőoktatási törvénnyel is összhangban lévő, de részletesebb szabályozást tartalmazó spin-off törvény tisztább helyzetet tudna teremteni.

A megkérdezett intézményekben önálló spin-off szabályzat nincs: Azon intézmények, amelyek ezt egyáltalán valahogy szabályozták, a vonatkozó klauzulákat a szellemialkotás-kezelés témakörébe ágyazták. A legkiforrottabb rendszere a Semmelweis Egyetemnek van, ahol a vállalkozás jellege alapján különböző spin-off kategóriákat is megkülönböztetnek, mint ez a vonatkozó szabályzatban is olvasható.

¹¹ Az innovációs törvény 4. §-ának 6. b) pontja értelmében hasznosító vállalkozás költségvetési kutatóhelyen létrejött szellemi alkotások üzleti hasznosítása céljából az ilyen kutatóhely által alapított, illetve részvételével vagy részesedésével működő gazdasági társaság.

A spin-off cégek alapításával kapcsolatos íratlan intézményi stratégia is nagyon diverz a vizsgált intézményekben. Egységes elbírálási rend nincs, és az intézményi érdekek is eltérő módon jelennek meg a tulajdonosi szerkezetben. A Debreceni Egyetem pl. 5-15%-ban tulajdonos a spin-off cégeiben és azok alapításakor vegyesen bocsátott rendelkezésre szellemi tulajdon apportot, illetve alaptőkét, a Pécsi Tudományegyetem ezzel szemben például csak szellemi tulajdon apportot adott. Az MTA SZBK spin-off cég alapítása esetén minden esetben ragaszkodik a meghatározó (26%-os) tulajdonrészhez, míg a Szegedi Tudományegyetem nem is tulajdonolja a tényleges kutatáshasznosítással foglalkozó, munkatársai részvételével alapított cégeket. Az intézmények közül egyedül a SE-nak van határozott kiszállási (exit) stratégiája, melynek alapján 3 év után igyekeznek értékesíteni az intézményi tulajdonrészt a hasznosító vállalkozásban.

A SE és a Debreceni Egyetem inkubációs szerződésekkel köti magához spin-off vállalkozásait, melyek egy része fizikai inkubációt, más része virtuális (menedzsment) inkubációt jelent. Az ELTE, az SZTE és az MTA SZBK kedvezőbb feltételekkel adja az infrastruktúrát a spin-off vállalkozásoknak, míg az MTA KOKI-ban a „belső” cég és egy „külső” vállalkozás ugyanolyan feltételek mentén bérelhet laborhelyiséget. Az egyik megkérdezett vezető határozott véleménye szerint az ilyen cégek bérleményeiért nem is szabadna bérleti díjat kérni, hiszen Európa fejlettebb országaiban sok helyen nem kérnek ilyet, és az intézmények ezzel tudják segíteni a spin-off cégek nemzetközi versenyképességét.

Végezetül ebben a témakörben még egy érdekesség: az egyik intézményben kiszámolták, hogy a tisztán szolgáltató spin-off cég üzleti működtetése nem éri meg, ha minden általa használt intézményi eszközért és műszerért, amelyek felhasználásával a szolgáltatásait nyújtja, piaci árat kellene fizessen. Ebből következően az egyetemi műszerpark segítségével szolgáltató cég akkor tud nyereséges lenni, ha a piaci árakhoz képest számottevően kedvező tételeket fizet a műszerek használatáért.

II.3.5.3 Spin-off vállalkozás alapításának szabályozásával kapcsolatos gyakorlati javaslatok

1. Minden intézményben szükséges lenne egyértelműen szabályozni, hogy az intézmény az innovációs törvény szerinti „hasznosító vállalkozáson” túl milyen vállalkozásokat ismer el saját érdekkörű spin-off vállalkozásoknak.
2. Célszerű szabályozni, hogy az intézmény szenátusa a törvényben rögzített gazdasági feltételeken túl [Felsőoktatási törvény 27. § (7) b) pont] milyen üzleti, illetve találmányhasznosítási elvek mentén dönt arról, hogy tagként részt kíván-e venni egy spin-off vállalkozásban.
3. Célszerű figyelembe venni a polgári jog opcióra vonatkozó szabályait akkor, ha az egyetem nincs olyan informáltsági szinten, hogy képes legyen felelős döntést hozni a spin-off-ba való belépésről vagy az abból való kimaradásról.
4. Fontosnak tartjuk annak a szabályozását, hogy az intézmény milyen jogviszonyba kerül azon spin-off vállalkozásokkal, melyekben tagként nem kíván részt venni.
5. A spin-off alapításával egyidejűleg gondoskodni kell arról, hogy ha egyetemi közalkalmazott (kutató) alapítóként szerepel vagy munkavégzésre irányuló további jogviszonyt létesít a spin-off vállalkozásnál, akkor az arra irányuló engedélyek megadásának a feltételeit az anyaintézmény meghatározza, a feltételek teljesítése esetén pedig az engedélyeket megadja.
6. Ha a spin-off egyetemi laboratóriumot vesz bérbe a tevékenységéhez, akkor körültekintően kell rendezni a helyiségbérlés részletszabályait, és – amennyiben párhuzamosan egyetemi alaptevékenység is folyik az érintett laborban – a megosztott használat időbeosztását, normáit és felelősségi szabályait.

II.3.6 Találmányértékelés

II.3.6.1 Találmányértékelés szabályozásának összehasonlítása

BME

A szabályzat a találmányok értékeléséről csak általánosságban rendelkezik. Előírja, hogy az egyetem megfelelő formában és részletességgel köteles gondoskodni a szellemi alkotások értékeléséről és az azok létrehozásához kapcsolódó ráfordítások nyilvántartásáról. Az értékelés módszertanát nem részletezi.

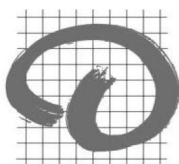
DEBRECENI
EGYETEM

A szabályzat nem részletezi külön fejezetben a találmányok értékelésének módszertanát, mindössze ismerteti az értékelés eljárásrendjét, amely alapján a TTI (az Egyetem Technológia Transzfer Irodája) az ismertetés beérkezését követően haladéktalanul megkezdi a szellemi termék technikai és üzleti értékelését. A TTI az elkészített értékelést az ismertetés beérkezését követő 28 napon belül ajánlás formájában továbbküldi az érintett egység tudományos elnökhelyettese és a stratégiai rektorhelyettes felé. A bejelentő és az érintett kutatók az értékelés elkészítése során kötelesek szorosan együttműködni a TTI-vel és az általa kijelölt szabadalmi ügyvivővel vagy egyéb szakértővel. A költségek viselése szempontjából a szabályzat kimondja, hogy az oltalomszerzéssel, a szellemi termék értékelésével és hasznosításával kapcsolatos költségek viseléséről az egyetem rektora dönt.

ELTE

Az egyetem szabályzata nem tartalmaz előírásokat a találmány értékelésének módszeréről, a találmányokkal kapcsolatos eljárásra vonatkozó bekezdése mindössze annyit ír elő a szakmai értékelésről, hogy a rektorhelyettes a bejelentés másolatának kézhezvételét követő 15 napon belül írásban intézkedik a szakmai szakértő és a gazdasági szakértő felkéréséről azzal, hogy a szakmai vélemény és a gazdaságossági számítás elkészítésére 30 nap áll rendelkezésre.

MTA KOKI

Az intézet szabályzata nem tartalmaz olyan rendelkezéseket, amelyek a találmány értékelésének módszertanához adna útmutatót.

Az SZBK szabályzata nem tartalmaz részletes módszertant a találmány értékelésére.

PTE

A szabályzat alapján az alkotó bejelentését követően a bizottság az alábbi szempontok szerint értékeli a felajánlott szellemi alkotást:

- a) a szellemi alkotás újdonsága, színvonala és jelentősége, oltalmazhatósága;
- b) a piacképesség szintje, a kidolgozottság mértéke, megvalósíthatósága;
- c) a megoldással elérhető eredmény, várható műszaki-gazdasági előnyök;

d) a szellemi alkotás kidolgozásával, fejlesztésével, jogvédelmével, értékesítésével kapcsolatban felmerült költség alapján szabadalmaztatásra vagy a védelem más formájára érdemes-e.

A szabályzat szerint az alkotás akkor fogadható be, amennyiben az a fent meghatározott értékelési feltételeknek megfelel.

SEMMELWEIS
EGYETEM

Az egyetem hatályos szabályzata nem tartalmaz módszertanra vonatkozó rendelkezéseket.

SZTE

A találmány értékelésének módszertanával kapcsolatban a szabályzat nem fejt ki külön rendelkezéseket, általánosságban csak szabályzat céljaként van nevesítve többek között a szellemi alkotások hatékony értékelésének lehetővé tétele.

II.3.6.2 Interjúk összefoglalása a találmányértékelés kapcsán

Ennél a kérdésnél arra voltunk kíváncsiak, hogy milyen előzetes értékelésre alapozza az a testület, illetve személy a saját döntését, aki a szolgálati szellemi alkotások birtokba vételéről, oltalmazásáról, az oltalom fenntartásáról, illetve a szellemi alkotás átruházásáról dönt.

A megkérdezett intézmények közül egyedül a SE működtet standard értékelő módszert, melyet egy pályázat (INNOTETT 06) keretében egy olasz partnertől adaptáltak. Ennek használatával minden szellemi alkotás azonos értékelő rendszeren megy keresztül, melyet az intézmény alkalmazottai, illetve az állandó alvállalkozók működtetnek.

A többi intézmény közül az MTA SZBK, illetve a Szegedi Tudományegyetem kéri rendszeresen a részben saját tulajdonukban lévő Biopolisz Kft. segítségét újdonságvizsgálat, illetve technika állására vonatkozó kutatás ügyében, míg mások alkalmoszerűen fordulnak szabadalmi ügyvivői irodákhoz, illetve a Magyar Szabadalmi Hivatalhoz a döntést elősegítő újdonságvizsgálatért.

Az intézmények többségében a szellemi alkotás birtokbavételére, szabadalmaztatására, illetve a szabadalom kiterjesztésére vonatkozó döntést meghozó testület (innovációs bizottság, találmányi testület stb.) összetétele nagyon heterogén, jórészt a hierarchiában betöltött pozíció, illetve az intézményi egységek (egyetemi karok) ekviparticionális részvételi elve alapján szerveződik. Ez az összetétel nem segíti a hatékony döntéseket, hiszen az ilyen bizottságok tagjai – a saját szakterületüket leszámítva – egyrészt nem kompetensek a találmányok piaci potenciáljának megítélésében, másrészt a különböző szintű egyetemi vezetőknek gyakorta idejük sincs az ilyen kérdésekkel való foglalatosságra. Az ilyen testületek egy része kér ugyan külső szakmai véleményt, de ez függ a rendelkezésre álló forrásoktól, illetve attól, hogy az adott kérdéshez találnak-e megfelelő szakembert.

Interjúalanyaink többsége szerint az ilyen hagyományok hiánya miatt hazánkban egyelőre kevés a szellemi alkotások piaci potenciáljának megítélésére alkalmas szakember, ami – a szabadalmi ügyvivők által végzett előzetes újdonságvizsgálatot leszámítva – eleve korlátozza az előzetes értékelési lehetőséget, különösen ami a piaci potenciál meghatározását illeti.

Másrészt az is elég általános vélemény, hogy egy korai fázisú találmánynál az alacsony kezdeti szabadalmaztatási költségek okán nem olyan nagy a kockázat, hogy ez akadályozná egy kisebb portfólió felépítését. Az intézményeknek amúgy is szükségük van – akár jelentősebb anyagi áldozatok árán is – egy olyan szellemi alkotás portfólióra, amelyen dolgozva az adott

munkatársak elsajátítják a szakma alapjait, így a kezdeti kiadásokat egyik interjúalanyunk sem ítélte felesleges kiadásnak.

II.3.6.3 Gyakorlati javaslatok a találmányértékelés kapcsán

1. A találmányértékelés módszertana dinamikusan változó szakterület, ezért a módszertani részletkérdéseknek szellemi tulajdon-kezelési szabályzatokba való foglalását indokolatlannak tartjuk.
2. Ugyanakkor célszerűnek tartjuk, hogy az intézmény a felajánlott szellemi alkotással kapcsolatos költségkocozó lépésekről piaci ismeretekkel bíró szakemberek bevonásával döntsön.
3. A szabályzatoknak célszerű rendelkezni a költségek nyilvántartásának kötelezettségéről és módjáról, valamint – éppen a találmányértékelési bizonytalanságokra tekintettel – a szabályzatok technológia-átadási szerződésekkel foglalkozó részeinek célszerű tartalmazni becslési hibákat javító jogi mechanizmusokat.

II.3.7 Díjazás

II.3.7.1 Díjazás szabályozásának összehasonlítása

BME

A kutatókat a szolgálati és alkalmazotti jellegű szellemi alkotás értékesítése esetén megillető alkotói díj kapcsán a szabályzat mellékletét képező külön rektori utasításra utal, amelyben az alkotói díj számításának alapját, a díj mértékét, esedékességét, elszámolásának módját és idejét határozzák meg. A szellemi alkotások erkölcsi elismerését illetően úgy fogalmaz, hogy a szellemi alkotásokat létrehozó kutatókat – az egyetemi és más kitüntetések, díjak előterjesztésekor – előnyben kell részesíteni.

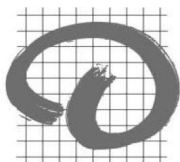
DEBRECENI
EGYETEM

A kutatók díjazására vonatkozó rendelkezéseket a szabályzatnak a hasznosításból befolyó díjak megosztása és a kutatók motiválására vonatkozó fejezete határozza meg. A szabályzat alapján hasznosításnak kell tekinteni a hasznosítás más részére történő engedélyezését, a szellemi alkotás teljes vagy részleges átruházását, belső hasznosítását vagy hasznosító vállalkozásba történő apportálását. A díjszámítás alapja licenc- vagy átruházási szerződés esetén a jogátruházás ellenértékeként a licenc- /átruházási szerződésben a licenciavevő/vevő által a kutatóhelynek fizetendő díj, a licenciavevő/vevő által a kutatóhely javára teljesített bármilyen kifizetés és pénzben kifejezhető más előny, ideértve a licenciavevő/vevő által kibocsátott részvényeket, illetve kialakított üzletrészeket is, ide nem értve azonban a licenciavevő/vevő által kutatási vagy egyéb szerződések alapján a kutatóhelynek biztosított eszközöket, szolgáltatásokat, illetve jogokat. E bevételből le kell vonni a szellemi alkotás értékelésével és értékesítésével, valamint a jogi oltalom megszerzésével kapcsolatban felmerült költségeket. A fentiek alapján meghatározott bevétel 60%-a a kutatót, 40%-a pedig az egyetemet illeti meg. A szabályzat kiemeli, hogy a kutatót megillető díjazás mértéke azokban az esetekben, amikor a szellemi alkotás hasznosítása nem eredményez bevételt az egyetem számára, vagy a szellemi alkotást az egyetem saját tevékenységi körében hasznosítja, arányban áll azzal a díjjal, amelyet – a szellemi alkotás tárgya szerinti műszaki területen kialakult licencforgalmi viszonyokra figyelemmel – licencszerződés alapján a licenciavevőnek fizetnie kellene.

ELTE

A szabályzat értelmében ha az egyetem a szolgálati találmányra igényt tart, illetve az alkalmazotti találmány hasznosításáról nem mond le, találmányi, illetve topográfia díjszerződést kell kötni a találmányt létrehozó feltalálóval, amely tartalmazza az értékesítés, illetve a hasznosítás módját és időtartamát, a feltaláló díjának összegét, illetve a díjmeghatározás módját, tekintettel az alkalmazandó jogszabályok szerint figyelembe veendő díjmeghatározó tényezőkre, továbbá a díjazás időtartamát, vagy a kockázatmegosztásra irányuló díjszerződés esetében e díjazási mód és díjmérték meghatározását. A díjszerződés tartalmazza továbbá az oltalom megszerzésével és fenntartásával, illetve az értékesítéssel/hasznosítással összefüggő költségek fedezésének módját (különösen az oltalom megszerzésével összefüggő bejelentési, eljárási és a fenntartási díjakat), és annak esetleges megosztását az egyetem és a feltaláló között. Ha az egyetem nem él az értékesítés, illetve a hasznosítás jogával, a határozatban kiköthető, hogy a találmány hasznosításából származó nettó árbevétel 10%-ára tart igényt. A szabályzatnak a találmányokkal kapcsolatos gazdálkodási szabályokról szóló 8. § (3) bekezdés szerint a díjszerződések alapján fizetendő találmányi és topográfiai szerzői díjak a találmány értékesítéséből, hasznosításából származó bevételből is fedezhetők.

MTA KOKI

Az intézet szabályzata a díjszámítás alapját az előző alfejezetben ismertetett Semmelweis Egyetem szabályzatával teljesen megegyező módon határozza meg. Megegyezik az első egymillió szabály alkalmazása is, azonban az ezen felüli bevételeket más sávok szerint határozza meg: ötvenmillió forintig 60% a kutató bevétele, 10% a munkacsoporté és 30% az intézet részesedése, ötvenmillió forint feletti részre 40% a kutatóé, 10% a munkacsoporté és 50% az intézeté. E ponttól a kutató javára való eltérésre ugyancsak a kutató és az intézet közötti díjszerződés ad lehetőséget, a tudományos titkár javaslatára és az ITTB hozzájárulásával. A díjak kifizetésére is az előző alfejezetben ismertetett időpontok az irányadók.

Az SZBK szabályzata szerint a díjazás alapja a közvetlen hasznosítást végző vállalkozás alapítása esetén az SZBK és a kutató egyedi megállapodása szerinti összeg, legfeljebb azonban a hasznosításból

származó adózott nettó nyereségnek SZBK-t megillető része. Licencszerződés esetén az alap a hasznosítási jog ellenértékeként a licencszerződésben a licenciavevő által SZBK-nak fizetendő licencdíj (upfront), a licenciavevő által SZBK javára teljesített bármilyen kifizetés (royalty) és más pénzben kifejezhető előny, ideértve a licenciavevő által kibocsátott részvényeket, illetve kialakított üzletrészeket is, de ide nem értve a licenciavevő által kutatási vagy egyéb szerződések alapján SZBK-nak biztosított eszközöket, szolgáltatásokat, illetve jogokat. Végül találmány/szabadalom átruházási szerződés esetén a díjazás alapja az átruházás ellenértékeként az átruházási szerződésben a vevő által SZBK-nak fizetendő díj, a vevő által SZBK javára teljesített bármilyen kifizetés és más pénzben kifejezhető előny, ideértve a vevő által kibocsátott részvényeket, illetve kialakított üzletrészeket is, de ide nem értve a vevő által kutatási vagy egyéb szerződések alapján SZBK-nak biztosított eszközöket, szolgáltatásokat, illetve jogokat. Az így kapott összegből itt is le kell vonni az adott szellemi alkotás értékelésével és jogi oltalmának megszerzésére és hasznosítására és/vagy értékesítésére irányuló eljárással kapcsolatos költségeket.

A szellemi alkotás hasznosításának engedélyezése és átruházás esetén a jogszerző a díjfizetési kötelezettséget átvállalhatja. A kutatót megillető díjazás tekintetében a szabályzat rögzíti, hogy a szellemi alkotás hasznosítása során befolyt díj nettó összegének **nyolcvan százalék**a a **kutatót** illeti meg, míg a fennmaradó összeg az egyetemi innovációs alapba kerül. A hasznosítás ellenértékeként a hasznosító által a kutatóhelynek

fizetendő díjak összegét illetően a szabályzat csak annyit állapít meg, hogy az egyetem köteles fokozott gondossággal eljárni, így különösen köteles arra törekedni, hogy a szellemi alkotás létrehozásához szükséges költségeken túl **biztosítsa az egyetem és az alkotó megfelelő érdekeltségét**, ezáltal ösztönözzön további szellemi alkotások létrehozására, a kidolgozottsági szint növelésére, a gyakorlati hasznosítást szolgáló lépések megtételére és erősítse az alkotó vállalkozói szellemét.

SEMMELWEIS
EGYETEM

Az egyetem szabályzata szerint a szolgálati jellegű szellemi alkotás értékesítése esetén a kutatót meghatározott összegű alkotói díj illeti meg, amely alapját a hasznosító vállalkozások alapítása és a hasznosítási vagy átruházási szerződés esetére külön határozza meg. Az első esetben az „első egymillió szabály” kivételével az alap a nettó bevétel: vállalkozás adózott

nyereségének az egyetemet megillető részéből (bruttó bevétel) le kell vonni az adott szellemi alkotás értékelésére, a jogi oltalom megszerzésére és hasznosítására irányuló eljárással kapcsolatos költségeket, valamint külső szakértők díjazását, továbbá az egyetemnek az eljárással kapcsolatban felmerült valamennyi készkiadását és költségét, legfeljebb a bruttó bevétel 50 százalékáig. A második esetben az alap a jogátruházás ellenértékéeként a hasznosítási/átruházási szerződésben a licenciavevő/vevő által az egyetemnek fizetendő díj, a licenciavevő/vevő által az egyetem javára teljesített bármilyen kifizetés és pénzben kifejezhető más előny (ideértve a licenciavevő/vevő által kibocsátott részvényeket, illetve kialakított üzletrészeket is, ide nem értve azonban a vevő/licenciavevő által kutatási vagy egyéb szerződések alapján az egyetemnek biztosított eszközöket, szolgáltatásokat, illetve jogokat). E bruttó bevételből szintén le kell vonni a fent említett költségeket. A befolyó díjak alapja tehát mindkét esetben a nettó bevétel az „első egymillió szabály” megfelelő alkalmazásával.

A bevétel megosztásának meghatározásánál figyelembe kell venni az „**első egymillió szabály**”-t, azaz az első 1.000.000 Ft bruttó bevétel a szellemi alkotást kidolgozó kutatót illeti meg azzal, hogy amennyiben az egyetem csak résztulajdonosa a vonatkozó szellemi alkotásnak, akkor az első 1.000.000 Ft bruttó bevételnek csak az egyetemre eső hányada illeti meg a kutatót. Fontos kitétel, hogy ha egy szellemi alkotást több oltalom is véd, akkor ez a szabály csak egyszer alkalmazható.

Az „első egymillió szabály” érvényesítésekor a költségek levonását követően a nettó bevétel sávosan kerül felosztásra a kutató, a kutató munkacsoportja és az egyetem között úgy, hogy tízmillió forintig 60% a kutató, 10% a munkacsoport, 30% az egyetem bevétele; a tízmillió feletti rész ötvenmillió forintig: 40% kutató, 20% munkacsoport, 40% egyetem, míg az ötvenmillió forint feletti rész esetén 30% a kutató, 20% a munkacsoport és 50% az egyetem bevétele. Ezekről az arányokról a kutató javára az egyetemmel kötött díjszerződés alapján el lehet térni a TTI igazgatója és az ETTB hozzájárulásával.

A bevételek kifizetését a szabályzat úgy rendezi, hogy az „első egymillió szabály” hatálya alá tartozó díjat az Egyetem a számláján való jóváírást követő 30 napon belül átutalja, míg a további pontok szerinti összeget a tárgyévet követő év március 31. napjáig kell felosztani és kifizetni.

A szabályzat a díjazás tekintetében úgy rendelkezik, hogy a szabadalomban feltalálónaként megjelölt, az egyetem alkalmazásában álló személyeket a szellemi alkotás közvetlen hasznosítása és/vagy értékesítése esetén – a hatályos jogszabályokkal összhangban, a

szabályzatban foglaltak figyelembevételével megállapított összegű találmányi díj illeti meg. A vizsgált szabályzatokhoz hasonlóan itt is az adott szellemi alkotás értékelésével, valamint annak jogi oltalmának megszerzésére, és hasznosítására és/vagy értékesítésére irányuló eljárással kapcsolatos költségeket kell először kifizetni. A díjazás alapja a közvetlen hasznosítást végző vállalkozás alapítása esetén az egyetem és a kutató(k) egyedi megállapodása szerinti összeg, ami nem haladhatja meg a hasznosításból származó adózott nettó nyereségnek az egyetemet megillető részét; licencszerződés esetén az egyetemnek fizetendő licenciadíj, illetve minden pénzben kifejezhető ehhez kapcsolódó juttatás, kivéve a licenciavevő által kutatási vagy egyéb szerződések alapján az egyetemnek biztosított eszközöket, szolgáltatásokat, illetve jogokat; végül találmány/szabadalom átruházási szerződés esetén az egyetemnek fizetendő díj, illetve minden pénzben kifejezhető ehhez kapcsolódó juttatás, kivéve a licenciavevő által kutatási vagy egyéb szerződések alapján az egyetemnek biztosított eszközöket, szolgáltatásokat, illetve jogokat. Az egyetem szabályzata nem határozza meg konkrétan a befolyó díj felosztására vonatkozó arányokat, hanem úgy rendelkezik, hogy a szellemi alkotás létrehozásában közreműködő kutatók és az Innovációs Alap közötti, külön szerződésben rögzített felosztás fő szabálya az, hogy az alap részesedésének legalább 20, de legfeljebb 40% közé kell esnie. Kiemeli továbbá, hogy a kutatók javára fizetendő hányadot legkésőbb a találmányi díj beérkezését követő 60 napon belül folyósítani kell.

II.3.7.2 Interjúk összegzése a díjazás témakörében

A díjazás kérdéskörben az intézményi szabályozáson túlmutató elemeket próbáltuk körüljárni, elsősorban a motivációs tapasztalatokra koncentrálni.

Nagyon karakteres vélemény, hogy a kellően attraktív bevétel-elosztási rendszer önmagában is egy olyan motiváló tényező, amely elegendő a kutatói hozzáállás javításához. Ennek érdekében számos intézmény alkalmaz magas feltalálói hányadot [pl. Debreceni Egyetem: 60%, Pécsi Tudományegyetem: minimum 50%) vagy speciális motiváló eszközt (SE: „első milliós szabály”)], azaz a találmány hasznosításából befolyt összeg jelentős hányadát a feltaláló, illetve annak közvetlen környezete kapja. Ez azonban nem mindenhol van így. Az ELTE-n például a feltalálónak jutó rész nincs konkrétan rögzítve, csak az, hogy a kari vezető premizálási

mozgástere maximum 25%-ig terjed. Az is előfordul, hogy egyes szervezeti egységek nincsenek tisztában az elosztásba történő beleszólási jogkörükkel, így nem minden esetben érvényesülnek az alsóbb intézményi szintek érdekei.

Általános volt az a vélemény, hogy az aránylag csekély árbevételek miatt ennek a kérdésnek a részletes szabályozása eddig nem jelentett nagy gondot, de a pár éve indult találmányok közül hamarosan több olyan is lehet, mely komolyabb bevételt produkál, és akkor csak egy részletes és tisztességes elosztási szabályozás lehet mindenkinek megnyugtató.

II.3.8 Szankcionálás

II.3.8.1 Szankcionálás szabályozásának összehasonlítása

BMGE

A szabályzat nem tartalmaz rendelkezéseket a megszegésének következményeit illetően.

DEBRECENI
EGYETEM

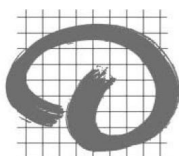
A szabályzat megsértésének jogkövetkezményeire vonatkozóan kimondja, hogy amennyiben a szabályzat hatálya alá tartozó személy a szabályzat tárgyát képező bármely szellemi alkotást a szabályzatban meghatározott módon nem ismerteti, illetve az egyetem javára nem ajánlja fel, vagy a szabályzat rendelkezéseit egyébként megszegi, az egyetem a vonatkozó jogszabályi rendelkezések szerinti jogait érvényesíti.

Jogorvoslati lehetőségként rendelkezik arról, hogy amennyiben a kutató a szabályzat szerinti eljárás során az egyetem nevében eljáró bármely szerv vagy személy döntését sérelmesnek tartja, 15 napon belül az egyetem rektorától kérheti annak felülvizsgálatát. Ezen túlmenően a szabályzattal, valamint annak végrehajtásával kapcsolatos jogviták tekintetében a vonatkozó jogszabályi rendelkezések az irányadóak.

ELTE

ELTE szabályzata szerint a közalkalmazott és a hallgató a bejelentési és ismertetési kötelezettsége megszegéséért fegyelmi felelősséggel tartozik.

MTA KOKI

A szabályzat alapján, ha a szabályzat hatálya alá tartozó kutató a szabályzat tárgyát képező bármely szellemi alkotást a szabályzatban meghatározott módon nem jelenti be, illetve az intézet javára nem ajánlja fel, vagy a szabályzat rendelkezéseit egyébként megszegi, úgy az intézet a jogszabályok által és a szabályzat alapján megállapított jogkövetkezményeket alkalmazhatja. Jogorvoslati szempontból e szabályzat sem tartalmaz olyan rendelkezéseket, amelyek rögzítenék a sérelmes

döntés esetén igénybe vehető eljárást. A szabályzat továbbá egy eltiltási lehetőséget is tartalmaz: ha a kutató a szabályzat hatálya alá tartozó szellemi alkotás vonatkozásában a bejelentési és felajánlási kötelezettségének nem tesz eleget, az intézet a kutatót a hazai és az Európai Unió forrásokra történő, az intézet képviseletében beadni szándékozott pályázata területén meghatározott ideig korlátozhatja. A korlátozás terjedelméről és időtartamáról az Intézeti Technológia Transzfer Bizottság határoz egyszerű többséggel.

A szabályzat megsértése esetén alkalmazandó szankciók kapcsán általánosságban határozza meg az SZBK-t megillető jogokat: ha a szabályzat hatálya alá tartozó kutató az általa létrehozott, a szabályzat tárgyát képező bármely szellemi alkotást az abban meghatározott módon az intézet igazgatójának nem jelenti be, illetve az SZBK javára nem ajánlja fel, vagy a szabályzat rendelkezéseit egyébként megszegi, úgy az egyéb – különösen munkajogi – szankciókon kívül az SZBK – amennyiben bizonyítani tudja az őt megkerülő hasznosítást – egyrészt követelheti a szellemi alkotással kapcsolatos jogokat, másrészt kártérítési igényt is érvényesíthet. Rendezi a jogorvoslat kérdéseit: amennyiben a kutató a szabályzatban rögzített eljárás során az SZBK nevében eljáró bármely szerv vagy személy döntését sérelmesnek tartja, megfelelően indokolt kérelemben a főigazgatótól kérheti annak felülvizsgálatát. A szabályzat e rendelkezése alól kivételt is megfogalmaz: e döntések körében kivételt képeznek azok, amelyeket az SZBK nevében eljárva a szellemi alkotás hasznosításának és/vagy értékesítésének menedzselését végző külső vállalkozás polgári jogi szerződés értelmében hoz meg; az e döntésekkel kapcsolatos vitákra a polgári jog általános szabályai az irányadók. Ezen túlmenően a szabályzattal, valamint annak végrehajtásával kapcsolatos jogviták tekintetében a vonatkozó jogszabályi rendelkezések az irányadók.

Az alkotó kötelezettségzegése esetére kimondja, hogy amennyiben az alkotó az egyetem döntését sérelmesnek tartja, a rektortól részletes indokolással ellátott beadványában annak felülvizsgálatát kérheti, illetve az alkotó a rektor sérelmes döntésének bírósági felülvizsgálatát is kezdeményezheti. Amennyiben az alkotó a szabályzatban meghatározott felajánlási és együttműködési kötelezettségének nem tesz eleget, fegyelmi felelősséggel tartozik.

SEMMEIWEIS
EGYETEM

A szabályzat akként rendelkezik a megszegését illetően, hogy amennyiben a szabályzat hatálya alá tartozó kutató a szabályzat tárgyát képező bármely szellemi alkotást a szabályzatban meghatározott módon nem jelenti be, illetve az egyetem javára nem ajánlja fel, vagy a szabályzat rendelkezéseit egyébként megszegi, úgy az egyetem a jogszabályok által és a szabályzat alapján megállapított jogkövetkezményeket alkalmazhatja. Ellentétben a többi szabályzattal, az egyetem nem állapít meg szabályokat az igénybe vehető jogorvoslati lehetőségeket illetően, hanem további eltiltást fogalmaz meg: ha a kutató a szabályzat hatálya alá tartozó szellemi alkotás vonatkozásában meghatározott bejelentési és felajánlási kötelezettségének nem tesz eleget, az egyetem a kutatót a hazai és az Európai Unió forrásokra történő az egyetem képviseletében beadni szándékozott pályázata területén meghatározott ideig korlátozhatja. A korlátozás terjedelméről és időtartamáról az Egyetemi Technológia Transzfer Bizottság határoz egyszerű többséggel.

SZTE

A hatályos szabályzat nem tartalmaz rendelkezéseket a megsértése esetén alkalmazandó jogkövetkezményeket illetően.

II.3.8.2 Interjúk összegzése a szankcionálás kapcsán

Ebben a kérdéskörben azt vizsgáltuk, hogy hogyan szankcionálják a szabályzatok be nem tartását, illetve van-e tudomásuk arról, hogy egy konkrét találmány az intézményi szabályozással ellentétes módon került hasznosításra.

Bár a szankcionálás lehetősége több intézmény szabályzatában is előfordul, mégis csak elvétve fordult elő, hogy a szabályzat bármi nemű be nem tartása szankcionáláshoz vezetett. Az ilyen szankcionálás is inkább erkölcsi retorziót takart, annál nem többet.

A nyilvános szankciók elmaradására a megkérdezettek három fő okot említettek:

- a szellemi alkotások menedzselése még gyerekcipőben jár, így nyilván egyfelől a motivációs lehetőségeket kellene előtérbe helyezni, mert bármilyen szankció csak elrettenti a kutatókat, másfelől amíg nincs egy minden részletében kiforrott rendszer, addig a szankciók csak felesleges vitákra és botrányokra adnak alkalmat;
- az illetékesek a személyes vagy függelmi kapcsolatok okán nem vállalják fel a komolyabb (jogi) lépéseket, hiszen egyrészt ez a szokatlan procedúra nagyon kényelmetlen, másrészt pedig a függelmi viszonyok megváltozásával vissza is üthet;
- az enyhébb szankciókat titokban tartják, és az eljárásokat úgy folytatják le, hogy az egyetem neve ne sárosódjon be egy ilyen ügy miatt.

Általánosságban elmondhatjuk, hogy minden megkérdezett tudott említeni (vagy jelezte, hogy tudna, de titokban tartotta) olyan esetet, amikor az intézményt megkárosították, de annak – azt az egyetlen esetet leszámítva, amikor is az egyik akadémiai kutatóintézetből egy visszaesőt elbocsátottak – semmilyen komoly következménye nem lett. Ebből viszont arra következtethetünk, hogy jelenleg is tart az intézmények ilyen jellegű vagyronvesztése, amit csak egy részleteiben is jól szabályozott rendszer, és az ehhez társuló felelős gondolkodás tudna mérsékelni.

III. Horizontális fejlesztési javaslatok

A közfinanszírozású alap- és alkalmazott kutatási eredmények piacra vitele a tudásalapú gazdaság egyik meghatározó mozgatórugója. Az innovatív vállalatok fenntartható növekedésének és versenyelőnyének kulcsa a közfinanszírozású kutatóhelyeken keletkezett, hasznosítható eredmények piacképes termékké vagy szolgáltatássá történő fejlesztése. A tudás-, és technológiatranszfernek az anyaszervezet szakmai céljaival és stratégiájával maximális konzisztenciát kell alkotnia.

A mélyinterjúk és a mintánkban szereplő intézmények vizsgálata során az alábbi négy olyan horizontális főjavaslatot azonosítottunk, melyeknek fejlesztésével – az egyes hazai intézmények kisebb-nagyobb mértékben – nemcsak (tovább) javíthatják a tudás hasznosításának gyakorlatát, de a hazai tudás-, és technológiatranszfer „scéna” egészének nemzetközi versenyképességét is javíthatják. Ezek a főjavaslatok:

- 1. TTI MISSZIÓ DEFINIÁLÁSA**
- 2. NON-BUSINESS ÉS BUSINESS FUNKCIÓK SZÉTVÁLASZTÁSA**
- 3. KÉPZÉS ÉS GYAKORLATI TAPASZTALATOK MEGSZERZÉSE**
- 4. KOMMUNIKÁCIÓ ÉS SZERVEZETI TAGSÁG ERŐSÍTÉSE**

A horizontális főjavaslatok jellemzői:

- az egyes javaslatokat egymással összehangoltan, időben egymáshoz igazítva kell végrehajtani;
- stratégiai jellegű javaslatok, melynek következtében a kutatási eredmények védelme és hasznosításuk hatékonysága javulhat és a szervezet többi egységével, valamint a piaci szereplőkkel szorosabb együttműködést eredményezhet.

III.1 JAVASLAT I. - TTI MISSZIÓ DEFINIÁLÁSA

A közfinanszírozású kutatóintézetek és egyetemek fogalmazzanak meg világos tudás-, és technológiatranszfer-missziót.

Ebben definiálják saját helyzetüket és szerepüket.

Szélesebb kontextusban nem a szellemi alkotások száma és az azokból származó árbevétel maximalizálása az elsődleges cél. A TTI tágan értelmezett feladata, hogy a tudás-, és technológiatranszfer folyamatok az egyetem kutatási és oktatási tevékenységét, annak versenyképességét, illetve a tudás társadalmi disszeminációját minél hatékonyabban szolgálják. A misszió szerepeljen minden intézmény szellemi tulajdon kezelési szabályzatának preambulumban, hogy minden érintett számára világos és elérhető legyen.

III.2 JAVASLAT II. – NON BUSINESS ÉS BUSINESS FUNKCIÓK SZÉTVÁLASZTÁSA

A közfinanszírozású kutatóhelyek definiáljanak a missziójukhoz, méretükhöz és kutatási tevékenységükhöz illeszkedő belső és külső technológiatranszfer-funkciókat és az azt ellátó szervezetet

A technológiatranszfer szervezeteknek szét kell választaniuk a nem üzleti alapon működő (non-business) és a tisztán üzleti alapú működő funkciókat.

Non-business feladatkörök az intézmény technológiatranszfer folyamatok egészének előremozdítására, javítására irányulnak. Hozzáadott értékük nem, vagy nehezen fejezhető ki pénzben. A TTI szervezetre ruházott non-business feladatkörök ellátásához szükséges forrásokat állami, regionális és/vagy anyaintézményi forrásból kell biztosítani.

Non-business funkció példák:

- értékelési módszertan kidolgozása;
- tudástérkép elkészítése;
- intézmény K+F potenciáljának és a létrejött kutatási eredményeinek nemzetközi promóciója (konferenciák, adatbázisok, *brokerage events*) és iparági kapcsolatok építése.

A piaci funkciók tipikusan projektszintű, tanácsadói tevékenységek. E funkciók pénzben kifejezhetőek, ezért szakértői tudását a TTI az intézmény projektjei számára belső elszámolás alapján, míg intézményen kívüli megbízók számára piaci alapon értékesíti.

Piaci alapú funkció példák:

- szellemi alkotások védelmével kapcsolatos tanácsadás;
- előmagvető és magvető finanszírozási tanácsadás;
- inkubáció és laborbérleti szolgáltatások;
- licencszerződésekkel kapcsolatos tanácsadás.

Elengedhetetlen, hogy létezzen **belső TTI szervezeti egység**. A technológiatranszfer nélkülözhetetlen alapja a kutató és a technológiatranszfer szakértő közötti jó szakmai kapcsolat, bizalom. Kulcsfontosságú, hogy legyen a szervezeten belül is legalább egy technológiatranszfer szakember („belső, vonalas számon elérhető”; „hasonló az email címe”; „ismeri a belső

erőviszonyokat és lehetőségeket”). Ezért az anyaszervezetnek kell biztosítania a technológiatranszfer missziójához és szervezeti működési modelljéhez igazodó humán erőforrás tartós fenntartásához szükséges finanszírozást. A belső TTI szervezetnek integráltan kell működnie az intézmény kutatás-fejlesztési pályázatokkal foglalkozó részlegével, vállalati kapcsolatokért felelős stratégiai részlegével, valamint ezen egységek szakembereivel. A technológiatranszfer szervezetnek biztosítania kell az intézmény regionális gazdasági beágyazódását.

A non-business és a piaci funkciók kialakításánál, formálásánál az alábbi szempontok egyaránt különös figyelmet igényelnek:

- a bizalmasnak minősített információk megfelelő kezelését írásban garantálni kell;
- az információk és dokumentumok belső és külső mozgását és aktuális stádiumát transzparensé kell tenni, projekt menedzsment eszközökkel;
- a döntéshozatali rendszer minden eleme határidőkhöz legyen kötve;
- a szervezet lassúságában rejlő adminisztratív korlátokat és terheket minimalizálni kell.

III.2.1 A szellemi tulajdonkezelés lényege, hogy egy „Open Access” toleráns „szellemi tulajdon központú” modellt alakítson ki!

Az egyetemek speciális termelési modell alapján működnek, speciális humán erőforrást és javakat állítanak elő. Ezeknek a javaknak a társadalomhoz való eljutása egy speciális protokoll szerint történik. Az egyetemi közeg a saját magáról alkotott képe duális. Az egyik meghatározó önképet Open Access típusú kutatáshasznosítási szemléletnek hívjuk. Az **Open Access** paradigma alá eső, műszaki kutatási eredmények iparjogvédelmi karakterű oltalomban nem részesülnek, ennek megfelelően közkinccsek, melyek tipikusan internet segítségével kerülnek publikálásra. Az Open Access tudás azonban nem teljesen felel meg az ipari termékfejlesztés követelményeinek, mert a mindenki által hozzáférhető tudáson alapuló versenyelőny nem biztosít tartós előnyt a versenytársakkal szemben. Üzleti modell szintjén ezért nem igazán kezelhető az Open Access paradigma szerinti tudás.

Ezzel a filozófiával gyökeresen szemben áll a **szellemi tulajdon-központú paradigma**, melynek alapja a szellemi tulajdonok átgondolt, hasznosítás szempontjából optimális védelme. Ennek alapja egy komplex szellemi tulajdon-kezelési szabályozás, valamint a hasznosítást támogató technológiatranszfer-folyamatok.

E két paradigma egyaránt jelen van a közfinanszírozású kutatási szervezetekben, mindkettőnek vannak támogatói és ellenzői. Javaslatunk, hogy olyan technológiatranszfer folyamatokat kell kialakítani, mely a szellemi tulajdon-központú szemlélet előnyeit terjeszti és erősíti kutatók körében, a kutatói szabadságot maximálisan szem előtt tartva.

III.2.2 Stratégiai célok definiálása és a tudás- és technológiatranszfer folyamatok mérése

A folyamatok sikerének mérésére az intézmények kvalitatív és kvantitatív szempontok alapján felállított mérőszámokat állapíthatnak meg. Az alábbi mutatók rendszeres felmérése és az egymást követő évek során elért eredmények összehasonlítása támpontot nyújt a TTI dinamikus változásának nyomon követésére. Lényeges, hogy az elérendő kvantitatív értékek és a kvalitatív szempontok alapján kerüljenek meghatározásra a stratégiai célok. Ehhez segítséget nyújthat hasonló méretű és tudományos fókuszú nemzetközi egyetemek/kutatóintézetek összehasonlító, peergroup elemzésének elvégzése. A stratégiai célszámok alapvetően meghatározzák a szervezeti méretet és működési modellt is. A kvantitatív és kvalitatív mérőszámok az adott intézmény egészére vetített kutatáshasznosítási folyamatok eredményességét hivatottak felmérni, függetlenül a működési modelltől és a non-business/business funkciókat ellátó szervezet struktúrájától.

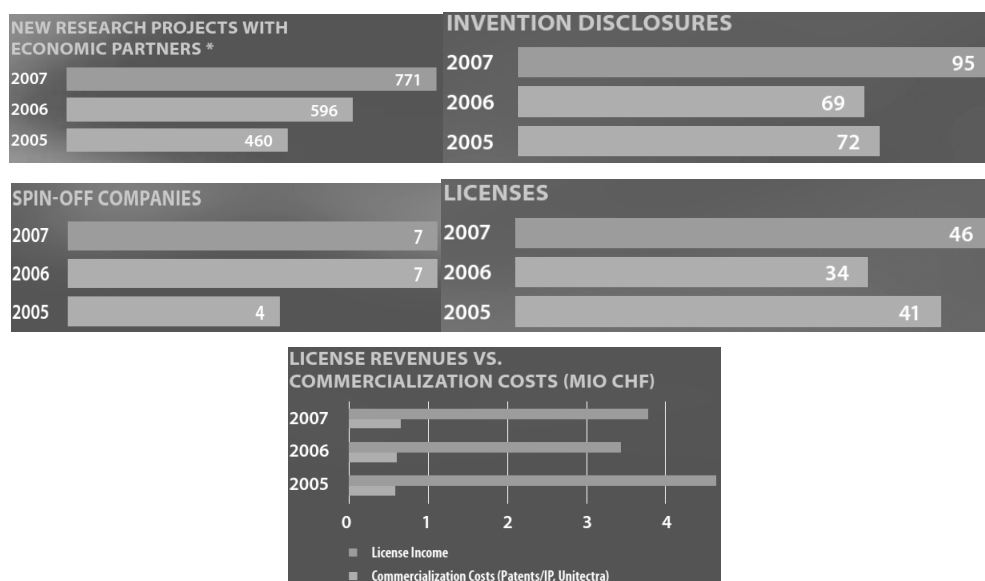
Kvantitatív mérőszámok

- Felajánlott szolgálati szellemi alkotások száma
- Birtokba vett szolgálati szellemi alkotások száma
- Bejelentett szabadalmak (és használatiminta-oltalmak) száma
- A nemzetközi kiterjesztést megélt szabadalmak száma
- Felajánlott alkalmazotti találmányok és szolgálati minták száma
- Szerzői művek az intézmény tulajdonában
- Érvényes licencia megállapodások száma
- Licenciabevételek
- Szellemi tulajdon direkt átruházásának száma
- Szellemi tulajdon direkt átruházásából eredő bevétel
- Nyilvántartott spin-off vállalkozások száma
- Egyetemi tulajdonrészrel bíró spin-off vállalkozások száma
- Spin-off vállalkozásokba bevont magántőke összege

Ezen kvalitatív mérőszámokat a fókuszcsoport esetében az elmúlt öt éves időszakra vetítve összegyűjtöttük és az alábbiakban mutatjuk be.

Esettanulmány: Svájci Unitechtra, közös TTI a kritikus tömeg elérése érdekében

A kritikus tömeg elérésének érdekében a berni és zürichi egyetem közösen hozott létre egy nonprofit technológiatranszfer szervezetet 1999-ben, Unitechtra néven. A hétfős TTI további két kutatóintézet számára is ellátja a technológiatranszfer feladatköröket. Az Unitechtra egyértelműen meghatározott missziója, hogy hozzájáruljon a kutatási eredmények gazdasági hasznosításához, az ipari partnerek és közhasznú kutatási szervezetek számára kölcsönösen előnyös és szoros együttműködéseket alakítson ki, melyek bevételt generálnak a kutatószervezetek számára. Ezen célok elérése érdekében a szervezet olyan főbb feladatokat lát el, mint a kutatók technológiatranszferrel kapcsolatos képzése, kutatási megállapodások tárgyalása, kutatáshasznosítás, spin-off alapítás támogatása stb. Az Unitechtra főbb eredményei számokban:

Forrás: UNITECHTRA éves jelentés, 2007. (<http://www.unitechtra.ch>)

Kvalitatív mérőszámok

Az alábbi kvalitatív mérőszámokat vizsgálva a hazai TTI-k működésének sikerét a nemzetközileg elismert szervezetekhez viszonyítva, de a helyi környezethez adaptálva kell értékelni:

- technológiatranszfer-folyamatok ismertsége és elismertsége az intézményi struktúrában;
- technológiatranszfer-szakértők belső megítélése (kutatók szerint a TTI stáb kooperativitása és szakmai felkészültsége);
- technológiatranszfer-apparátus szakmai háttere;

- találmány bejelentési és értékelési módszertan;
- döntéshozatali mechanizmusok;
- vállalati és befektetői kapcsolatok;
- nemzetközi kapcsolatok.

Lényeges, hogy a hatékonyabb kutatáshasznosítás elsősorban egy paradigmaváltást jelent, de nem eredményez a közfinanszírozású kutatóhelyek állami támogatását radikálisan átalakító folyamatot.

Esettanulmány // ISIS OXFORD pénzügyi eredményei

”... Az ISIS Innovation (Oxford University) az egyik legismertebb és legsikeresebb európai technológia transzfer szervezetnek számít, annak ellenére, hogy a technológaitranszferből származó bruttó árbevétele az egyetem éves költségvetésének mindössze 0,005%-t teszi ki. 2005-2006. évben az egyetem éves 530 millió fontos költségvetéséhez viszonyítva az ISIS árbevétele 2,7 millió font volt, melyből a nettó eredmény 260 000 fontot eredményezett. Ezek alapján világossá kell tenni minden érintett fél számára, hogy bár a technológiatranszfer eredményez extra bevételeket az egyetem számára, nem tekinthető a szervezeti költségvetés egyik meghatározó pillérének...”.

Forrás: ISIS Oxford (www.isis-innovation.com)

A fenti mérőszámok és fogalmak pontos meghatározásával, azokat azonosan értelmezve minden intézmény feladata lehetne, hogy egységes struktúrába foglalva összegyűjtse a technológiatranszfer terén elért eredményeit. Így az egymást követő évek eredményeit alapul véve az intézmények saját stratégiai céljainak teljesülését áttekinthetik, majd szükség esetén azokat újradefiniálhatják. Ezen túlmenően az intézményeknek lehetőségük lenne abszolút és relatív eredményességi sorrend összeállítására is. Az évente publikált eredmények alapján kialakult rangsorban elfoglalt hely egyfajta presztízsértéket is képviselhetne, és alkalmas lenne arra, hogy egészséges versenyt gerjesszen a hazai TTI-k között, amely szintén a magas minőségű és eredményes TTI szolgáltatások biztosítására ösztönözné a szervezeteket.

III.3 JAVASLAT III. – KÉPZÉS ÉS GYAKORLATERŐSÍTÉS

Jelentős hiány tapasztalható a képzett technológiatranszfer humán erőforrás területén. Ez technológiatranszfer specifikus egyetemi képzési programok beindításával és nemzetközi gyakornoki tapasztalatok megszerzésével pótolható.

Tekintettel arra, hogy a technológiatranszfer-folyamatok átfogó fejlesztése hazánkban néhány éves múltra vezethető vissza, a technológiatranszfer specifikus humán erőforrás tekintetében hiányosságok tapasztalhatóak. E terület megerősítése kulcsfontosságú a közfinanszírozású kutatáshasznosítás jövője szempontjából!

Az elmúlt három évben megkezdett programoknak köszönhetően mind a kutatók, mind pedig a projektmenedzserek technológiák hasznosításával kapcsolatos képzésének színvonala és mélysége folyamatosan javult, valamint több nemzetközi modell került adaptálásra, főként a technológiaazonosítás és -értékelés területén. Viszont a technológiamenedzseri és TTI vezetői tudás és tapasztalat hiánya komoly gátja a további fejlődésnek.

Hazai gyakorlati példa: Trimarán Program három eleme

A program 2007-ben indult a Semmelweis Innovation vezetésével, NKTH támogatással. Az egyetemen létrejövő kutatási projektek felmérése után a projektgazdák számára egy szakértői kör ad fejlesztési javaslatokat az üzleti modell, a szellemi tulajdon-védelmi stratégia, a pénzügyi tervezés, a marketing, a piac-, és versenytársanalízis tekintetében. A projektgazdákkal és a dedikált projektmenedzserek együtt alakítják ki az üzleti tervet, melynek véglegesítésében további 25 külső, specialista tanácsadó is rendelkezésükre áll. Az üzleti terv elfogadását követően annak megvalósítását egy tapasztalt üzleti mentor is támogatja. Így áll össze a Trimarán három eleme: projektgazda, projektmenedzser, mentor.

A projektfejlesztésen túl a projektgazdák üzleti szemléletének formálása és képzése is a Trimarán Program részét képezi. A Trimarán Program 2008-ban 65 projekt szintfelmérését végezte el, melyből 21 projekt üzleti tervezését valósította meg. Ezek közül több ma már befektetésre, vagy piacközeli stádiumba jutott. A fentiekén túl a Trimarán virtuális üzleti inkubációt is biztosít.

Forrás: Semmelweis Innovation, illetve a „Biotechnológiai Nemzeti Technológiai Platform/ Horizontális javaslatok” című dokumentum alapján

III.3.1 Egyetemi képzési struktúrába illeszkedő technológiatranszfer képzések indítása

Az **iskolarendszerúségen alapuló**, természettudományi-, és gazdasági ismereteket ötvöző inter-, és multidiszciplinális technológiatranszfer-**képzési** programok indítása szükséges a humán erőforrás utánpótlás megteremtése érdekében. Ez alapul veheti az MSZH és az egyetemek között kialakult – főleg szellemi tulajdon-védelemmel kapcsolatos – gyümölcsöző oktatási programok tapasztalatait és eddigi eredményeit.

Nemzetközi modell: Tech Transzfer Vezetői Master Program

„Az austini University of Texas IC² Intézete egyedülálló programot kínál „*Master of Science in Technology Commercialization (MSTC)*” néven. Ez az elit vezetői képzés felkészíti a hallgatókat arra, hogy sikeres technológiai vállalkozók vagy technológiatranszfer vezetők legyenek. Az egy éves MSTC Program során a tudományos és üzleti háttérű hallgatók egyaránt elsajátíthatják azt, hogy hogyan lesz az életképes technológián nyugvó üzleti koncepcióból piacképes termék. A hallgatók a program során megtanulják kiválasztani az értékes technológiákat, azonosítani az ügyfeleket és a marketing stratégiát, megalkotni az átfogó és flexibilis üzleti tervet, felépíteni egy vállalkozás számára a legjobb kvalitásokkal rendelkező menedzsment csapatot, biztosítani a finanszírozást, és menedzselni a szellemi tulajdon-jogokat.

Forrás: University of Texas at Austin (<http://www.ic2.utexas.edu/mstc>)

III.3.2 Testre szabott szakmai gyakorlatok

Tekintsünk előre és legyünk optimisták! A kutatóhelyeken lezajló paradigmaváltásoknak és képzéseknek köszönhetően a jelenleginél több licenciába adásra érett technológia, több spin-off cég lát majd napvilágot. Ezek növekedéséhez és sikeréhez elengedhetetlen partnering- és licenciamegállapodásokat tető alá kell hozni. A lehetséges üzleti partnerek azonosítása és megszólítása, majd a partnerekkel szemben a kutató és a kutatóhely együttes érdekeinek képviselését a tárgyalások során csak egy technológiatranszfer specialista tudja ellátni.

A hazai technológiatranszfer szakértők a megvalósított ügyletek csekély száma miatt tranzakciós tapasztalatra mérsékelten tehetek szert. Az emiatti tapasztalatlanságuk a további fejlődés egyik komoly gátja lehet. Korlátot jelent, hogy a TTI vezetők jelenleg idejük és energiájuk jelentős hányadát a működésükhöz szükséges pályázatok megírására és végrehajtására fordítják az üzleti kapcsolatok építése helyett.

Kutatók sikeres megállapodásai táplálják a bizalmat és motivációt más kutatók számára és ösztönzik őket arra, hogy nagyobb energiát szenteljenek a kutatásuk üzleti hasznosítására.

A hazai TTI vezetők és projekt menedzserek gyakorlati tapasztalatait három területen különösképpen szükséges erősíteni:

- *Networking*: Nemzetközi iparági kapcsolati háló kiépítése,
- *Deal-generation*: Partnerek azonosítása és megszólítása,
- *Deal-making*: Megállapodás strukturálása és lezárása.

Az értékes szakmai- és tranzakciós tapasztalatok szerzésének kulcsa lehet a külföldi TTI-nál, vagy innovatív nagyvállalatok licencia/partnering részlegénél betöltött szakmai gyakornoki pozíció. Az utazás és kinntartózkodás költségeit a hazai intézményeknek szükséges állniuk. Ilyen típusú szakmai gyakorlatokat tipikusan az Egyesült Államokban és Izraelben található kutatóközpontok és vezető egyetemek¹² hirdetnek meg. Az ott szerzett tapasztalatok felbecsülhetetlen értékűek. A hazai felsőoktatási és akadémiai kutatóintézetek nemzetközi partneri kapcsolataikon keresztül elősegíthetik szakmai gyakornoki programok struktúrájának kialakítását, megpályáztatását majd a nyertesek kiválasztását.

Nemzetközi modell // YissumTechnology Transfer Iroda gyakorlati programja nemzetközi keretek között¹³

A Yissum – a Jeruzsálemi Héber Egyetem Yissum Technológiatranszfer irodája – nemzetközi gyakornoki programot indított el, melynek célja egyrészt a nemzetközi kapcsolatok szélesítése, mely újabb együttműködések eredményezhet. Másrészt a Yissum meg kívánja osztani partnereivel a technológiatranszfer területen 45 év alatt szerzett tapasztalatait. A nemzetközi program során a külföldi szakértők átfogó gyakorlati tapasztalatokat szerezhettek és megismerhetik a Yissum egyedülálló *Technology Transfer Management*® (TTM) rendszerét. A

¹² Példa: Portugál University Technology Enterprise Network és a texasi IC² Institute gyakornoki együttműködése (Forrás: <http://utenportugal.org/tto-internships/>)

¹³ Forrás: <http://www.yissum.co.il/upload/Yissum%20Internship%20Program.pdf>

program keretében például a BioMilano regionális fejlesztési ügynökség támogatásának jóvoltából a Yissum vendégül látta a Milánói Egyetem Technológiatranszfer Irodájának licencszakértőjét. Az együttműködés sikerének köszönhetően további milánói szakértők gyakornoki programját tervezik a felek a Yissum-nál.

Forrás: Hebrew University of Jerusalem, Yissum Technology Transfer (<http://www.yissum.co.il>)

Vállalati gyakornoki programok

Az egyetemi kutatók és a TTI vezetők számára számos vállalati gyakornoki lehetőség adódik. A vállalati gyakornoki időszakok elősegítik, hogy a hazai kutatók és technológiatranszfer menedzserek bejáratott modelleken érzékeljék a globális iparági és technológiai folyamatokat és valós (sokszor több tízmillió dollár értékű) kutatáshasznosítási projekteket testközelből láthassanak.

A kutatók néhány hetes-hónapos vállalati környezetben eltöltött időszak alatt beleláthatnak egy professzionális szervezet működésébe, megismerhetik a technológiatranszfer vállalati aspektusait. Ezzel a tudással felvértezve saját szellemi alkotásuk hasznosításakor is tisztábban látják majd a hasznosító igényeit, elvárásait, a kiaknázási lehetőségeket. Lényeges, hogy ez nem kutatói ösztöndíjat takar, a néhány hetes gyakornoki program végeztével visszatérnek hazai kutatóhelyükre.

A TTI szakmai stáb számára főként a nagyvállalatok licensing/partnering/business development részlegeiben adódhatnak gyakornoki pozíciók. Ezek a vállalati gyakornoki lehetőségek komolyabb előképzettséget, rendszerint MBA tanulmányokat is megkövetelnek.

A kutatóhelyek vállalati együttműködéseinek egyik fontos eleme lehet a gyakornoki programok fejlesztése, akár nemzetközi szinten. A vállalati gyakornoki programok előnye, hogy többnyire fedezik a gyakornokok külföldi megélhetési költségeit.

III.4 JAVASLAT IV. – KOMMUNIKÁCIÓ ÉS SZERVEZETI TAGSÁG ERŐSÍTÉSE

A TTI-k erősítsék belső kommunikációs aktivitásukat és osszák meg gyakorlati tapasztalataikat egymás között.

A kutatók és a technológiatranszfer menedzserek közötti együttműködés sikerének kulcsa a **bizalmi viszony kialakítása**. A TTI szolgáltató jellegét ki kell hangsúlyozni: a technológiatranszfer iroda a kutatók sikereinek támogatására létrehozott szervezeti egység, mely szakértői kapacitásait, szolgáltatásait kihasználva, a kutató gyorsabban és hatékonyabban valósíthatja meg hasznosítással kapcsolatos céljait.

III.4.1 „*Hasznosító kutató*” életpálya népszerűsítése

Szervezetben belül fontos kommunikálni a kutatók, tanszék/intézet vezetők felé, hogy a szellemi alkotások hasznosítása kiemelt cél az Open Access toleráns szellemi tulajdon központú megközelítésben. Több egyetemen a kari vezetőkkel folytatott rendszeres egyeztetések, a tudástérképek ismétlődő elkészítése során a TTI munkatársai igyekezzenek a bizalmat folyamatosan erősíteni funkciójuk és szolgáltatási portfóliójuk bemutatásával.

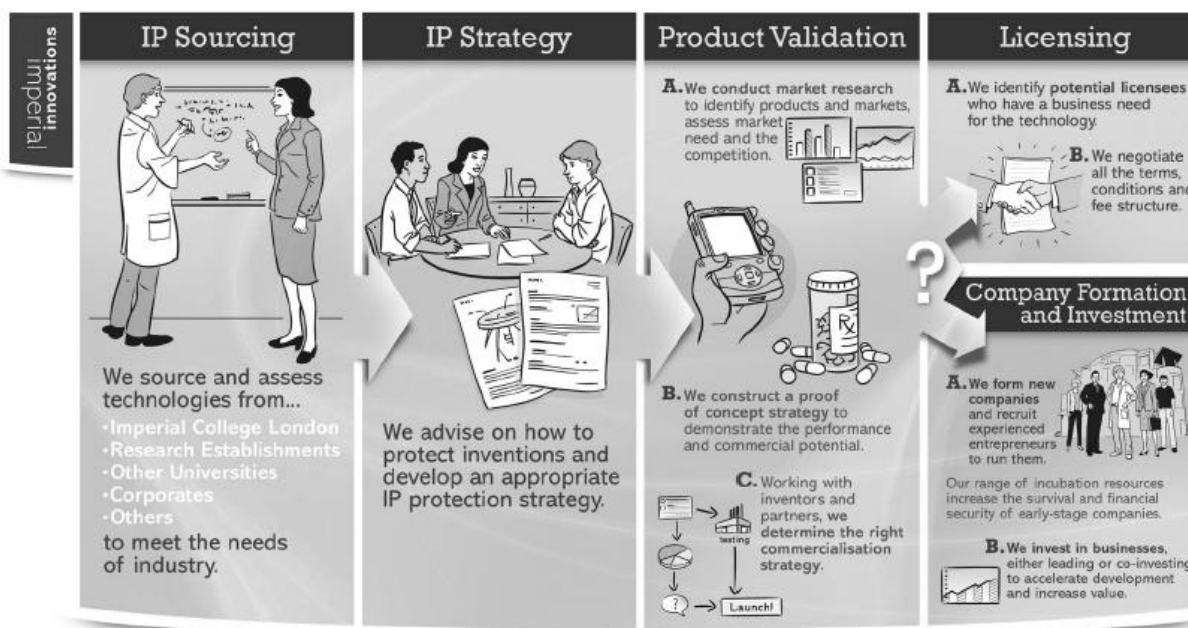
PhD kutatások Start-up hasznosítása: Gravity R&D

A Gravity R&D Kft.-t 2007-ben egy tudományos kutató és három PhD hallgató hozta létre. A vállalat az alapítók tudományos előélete során kidolgozott szöveg- és adatbányászati eljárásokon alapuló saját know-how-t használva fejleszt egyedi ajánlórendszereket a nagy lakossági ügyfélkörrel rendelkező vállalatok számára. 2009 decemberében az európai innovációs start-up cégek versenyén (*European Venture Contest*) a Gravity egyetlen magyar vállalatként került be a kontinens 25 legígéretesebb cége közé. Ezzel párhuzamosan szakmai befektetőktől a vállalat mintegy 110 millió forint kockázati tőkét kapott. A cég a tőkét külföldi marketingjének és értékesítésének erősítésére, szervezetfejlesztésre, valamint újtechnológiás ajánlórendszerek kidolgozására és piaci bevezetésére fordítja. A vállalat ügyfelei között található jelenleg a Vodafone Italia, a T-csoport (Hungary), az amerikai Mind Alliance, valamint az InTheMo.com vállalkozás, mely a közeljövőben indít online étterem- és programajánló szolgáltatást.

Forrás: Gravity R&D Technologies (<http://www.gravityrd.com>)

A szabályzatokban foglaltaknak megismertetése és tudatosítása mellett hasznos lehet, hogy szemantikusan, jól értelmezhető ábrák segítségével is megismerhető a technológiatranszfer folyamata.

Példa ismeretterjesztő kiadványra

Forrás: Imperial Innovations (UK) (<http://www.imperialinnovations.co.uk>)

Erre jó hazai példa az Innostart „Üzleti Kisokos Innovátoroknak” című kiadványa.¹⁴ Izgalmas és hasznos kezdeményezés a Debreceni Egyetem és az INNOVA Észak-Alföld kötetlen hangulatú Science Café rendezvény sorozata.

Spin-off vállalkozás nemzetközi licencia és stratégiai megállapodásai

Az ImmunoGenes Kft.-t 2008-ban alapította Kacs Kovics Imre, az ELTE docense és Bősze Zsuzsanna, a Mezőgazdasági Biotechnológiai Kutatóközpont tanácsadója az immunológia és a géntechnológia területein elért tudományos eredményekre alapozva. A vállalkozás olyan transzgenikus állatok létrehozását tűzte ki célul, amelyek segítségével a jelenleginél sokkal gyorsabban és gazdaságosabban állíthatók elő ellenanyagok. A cég által kifejlesztett technológia

¹⁴ Letölthető: www.uzletiangyal.net/download.php?docid=27cd1c5bfd33

az előállítási költségek jelentős, 50-60 százalékos csökkentését teszi lehetővé. Az alapítók szakmai munkáját ma már egy nemzetközi tudományos testület támogatja, a nemzetközi piac elérésében pedig egy globális biotechnológiai menedzsment csapat működik közre. A cég finanszírozásában hazai és amerikai befektetők vesznek részt. A vállalkozás 2009 áprilisában stratégiai együttműködési megállapodást kötött a területen élenjáró svájci Polygenes Inc.-vel, majd 2009 decemberében együttműködési- és licencmegállapodást írt alá az edinburgh-i Egyetem Roslin Intézettel .

Forrás: Immunogenes Kft. (<http://www.immunogenes.com>)

III.4.2 Virtuális Tech Transfer Klub indítása

A fent bemutatott kezdeményezések, üzleti és gyakorlati tapasztalatok megosztásának a hazai technológiatranszfer menedzserek között nincs állandó kerete. A hazai technológiatranszfer közösség konstruktív, közös gondolkodása szempontjából szükséges egy hazai, virtuális Tech Transfer platform elindítása. Ez egy technológiatranszfer témájú portál felületen fórum és interaktív hírmegosztás formájában valósítható meg. Ennek működéséhez szükséges anyagi- és humán erőforrásokat a TTI-knak kellene együttesen biztosítaniuk. Mindazonáltal ebbe az irányba mutató kezdeményezésként lehet értékelni a Magyar Innovációs Szövetség Felsőoktatási Tagozata által működtetett fórumot.¹⁵

A Tech Transfer Klubot **éves TTI Konferencia** egészítse ki, melyre kutatók, nemzetközi előadók, vállalati képviselők is meghívást kapnak. Az esemény célja, hogy panel beszélgetések és esettanulmányok bemutatása során a hazai szakértői eszmecsere és tapasztalatcsere létrejöjjön.

III.4.3 Nemzetközi szervezeti tagságok fokozása

A TTI-k nemzetközi szervezeti tagsága és aktivitása is fejlesztésre szorul. Ennek több iránya lehet, melyekhez kapcsolódóan a linkgyűjteményben található nemzetközi szervezetek listája összegyűjtve megtalálható.

¹⁵ <http://www.innovacio.hu/felsookttag/>

IV. ESETTANULMÁNYOK AZ EGYETEMI SZELLEMITULAJDON-MENEDZSMENT KÖRÉBŐL

Bevezetés

A jelen esettanulmány-gyűjteménnyel a magyarországi egyetemeken és közfinanszírozású kutatóintézetekben (amelyekre a továbbiakban az egyszerűség kedvéért egyetemekként hivatkozunk) foganatosított szabályozási környezetet kívánjuk illusztrálni. Az egyetemek az államháztartásról szóló törvény¹⁶, a felsőoktatási törvény¹⁷, az MTA kutatóintézetei az akadémiai törvény¹⁸, mindkét intézménytípus az innovációs törvény,¹⁹ alkalmazottak pedig a közalkalmazottak jogállásáról szóló törvény²⁰ hatálya alatt folytatják kutatás-fejlesztési tevékenységüket. E munkájuk során a létrejövő szellemi tulajdon védelmére az iparjogvédelem és a szerzői jog hazai és nemzetközi normáit kell alkalmazniuk. Ebben a meglehetősen összetett normatív környezetben születtek meg 2005-2006-ban az intézményi szellemitulajdon-kezelési és -gazdálkodási szabályzatok. A szabályzatok azokat a törvényekben nem szereplő szabályozási területeket töltik fel tartalommal, amelyeknél az intézményenkénti egységes fellépés szükséges és kívánatos, ilyenek például a szellemi tulajdon értékelésével, a szellemi tulajdon átruházásával, licencijogok engedélyezésével vagy éppen a hasznosító (spin-off) vállalkozások alapításával kapcsolatos részletszabályok, intézményi attitűdök. A jelen munkában a szabályzatok alkalmazása során felvetődött és megoldott hat jogesetet mutatunk be: az első eset a szabályzatok személyi hatályát, a második a tárgyi hatályt, a harmadik a találmány-átruházási megállapodásokat, a negyedik a licencszerződéseket, az ötödik a spin-off alapítást, az utolsó pedig a találmányértékelést szemlélteti. Úgy véljük, munkánk eredményét haszonnal forgathatják nemcsak az egyetemi és kutatóintézeti tudósok, de ipari partnereik, a technológiatranszfer közreműködői és az iparjogvédelmi szakemberek is. Ezúton fejezzük ki köszönetünket *dr. Tóth Zsófiának* és *Kiri Mariettának* az itt ismertetett esetek gyakorlati feldolgozásáért és az értékes konzultációkért.

¹⁶ Az államháztartásról szóló 1992. évi XXXVIII. törvény (Áht.)

¹⁷ A felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény

¹⁸ A Magyar Tudományos Akadémiáról szóló 1994. évi XL. törvény

¹⁹ A kutatás-fejlesztésről és a technológiai innovációról szóló 2004. évi CXXXIV. törvény (Kti.)

²⁰ a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény (Kjt.)

IV.1 A feltalálói érdekek védelme kutatóhelyi találmányok szabadalmazásakor

Ismert, hogy az intézményi szellemi tulajdon-kezelési szabályzatok kidolgozásához a 2286/2004. (XI. 17.) Korm. határozat 5. pontja értelmében útmutató és mintaszabályzat egyaránt született²¹ (erre a továbbiakban helyenként Útmutatóként fogunk hivatkozni). A személyi hatály tekintetében az Útmutató javasolja, hogy a szellemi tulajdon-szabályzatoknak a következő személyekre indokolt kiterjednie: a) „a kutatóhellyel köztisztviselői, közalkalmazotti, munka- vagy munkavégzésre irányuló egyéb, valamint polgári jogi jogviszonyban álló, a kutatóhely intézményi keretein belül, illetve a kutatóhellyel együttműködésben folyó tudományos kutatásban, oktatásban, illetve a kutatóhely egyéb feladatainak megvalósításában részt vevő személyek; b) a kutatóhellyel hallgatói jogviszonyban álló azon személyek, akik tekintetében a kutatóhely – figyelembe véve az általuk esetlegesen létrehozandó szellemi alkotások értékét, hasznosítási lehetőségeit – indokoltnak tartja a szabályzat hatálya alá rendelést.” Az Útmutató általános jelleggel azt is ajánlja, hogy a kutatóhely keretei között folyó kutatómunka eredményeként létrejövő szellemi alkotáshoz fűződő valamennyi jog – jogszabály vagy szerződés ettől kifejezetten eltérő rendelkezése hiányában – az intézményt illesse meg. Ennek alapja a szabadalmi törvény (Szt.)²² 10. §-ának (1) és (2) bekezdésében foglalt rendelkezés, amely kimondja, hogy a szolgálati találmányra a szabadalom a feltalálójaként a munkáltatót illeti meg, míg az alkalmazotti találmányra a szabadalom a feltalálót illeti meg, a munkáltató azonban jogosult a találmány hasznosítására.²³

Hasonló rendelkezések vonatkoznak a szerzői művekre is, hiszen a szerzői jogi törvény²⁴ (Sztj.) 30. §-ának (1) bekezdése szerint eltérő megállapodás hiányában a mű átadásával a vagyoni jogokat a szerző jogutódjaként a munkáltató szerzi meg, ha a mű elkészítése a szerző munkaviszonyból folyó kötelessége. Ugyanezen § (7) bekezdése alapján a munkaviszonyból folyó kötelesség teljesítésekképpen elkészített műre vonatkozó rendelkezéseket megfelelően alkalmazni kell, ha közszolgálati vagy közalkalmazotti jogviszonyban álló vagy szolgálati

²¹ Módszertani Útmutató a közfinanszírozású kutatóhelyek szellemi tulajdon-kezelési szabályzatainak kidolgozásához, (<http://www.nkth.gov.hu/innovaciopolitika/publikaciok-tanulmanyok/modszertani-utmutato>)

²² a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény (Szt.)

²³ Szolgálati találmány annak a találmánya, akinek munkaviszonyból folyó kötelessége, hogy a találmány tárgykörébe eső megoldásokat dolgozzon ki, míg alkalmazotti találmány annak a találmánya, aki, anélkül, hogy ez munkaviszonyból eredő kötelessége lenne, olyan találmányt dolgoz ki, amelynek hasznosítása munkáltatója tevékenységi körébe tartozik. Az egyéb iparjogvédelmi oltalmi formákra vonatkozó rendelkezések pedig szinte kivétel nélkül a szolgálati és alkalmazotti találmányra vonatkozó ezen előírásokat rendelik megfelelően alkalmazni.

²⁴ a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Sztj.)

viszonyban foglalkoztatott személy vagy munkaviszony jellegű jogviszony keretében foglalkoztatott szövetkezeti tag alkotta meg a művet.²⁵ Ugyanakkor a jogátzállás a kutatóktól a kutatóhelyre nem automatikus, a felajánlott szellemi alkotás jogi helyzetéről (szolgálati vagy alkalmazotti jelleg stb.), a szellemi alkotáshoz fűződő jogok elfogadásáról vagy elutasításáról a kutatóhely az iparjogvédelmi jogszabályok által megszabott határidőn (kilencven napon) belül dönt. (Az Útmutató kifejezetten ajánlja a kutatóhelyeknek, hogy a rendelkezésre álló infrastruktúra, anyagi és szellemi erőforrások figyelembevételével mérlegeljék, hogy képesek-e a mű sikeres hasznosítására, és csak ebben az esetben döntsenek a felajánlott jogok elfogadása mellett.)

A megalkotott intézményi szellemi tulajdon-kezelési szabályzatok lényegében mindegyike az Útmutató ajánlásának megfelelően rendelkezik saját személyi hatályáról. Ezek alapján látható, hogy a szellemi alkotások jogainak munkáltatóra való átszállása megoldott. *Vajon ugyanilyen zökkenőmentes-e a feltalálói érdekek utólagos védelme is, miután megvalósult az intézmény jogszerzése?*

A tárgyalt esetben az akadémiai kutatóhely és az E. (külföldi) gyógyszer cég közötti kutatási megállapodás képezte a K+F-tevékenység háttérét. A megállapodás szerint E. mint megrendelő tesztelendő vegyületeket bocsátott a kutatóintézet rendelkezésére, és a tesztek elvégzésére név szerint a kutatóintézet alkalmazásában álló kutatót, MS-t jelölték meg. A megállapodásban kikötötték, hogy a kutatóintézeti kutatások (tesztek) során keletkező valamennyi szellemi alkotás – függetlenül szabadalmazhatóságától – kizárólag E.-t fogja megilletni. Ennek megfelelően ha szabadalmazási eljárásra kerül sor, a bejelentői jogokat kizárólag E. vagy az általa kijelölt jogutód gyakorolhatja. A szabadalmi eljárás sikere érdekében MS köteles teljes mértékben együttműködni, és minden olyan adatot és információt E. rendelkezésére bocsátani, ami a szabadalom megszerzéséhez szükséges. Fontos körülmény, hogy bár a kutatóintézet automatikusan lemondott a szellemi tulajdon-jogokról, ilyeneket a szerződés szerint nem szerez, és a szabadalmazás költségeit E. viseli, a kutatási megállapodást mégsem MS mint magánszemély, hanem a kutatóintézet kötötte, tehát olyan jogi helyzet alakult ki, mintha a kutatóintézet dolgozója szellemi alkotását átengedte volna az anyaintézménynek, majd pedig a kutatóintézet értékesítette volna ipari partnerének. A kutatási megállapodásban foglalt fizetési

²⁵ Az útmutató ezen ajánlásai összhangban vannak az innovációs törvény 16. §-ának (1) bekezdésében foglaltakkal, amely kimondja, hogy a közfinanszírozású kutatás-fejlesztési támogatással megvalósított projekt kedvezményezettje köteles gondoskodni arról, hogy a projekt keretében létrejött szellemi alkotással kapcsolatos, a jogszabály adta keretek közötti lehető legteljesebb jogosultságok a kedvezményezettre szálljanak át.

feltételek is ezt az álláspontot támasztották alá, tehát (szemben a konzultációs megállapodással, amikor a kutató maga is részesülhet díjazásban) a kutatás ellenértéke a kutatóintézetet illette meg.

Az előzőkkel nem ellentétben a kutatási megállapodás továbbá arról is rendelkezik, hogy szabadalmi eljárás indítása esetén MS-t feltalálóként a szabadalmi bejelentésben E. vagy jogutódja feltüntetik (amint ez a szabadalmi törvény szerint kötelességük is). A tárgy szerinti kutatási eredmény végül nem egy önmagában szabadalmazható találmány lett, de olyan műszaki szellemi alkotás, amely alkalmas volt egy korábbi, már nemzetközi (PCT²⁶) fázisban járó szabadalmi bejelentés (új elsőbbséggel történő) kiegészítésére. E. a kérdéses kiegészítést azonban anélkül tette meg, hogy MS-t mint feltalálót feltüntette volna. A szabadalmi bejelentést időközben E. átruházta egy másik gyógyszercégre, W-re, aki végül érdekmúlás miatt hagyta a szabadalmi bejelentést megszűnni. A jogaiban sérelmet szenvedett kutató, MS előtt egyetlen lehetőség az volt, hogy követelje feltalálókénti beiktatását a (még életben levő) szabadalmi bejelentésbe. Ez bizonyos idő elteltével, amikor egy nemzetközi szabadalmi bejelentés ún. nemzeti szakaszokba lép²⁷ már csak országokként és minden esetben csak peres úton valósítható meg akkor is, ha a ténybeli alapok tekintetében a felek között nincs nézeteltérés. Ráadásul a feltaláló jogait ilyen esetekben csak személyesen érvényesítheti: a kutatóintézet a vitás helyzet ezen fázisában már ha akart sem tudott volna bekapcsolódni a vita rendezésébe. Ha jogos indok nélkül a feltaláló ilyenkénti feltüntetését a bejelentő elmulasztja találmánybitorlást²⁸ követ el. Jelen esetben a feltalálói jogok és érdekek képviselője (erőforrások hiányában) elmaradt. Azzal, hogy MS feltalálói minőségének a feltüntetését elmulasztották, még egy fontos érdeke sérelmet szenvedett: W. a szabadalom ejtésekor köteles lett volna MS mint feltaláló számára ingyenesen felajánlani a szabadalmi bejelentés MS által feltalált részének tulajdonjogát; ez sem történt meg.

Látható, hogy bár az intézményi szellemi tulajdon-kezelési szabályzat személyi hatályában megfelel az Útmutató ajánlásának, a feltalálói érdekek érvényesítésére nem alkalmas. A tárgyalt

²⁶ A Patent Cooperation Treaty (PCT) 1970-ben létrejött nemzetközi szabadalmi jogi egyezmény, amely alapján a csatlakozó államokban egységesített eljárással lehet oltalmat igényelni.

²⁷ Nemzeti szakasz: a bejelentéskor megjelölt országokban a bejelentő külön kérelmére meginduló eljárás, amelynek során az egyes országok iparjogvédelmi hatóságai az adott ország jogszabályai alapján döntenek a szabadalom engedélyezéséről.

²⁸ A találmánybitorlás esetére az Szt. 34. § előírja: ha a szabadalmi bejelentésnek vagy a szabadalomnak a tárgyát jogosulatlanul másnak a találmányából vették át, a sértett vagy jogutódja követelheti annak megállapítását, hogy a szabadalom egészben vagy részben őt illeti meg, valamint kártérítést követelhet a polgári jogi felelősség szabályai szerint.

és az ehhez hasonló esetekben akként lett volna célszerű és méltányos eljárni, hogy a kutatási megállapodásban rögzítik, hogy a kutatóintézetben magalkotott szellemi alkotások jogosultja a kutatóintézet, aki automatikusan, de egy következő lépésben ruházza át a szellemi tulajdonjogokat a kutatási megállapodás szerinti megrendelő ipari partnerre. Ezzel a feltaláló saját anyaintézményével kerül jogviszonyba, egyúttal az intézményi szellemi tulajdon-kezelési szabályzat hatálya alá. Következő intézkedésként az ilyen kutatási megállapodásokban célszerű rögzíteni, hogy amennyiben a szabadalmi bejelentés jogosultja az (ideiglenes) oltalomról lemondana, akkor a jogokat köteles ingyenesen felajánlani a szerződő kutatóintézetnek. Ha utóbbi szintén nem kívánja az oltalmat fenntartani (vagy nem képes azt finanszírozni), akkor a kutatóintézet az Szt. 12. §-ának megfelelően eljárva felajánlja a szabadalmi bejelentés jogait a feltaláló(k)nak. Ezekkel a megoldásokkal elérhető, hogy a) a feltalálói minőség feltüntetéséről az anyaintézmény gondoskodjon, b) a feltaláló díjazására az intézményi szellemi tulajdon-kezelési szabályzat rendelkezései legyenek az irányadók, és c) a feltalálók találmányához való joga (az oltalomról való lemondás esetén a jognak a feltaláló(k)ra való visszaszállása) ne szenvedjen sérelmet. *Célszerűnek látjuk mindezt az intézményi szellemi tulajdon-kezelési szabályzatok személyi hatálya szabályozásánál akként rendezni, hogy az anyaintézmény a technológia-átadási megállapodások megkötése és végrehajtása során köteles úgy eljárni, hogy a feltalálók Szt.7. §-ában²⁹ foglalt személyhez fűződő jogai és az Szt.13. §-ában³⁰ foglalt tulajdonjogai ne szenvedhessenek sérelmet.* Egyébként a kutatási szerződések tekintetében már az Útmutató is csak általános ajánlásokat fogalmaz meg, jelezve, hogy a kutatóhelyek mozgásteré meglehetősen korlátozott e szerződési feltételek meghatározása tekintetében. Tényként állapítja meg, hogy a megrendelt kutatások esetén a megrendelő legtöbb esetben arra törekszik, hogy minél teljesebb körű jogosultságokat szerezzen. Az Útmutató utal arra, hogy ettől eltérő rendelkezéseket is meg lehet fogalmazni a szabályzatban, de eltérő elvek gyakorlatilag nehezen érvényesíthetők a felek viszonyában. Ez a megállapítás úgy tűnik, hogy valamennyi kutatóhely egyetértésével találkozott, hiszen jelenleg egyetlen intézményi szabályzatban sem található olyan kikötés, amely ilyen jellegű együttműködés esetén az intézmény javára próbálná a szellemi alkotáshoz fűződő jogokat kizárólagosan kikötni, lehetővé téve a fent ismertetetthez hasonló méltánytalanságok előfordulását.

²⁹ Szt. 7. §

³⁰ Szt. 13. §

IV.2 Anyagátadási megállapodások: a másoktól kapott szellemi alkotások csapdája

A szellemitulajdon-kezelési szabályzatok tárgyi hatálya azokat a szellemi alkotás típusokat jelenti, amelyeket az érintett intézményben létrehozhatnak, és amelyekre a szabályzat rendelkezéseit alkalmazni kell. Az intézményi specializáció következtében nyilvánvaló változatosság tapasztalható az egyes intézmények szellemi tulajdon portfóliója tekintetében, azt viszont el lehet mondani, hogy az iparjogvédelem oltalmi formái, a szerzői jog szerinti műtípusok és a polgári jog általános normái egységes osztályozást tesznek lehetővé. Az Útmutató ajánlása is ezt a rendet követi, amikor kimondja, hogy indokolt, hogy a szabályzat tárgyi hatálya a következőkre terjedjen ki: „1) Valamennyi, a szabályzat hatálya alá tartozó személy által folytatott tevékenység – többnyire tudományos kutatómunka – során létrehozott a) szellemi alkotás, amelyre iparjogvédelmi oltalom – így különösen: szabadalom, használatiminta-oltalom, növényfajta-oltalom, mikroelektronikai félvezető termék topográfiájának oltalma, formatervezésiminta-oltalom – szerezhető, valamint b) azon szerzői mű, amely a törvény erejénél fogva szerzői jogi védelem alatt áll, c) know-how, amelyek tekintetében a szolgálati vagy az alkalmazotti jelleg megállapítható, illetve – szerzői művek esetében – amelyek létrehozása a szabályzat hatálya alá tartozó személynek munkaviszonyból folyó kötelessége; 2) Védjegyek és egyéb árujelzők, amelyek közvetlenül kapcsolódnak az 1) pont szerinti szellemi alkotásokhoz.”

A szellemi alkotás tipizálásánál izgalmasabb – és több hiba elkövetésére ad lehetőséget – az Útmutató (a hazai intézményi szabályzatokban lényegében szó szerint adaptált) következő ajánlása: „3) Minden olyan egyéb szellemi alkotás, amelyet a kutatóhely és harmadik személy közötti megállapodás a szabályzat hatálya alá rendel” (azaz bizonyos esetekben a nem a kutatóhelyen létrejött szellemi alkotásokhoz kapcsolódó jogokat a kutatóhely ingyenesen vagy visszatérően megszerzi). A szabályzat rendelkezései alkalmazandók tehát a szerződéses alapon, harmadik személytől szerzett szellemi alkotásokra is. Ilyenkor azonban a technológia-átadási szerződés rendelkezéseit természetesen nem lehet a szabályzatnak alárendelni, sőt szellemitulajdon-kezelési szabályzati szinten célszerű rendelkezni a másokkal kötött technológia-átadási megállapodások betartásának a rendjéről. Az itt ismertetett esetben ez nem történt meg, és ez vezetett egy potenciális vitás helyzethez az érintett akadémiai kutatóintézet és egy külföldi egyetem között.

Az amerikai egyesült államokbeli R. Egyetem mint átadó és az akadémiai kutatóintézet mint átvevő között 2006. június 13-án létrejött egy anyagátadási szerződés³¹ a professzor NHC által kifejlesztett pER8, valamint pER999 plazmidokat illetően. Az anyagátadási szerződés hatálya kiterjedt továbbá a hivatkozott anyag származékára és az anyag lényegi elemét tartalmazó transzgenikus növényekre is. A szerződés kimondja, hogy az átvevő tudatában van annak, hogy a hivatkozott anyag kereskedelmi célú használatra alkalmas és az R. Egyetem kizárólagos tulajdona. A szerződésben az átvevő elfogadta, hogy:

a) a plazmidokat kizárólag alkalmazottja, LS, valamint az ő közvetlen felügyelete alatt dolgozó személyek kizárólag a szerződés szerinti kutatási célokra használják fel. A szerződés kimondja továbbá, hogy az R. Egyetem írásos engedélye nélkül az átadott kutatási anyag harmadik fél részére nem adható át;

b) semmi olyan, a laboratóriumi alapkutatási céltól eltérő anyaghasználatot nem végeznek, vagy azzal kapcsolatos intézkedést nem tesznek, amely licencia vagy konzultációs szerződés tárgya lehet kereskedelmi/ipari partnerrel szemben: a kereskedelmi/ipari partnerrel létrejövő megállapodás esetén először az ilyen felhasználásra irányuló engedélyt átvevőnek be kell szereznie R. Egyetemtől;

c) az anyag felhasználásával feltalált találmány tulajdonjogára az általános szabályok az irányadók;

d) átvevő a fentiek szerint *létrejött kutatási eredményein alapuló szabadalmi bejelentés esetén az R. Egyetemet értesíti;*

e) a kutatási eredmények publikálásakor professzor NHC-t, mint az anyagminta átadóját elismerik, valamint kérésére közölni kell vele minden olyan információt, ami az anyag módosításával vagy javításával kapcsolatos.

LS találmányára P0700111 alapszámon 2007. október 30-án a magyar kutatóintézet szabadalmi bejelentést nyújtott be. A P0700111 alapszámú magyar szabadalmi bejelentés elsőbbségére alapozva a nemzetközi eljárást a PCT keretében tett nemzetközi szabadalmi bejelentéssel 2008. szeptember 24-én megindították. A magyar közzététel 2009. április 5-én, a nemzetközi közzététel 2009. június 7-én történt meg. A szabadalmi bejelentést az anyagátadási szerződésben hivatkozott plazmidokra épülő kutatások eredményéből tette meg LS, a kutató, azonban mint utóbb kiderült, az R. Egyetem tájékoztatását a szabadalmi bejelentésről elmulasztották. A mulasztást már csak a szabadalmi bejelentés magyar és nemzetközi közzétételét követően

³¹ Az anyagátadási szerződés alapján az átvevő fél tárgyi kutatási eszközöket saját kutatási céljaira kíván felhasználni. A szerződésben a felek jogait az átadott anyagra és a létrejövő eredményekre tekintettel határozzák meg.

ismerték fel. Az *anyagátadási szerződésben foglaltak* tehát az értesítési kötelezettség tekintetében *séreelmet szenvedtek*.

Az ilyen típusú szerződésszegés különböző súlyosságú, adott esetben igen kellemetlen jogkövetkezményekkel is járhat. Ez nagymértékben függ attól, hogy az átadott anyag iparjogvédelmi státusa milyen volt a szerződésszegés időpontjában. Ebből a szempontból a következő esetek képzelhetők el:

- a) az átadott anyagban megtestesülő szellemi alkotás titkos (még sehol sem publikált) know-how, amelynek a publikációját az átadó kifejezetten megtiltja, késlelteti vagy előzetes hozzájáruláshoz köti;
- b) a szellemi alkotás már publikált, de iparjogvédelmi oltalomban nem részesült (ez olyankor képzelhető el, amikor az anyag előállítása speciális felszerelést vagy know-how-t igényel);
- c) a szellemi alkotást az átadó szabadalmaztatta.

A fenti esetek lehetséges jogkövetkezményeire később visszatérünk, nézzük a tárgyalt szellemi alkotás státusát. Az R. Egyetem részéről átadott plazmidok szabadalmi bejelentés tárgyát képezték, ahol az elsőbbségi iratot 1998. február 15-én nyújtották be az Amerikai Egyesült Államokban, ebből még részben folytatólagos szabadalmi bejelentések (CIP),³² megosztott bejelentések³³ sorozata, majd ezeknek nemzetközi és nemzeti ekvivalensei születtek a szabadalmazási eljárás szabályai szerint. A szabadalmi bejelentésekben a pER plazmidok konkrét megnevezése nem szerepelt, azonban a dokumentumok alapján megállapítható volt, hogy minden talált dokumentum ezen plazmidok egészét, vagy azok kulcselemeit tartalmazza. A fenti szabadalmi bejelentésekre alapozva a nemzetközi bejelentést követően több nemzeti szakasz indult meg különböző országokban, így az Európai Szabadalmi Egyezmény tagállamaiban is. Az európai szabadalmat 2005. május 13-án megadták, azonban Magyarország nem szerepel azon államok között, ahol az európai szabadalmat érvényesítették is, így a szabadalmi oltalom hazánk tekintetében nem hatályos. Az anyagátadási szerződésben szereplő plazmidokról elmondható továbbá, hogy számos publikációban leírta őket az átadó.

Az átvevő kutatóintézet mint bejelentő és LS feltaláló által benyújtott szabadalmi bejelentés címe „*Szabályozott cDNS expressziós rendszer A.-ban*” és tárgya „*Eljárás A.-ban a stressz-szabályozási funkciókért felelős gének azonosítására.*” A találmány tárgyát képezik továbbá a

³² *Continuation in part*

³³ Az Szt. 73. § (1) bekezdés szerint: aki több találmányra igényelt szabadalmi oltalmat egy bejelentésben, a szabadalmat megadó határozat jogerőre emelkedéséig megoszthatja bejelentését, a bejelentési nap és az esetleges korábbi elsőbbség megtartásával.

találmány szerinti eljárással azonosított, a stressz-szabályozási funkciókban résztvevő új gének, azok alkalmazása növények stressztűrésének fokozására, valamint reagens készletek a találmány szerinti eljárás végrehajtására, amely tartalmazza a cDNS-könyvtárat tartalmazó vektort, amely vektor tartalmazza a kiméra XVE fúziós gént. *A szabadalmi bejelentés igénypontot tartalmaz egy olyan vektorra vonatkozóan, amely tartalmazza az XVE fúziós gént.* A szabadalmi leírás továbbá részletezi, hogy a kutatások során, amely a szabadalmat eredményezte, kiindulási pontként az NHC professzor által létrehozott XVE rendszert/pER777 expressziós vektort alkalmazták. Az XVE fúziós gént tartalmazó vektor és annak további elemei azonban az R. Egyetem fent említett, érvényes amerikai szabadalma által iparjogvédelmi oltalom alatt állnak. Ez a vektor továbbá azon vektor, amely az anyagátadási szerződésben mint pER777 plazmid szerepel. Az átvevő tehát *más szellemi alkotását tette szabadalmi igénypontjának részévé.*

A tárgyalat ügyben fontos körülmény, hogy mivel az anyagátadási szerződés tárgyát az átadó már publikálta, *titkosságkötelezettség megsértése az átvevő szabadalmi bejelentésével nem történt*, mivel az átadó az anyag szabadalmi oltalmazásáról már gondoskodott. Az átvevő által benyújtott szabadalmi bejelentés ugyanakkor csak mint függő szabadalom kaphat oltalmat, tehát³⁴ a hasznosítás feltétele a gátló szabadalom jogosultjának, esetünkben R. Egyetemnek a hasznosítási engedélye. Függő szabadalmi viszony esetén a gátló szabadalom jogosultja igényt tarthat arra, hogy maga is hasznosíthassa a függő szabadalom tárgya szerinti találmányt, valamint a hasznosítási engedélyért díjazást kérhet. Mivel esetünkben a gátló szabadalom érvényes, de Magyarország területén nem hatályos, a hazai hasznosításhoz még a szabadalmas engedélye sem szükséges, minden más országban azonban, ahol érvényes az R. Egyetem fent tárgyalat szabadalma, ténylegesen beállnak a függő szabadalom jogi következményei. A jelen ügy ezáltal a szerződéses kötelelem megsértésére korlátozódott, ennek rendezése a következők szerint történt.

Az alkalmazandó jog tekintetében az R. Egyetemmel kötött anyagátadási megállapodás nem tartalmazott kikötést. Különböző államok joghatósága alá eső felek közötti szerződéses jogviszonyban a felek maguk határozhatják meg azt a jogrendszert, amelyet viszonyukban alkalmazni kívánnak. Amennyiben ezzel nem élnek, úgy az ilyen esetre háttérjogszabályként a

³⁴ A függő szabadalom olyan szabadalom, amely az alapszabadalom mellett szabadalomképes, de hasznosítása nem lehetséges az alapszabadalom megsértése nélkül. A szabadalmi törvény 32. § (1) bekezdés alapján ha a szabadalmazott találmány másik szabadalom (a továbbiakban: gátló szabadalom) megsértése nélkül nem hasznosítható, a függő szabadalom jogosultjának – kérelmére – a gátló szabadalom hasznosítására a szükséges terjedelemben kényszerengedélyt kell adni, feltéve, hogy a gátló szabadalom szerinti találmányhoz viszonyítva a függő szabadalom szerinti találmány számottevő gazdasági jelentőségű műszaki előrelépést jelent.

nemzetközi magánjogi kódex³⁵ előírásait kell figyelembe venni. Ez esetben a nemzetközi magánjogi kódexnek a kötelmi jogra vonatkozó 25. § d) pontját kell alkalmazni, amely alapján a *szereződésre vonatkozó jog* annak az államnak a joga, amelyben a szerződés megkötésének időpontjában az iparjogvédelmi, valamint anyagi értéket képviselő egyéb jogok hasznosítására vonatkozó szerződésnél a használatba adónak a lakóhelye, szokásos tartózkodási helye, illetve a székhelye vagy a telephelye van. Tekintetbe véve, hogy az R. Egyetem székhelye az Amerikai Egyesült Államokban található, ezért a szerződéssel kapcsolatos irányadó jog az Amerikai Egyesült Államok joga. Az anyagátadási megállapodás szerint (előzetesen) értesíteni kellett volna az anyag átadóját arról, hogy szabadalmi bejelentés történt. Mivel ezt elmulasztották, ezért a *szereződésszegés* jogkövetkezménye elsősorban a *kártérítés* megfizetése, illetve a *szereződésben foglalt rendelkezések teljesítésére való utólagos kötelezés*, azaz ebben az esetben a bejelentésről való tájékoztatás kérése. Miután az átvevő kutatóintézet a szerződésszegés észlelését követően haladéktalanul megkísérelte a szerződéses mulasztását pótolni, iparjogvédelmi jogvita pedig nem keletkezett a felek között, R. Egyetem a további jogkövetkezményektől eltekintett.

Láthatjuk, hogy a fenti esetben – szerencsés módon, éppen az átadott anyag iparjogvédelmi státusza miatt (lásd: fentebb c) pont) – a mulasztás enyhe következményekkel járt. Ha azonban a fentebb említett a) pont szerinti, titkos know-how vagy a b) pont szerinti nem védett, de publikált műszaki információt foglalták volna saját szabadalmi bejelentésbe, akkor súlyosabb jogi következményekkel kellett volna számolni. Az a) pont szerinti esetben a szerződésben foglalt titkossági kötelezettség megsértésének adott esetben igen súlyos kártérítési következményeivel, továbbá a találmánybitorlás tényállásával kellene szembenéznie annak, aki jogosulatlanul szabadalmazza más titkos találmányát. A b) pont szerinti információ közzlése önmagában már nem valósítja meg a titkossági klauzula megsértését, hiszen a műszaki információt az átadó már korábban publikálta. Ha a szabadalmi bejelentés tartalma teljesen megegyezik a publikációéval, akkor a találmánybitorlás kérdésével nem kell külön foglalkozni, de a szabadalmazásra bejelentett műszaki információ ezen része újdonság hiányában szabadalmat sem kaphat. Előfordulhat azonban, hogy a korábbi publikáció nem volt teljesen azonos, és mégsem tartalmazott valamilyen fontos információt, amit azután a szabadalmi bejelentésben feltártak vagy igényeltek, ekkor az a) pont szerinti esetet eredményezi. Az ilyen mulasztások orvoslására alkalmas lehet még a már benyújtott szabadalmi bejelentés visszavonása, mert ekkor nem

³⁵ A nemzetközi magánjogról szóló 1979. évi 13. törvényerejű rendelet 24. § szerint a jogválasztás hiányában az egyes szerződésekre alkalmazandó jogot a rendeletnek az egyes szerződésekre vonatkozó előírásai szerint kell megállapítani.

következik be a közzététel. Nem szabad azonban megfeledkeznünk arról, hogy a szabadalmi bejelentéseket az elsőbbségtől számított 18 hónap elteltével közzéteszik,³⁶ nem csak az elsőbbségi bejelentés szerinti államban, de a nemzetközi szabadalmi eljárás során és később a nemzeti ekvivalensek eseteiben is. A bejelentés visszavonásával elveszíti továbbá elsőbbségét a szabadalmi bejelentés azon része is, amit jóhiszeműen jelentettünk be.

Áttérve az eset szellemitulajdon-kezelési szabályzatokkal kapcsolatos tanulságára: a szabályzat tárgyi hatályába tartozik az a szellemi alkotás is, amelyet az intézmény harmadik személytől szerződés alapján vett át. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a szabályzat tárgyi hatályánál tárgyalt eljárási rendet (szabadalmi eljárás megindítása stb.) automatikusan alkalmazni lehet, vagy azt, hogy a szerződésben foglalt rendelkezéseket alá lehetne rendelni a szabályzatban foglaltaknak. Fontos viszont, hogy – mivel az egyetemek általában igen nagy számban kötnek anyagátadási és kutatási megállapodásokat – az átadott szellemi alkotások egységes nyilvántartására és a szerződéses kapcsolatok központi kezelésére tartalmazzon eljárási rendet a szellemitulajdon-kezelési szabályzat, továbbá rendelkezzen az egyetem jogban jártas technológiamenedzserrel, aki az egyetem ilyen tartalmú szerződéses kötelezettségeinek a teljesítését figyelemmel kíséri és segíti. Végül célszerűnek tartjuk a nemzetközi szerződéses viszonyok zökkenőmentes kialakítása és fenntartása érdekében az intézményi szellemitulajdon-szabályzat angol nyelvű fordítását az intézmény honlapján közzéadni.

³⁶ Szt. 70. § (1) bekezdés

IV.3 A találmány-átruházások buktatói: jár-e találmányi díj a kutatónak, ha az ipari partner átruházza a találmányt?

A szellemi alkotás hasznosításának legáltalánosabb módja, amikor a kutatóhely valamely harmadik személy számára az iparjogvédelmi jogszabályok szerinti hasznosítási engedélyt (licenciát) ad. Egy kizárólagos licencia ugyan a szellemi alkotáshoz fűződő jogok átruházásához hasonló helyzetet teremt, mégis számos esetben a hasznosításra vállalkozó fél előnyben részesíti a jogátruházást. Ez utóbbi esetben – amint azt a következőkben látni fogjuk – még inkább körültekintően kell a díjazás meghatározása során eljárni. Ennek ellenére ez a terület meglehetősen alulszabályozott mind az Szt.-ben, mind az Útmutatóban, mind pedig az intézményi szellemi tulajdon-kezelési szabályzatokban.

Az A. Egyetem és a C. Zrt. munkatársai közös K+F tevékenység keretében létrehozta egy új *bionanokompozit-technológián alapuló gyógyszerészeti formulát* a következő feltalálói részarányok szerint:

1. táblázat: A találmány létrehozatalában résztvevő személyek

Feltaláló neve	Feltalálói részarány	Intézmény	Találmány jellege
Prof. HF	20%	A. Egyetem	szolgálati
Prof. SzB	30%	A. Egyetem	szolgálati
ZsP	25%	C. Zrt.	szolgálati
LB	25%	C. Zrt.	szolgálati

A. Egyetem feltalálói a szellemi alkotás létrejöttét az egyetem Innovációs Igazgatóságának bejelentették, majd a Bizottság 003/007. sz. IB határozatában úgy döntött, hogy a találmányt szolgálati találmányként igénybe veszi. A. Egyetem – az IB határozat alapján – kezdeményezte a szabadalomengedélyezési eljárást, és 2007. június 18-án a találmány tárgyában szabadalmi bejelentést nyújtott be a Magyar Szabadalmi Hivatalhoz, ahol a szabadalmi bejelentést P0700112 bejelentési ügyszám alatt nyilvántartásba vették. A szabadalmi bejelentők és költségviselők az A. Egyetem és a C. Zrt. voltak, akik szabadalmi hányadukat a feltalálói részarányokhoz igazodva 50-50%-ban határozták meg. A bejelentők az elsőbbségi év lejártá előtt 2008. április 17-én, PCT/HU08/000523 számú nemzetközi bejelentéssel elindították a Szabadalmi Együttműködési Szerződés (PCT) szerinti eljárás nemzetközi szakaszát, amelynek keretében kutatási jelentés készült, valamint 2008. november 5-én sor került a nemzetközi szabadalmi bejelentés közzétételére is.

C. Zrt. 2009 októberében a szabadalmi bejelentéssel kapcsolatos valamennyi jogosítványát átruházta a B. Gyógyszergyártó Kft.-re, beleértve a találmány szerinti szabadalomra vonatkozó tulajdoni hányadát is. Az átruházási ügyletről A. Egyetem szabadalmastársként csak a hivatali átruházási folyamatban (lásd: később) szerzett tudomást, őt erről külön a C. Zrt. előzetesen nem értesítette. A. Egyetem kifogásokat emelt a C. Zrt. szabadalmi hányadának átruházásával kapcsolatosan, így különösen a szabadalmastársakat megillető elővásárlási jog, valamint a hasznosítás után járó feltalálói díjazás területén.

Szabadalomjogi kérdések

Szolgálati jelleg

Az Szt. szerint *szolgálati találmány* annak a találmánya, akinek munkaviszonyból folyó kötelessége, hogy a találmány tárgykörébe eső megoldásokat dolgozzon ki.³⁷ A törvény a szolgálati találmányra vonatkozó szabályokat széles körre terjeszt ki, és azok vonatkoznak a közszolgálati, közalkalmazotti, szolgálati viszonyban, illetve egyéb munkavégzésre irányuló (pl. megbízási) jogviszonyban foglalkoztatottakra is.³⁸ A találmány szolgálati jellegét elsősorban a feltaláló munkaköri kötelezettségébe tartozó tevékenységek határozzák meg. Szolgálati találmány esetében a feltalálót bejelentési kötelezettség terheli a munkáltató felé, aki köteles döntést hozni arról, hogy a szolgálati találmányra igényt tart-e. Az A Egyetem Szellemi Tulajdonkezelési Szabályzata (SZTSZ) szerint ebben a kérdésben az A. Egyetem *Innovációs Bizottsága hoz határozatot*, és A. Egyetem mint munkáltató úgy döntött, hogy a találmányt igénybe veszi. A szolgálati jelleg fennállásának jogkövetkezménye az, hogy a szolgálati találmányra *a szabadalom – a feltaláló jogutódjaként – a munkáltatót* illeti meg, amely azt jelenti, hogy szolgálati találmány esetén a szabadalmi bejelentő és a szabadalmi igényjogosult (valamint főszabály szerint egyben a szabadalmi költségviselő) is a munkáltató; azaz tárgy szerinti esetben az A. Egyetem és (az eredeti bejelentőket tekintve) a C. Zrt. A találmány szolgálati jellege csak a *feltaláló és a munkáltató közötti viszonyban* bír jelentőséggel; ezt a kérdést a Magyar Szabadalmi Hivatal (MSZH) az előtte folyó eljárásban nem vizsgálja. Az MSZH a bejelentési kérelemben megjelölt minősítést automatikusan elfogadja; egyebekben a feltaláló és a munkáltató közötti ezzel kapcsolatos esetleges viták bírósági útra tartoznak.

³⁷ Szt. 9. § (1) bekezdés

³⁸ Szt. 9. § (1) bekezdés és Szt. 17.§

Az alábbi táblázatban szemléltetésképpen röviden vázoljuk azt, hogy a találmány szolgálati jellege milyen módon lehet hatással a hozzá fűződő szabadalmi jogokra, illetve a hasznosításra:

2. táblázat: A találmány szolgálati jellegének joghatásai

SZOLGÁLATI TALÁLMÁNY	
Fogalma	feltalálónak munkaviszonyából folyó kötelessége a találmány tárgykörébe eső megoldás kidolgozása
Feltaláló bejelentési kötelezettsége a munkáltató felé	van
Szabadalmi bejelentő és költségviselő	munkáltató
Találmányhoz fűződő vagyoni jogok	munkáltató jogosult a kizárólagos hasznosításra, licencre adásra
Hasznosítás után feltalálók díjazása	munkáltatótól találmányi díj találmányi díjszerződés alapján, mértéke az SZTSZ alapján a munkáltatónak járó díj költségekkel csökkentett hányadának meghatározott %-a (az összeg megállapodás kérdése is lehet)

A szabadalmi igényjogosultság keletkezése és tartalma

Az Szt. alapján a szabadalom főszabály szerint a feltalálót, vagy kivételes esetben a feltaláló jogutódját illeti meg.³⁹ (Ez utóbbinak az egyik esete a szolgálati találmány, amikor a feltalálónak munkaviszonyából folyó kötelessége, hogy a találmány tárgykörébe eső megoldásokat dolgozzon ki.) A munkáltatót megillető jogok terjedelmét tekintve a törvénynek a *szabadalmi oltalom tartalmát* meghatározó rendelkezései az irányadók.⁴⁰ Ennek értelmében a szabadalom jogosultjának *kizárólagos joga van a találmány hasznosítására*. A kizárólagos hasznosítási jog kiterjed a *találmány* előállítására, használatára, forgalomba hozatalára, vagy a találmány tárgyát képező termék forgalomba hozatalra ajánlására, ilyen célból raktáron tartására vagy az országba történő behozatalára; a találmány tárgyát képező *eljárás* használatára vagy az eljárás másnak használatra ajánlására; a találmány tárgyát képező eljárással közvetlenül előállított *termék* előállítására, használatára, forgalomba hozatalára, forgalomba hozatalra ajánlására vagy ilyen célból raktáron tartására, illetve országba történő behozatalára.

³⁹ Szt. 8. § (1) bekezdés

⁴⁰ Szt. 19. §

A hasznosítási jog jogosultjának (munkáltató) további joga, hogy *bárrkivel szemben felléphet*, aki engedélye nélkül a hasznosítás bármely módját gyakorolja, illetve azzal szemben is, aki engedélye nélkül a hasznosításra nem jogosult személynek a találmány lényeges elemével kapcsolatos dolgot (eszközt, berendezést) átadja, vagy átadásra felajánlja, feltéve, hogy tudja vagy a körülmények alapján nyilvánvaló, hogy a dolog a találmány megvalósítására alkalmas, illetve arra szolgál. Ezen túl szintén csak a szabadalmi igényjogosultnak (munkáltató) van joga díjfizetés ellenében *hasznosítási engedélyt adni* harmadik személy számára (licencia).⁴¹

A törvény kimondja, hogy a *szolgálati találmány értékesítése esetén a feltalálót találmányi díj*⁴² illeti meg. A törvény értékesítésnek tekinti a találmány előbbiekben részletezett hasznosítását; a hasznosítás más részére történő engedélyezését; illetve a szabadalmi igény vagy a szabadalom teljes vagy részleges átruházását. Így tehát szolgálati találmány esetén a találmány feletti rendelkezési jog (azaz a szellemi tulajdon-jogok) a munkáltatót illeti meg; míg a feltalálók a találmányi díjon keresztül részesülhetnek a találmány hasznosításából származó bevételekből.

A *feltaláló személyéhez fűződő jogok* minden esetben (tehát a szolgálati találmány esetén is) a feltalálónál maradnak. Így a feltalálói minőség természetes személyként megilleti azt, aki a találmányt megalkotta. A feltaláló a Polgári törvénykönyv alapján felléphet azzal szemben, aki e minőségét kétségbe vonja, vagy a találmánnyal kapcsolatos személyhez fűződő jogát egyébként megsérti. A feltalálónak joga van továbbá arra, hogy a szabadalmi iratok e minőségében őt feltüntessék, illetve ha kifejezetten kéri, ahhoz, hogy nevének feltüntetését a nyilvánosságra kerülő iratokon mellőzzék.⁴³

A közös szabadalomra vonatkozó szabályok

Az Szt. kimondja, hogy ha *többen közösen alkották a találmányt*, a feltalálók szerzőségének részarányát ellenkező megjelölés hiányában egyenlőnek kell tekinteni. A szabadalmi igény (beleértve a szabadalmi bejelentés megtételének a jogát is) ilyen esetben a feltalálókat, illetve jogutódjukat is közösen illeti meg, és ellenkező megjelölés hiányában a szabadalmi igény arányát is egyenlőnek kell tekinteni.⁴⁴ A *feltalálói részarány* a találmányhoz vezető alkotói tevékenység arányát fejezi ki, amit az egyes feltalálók kifejtettek; míg a *bejelentési jog, illetve a szabadalmi igényjogosultság aránya* a találmányhoz fűződő jogok eszmei megosztását fejezi ki, vagyis a bejelentőket ilyen arányban fogják megilletni a szabadalomhoz fűződő vagyoni jogok. Az A.

⁴¹ Szt. 27. § (1)

⁴² Szt. 13. §

⁴³ Szt. 7. §

⁴⁴ Szt. 26. § (4) bekezdés

Egyetem általánosan bevett gyakorlata szerint a bejelentési jog, illetve a szabadalmi igényjogosultság aránya követi az egyetemi alkalmazottak feltalálói részarányát.

Jelen esetben a találmány tárgyában benyújtott hazai és nemzetközi szabadalmi bejelentés(ek)ben a szabadalmi bejelentők tulajdoni hányada a feltalálói részarányokat követi, így az A. Egyetem és a C. Zrt., majd az átruházás folytán a B. Kft. közös szabadalmi bejelentők, közös szabadalmi igényjogosultak, majd közös szabadalmasok (szabadalmastársak) lettek 50-50%-os tulajdoni hányad szerinti arányban. (Ez azt jelenti, hogy a szabadalomhoz fűződő kizárólagos vagyoni jogok a szabadalmastársakat a bejelentési hányad szerint illetik meg, és főszabály szerint a szabadalommal kapcsolatos költségek is ilyen arányban terhelik őket.) Az Szt. közös szabadalomra vonatkozó szabályai rögzítik, hogy közös szabadalom esetén a szabadalmastársakat megillető *szabadalmi jogok hogyan gyakorolhatók, amely a C. Zrt. átruházási ügyletének megítélésekor is különös jelentőséggel bír*. Eszerint saját hányadával bármely szabadalmastárs *szabadon rendelkezhet* (eladhatja stb.), továbbá az egyes részesedési hányadokra a szabadalmastársakat harmadik személlyel szemben *elővásárlási jog* illeti meg. A közös szabadalomra vonatkozó további szabály, hogy ha az egyik szabadalmastárs *az oltalomról lemond, hányadára a többi joga saját részesedési hányaduk arányában kiterjed*.⁴⁵

A szabadalmastársak elővásárlási joga⁴⁶

A szabadalmastársak elővásárlási joga igen fontos kérdés, hiszen ahogy láttuk, a C. Zrt. A. Egyetem értesítése nélkül ruházta át szabadalmi hányadát a B. Kft.-re. Az Szt. 26. §-ának (1) bekezdése szerint a *szabadalmastársakat egymás hányadára elővásárlási jog illeti meg minden harmadik személlyel szemben*. Az elővásárlási jogra vonatkozó szabályokat részleteiben a Ptk. tartalmazza, egyrészt közös tulajdonra vonatkozó szabályok,⁴⁷ másrészt az adásvétel különös nemei⁴⁸ között. Az elővásárlási jog viszonylag szűkszavú szabályozása miatt igen fontos a kérdéskörrel kapcsolatosan kialakult bírói gyakorlat, amely erőteljesen meghatározza az elővásárlási jogra irányadó nem is mindig olyan egyszerű szabályokat.

⁴⁵A szabadalom fenntartása és védelme érdekében bármelyik szabadalmastárs is *önállóan felléphet*, eljárási cselekményei – az egyezséget, az elismerést és a jogról való lemondást kivéve – arra a szabadalmastársra is kihatnak, aki valamely határidőt, határnapot vagy cselekményt elmulasztott és mulasztását nem pótolta. A közös szabadalmi jog gyakorlásának azonban általában a leglényegesebb eleme a hasznosításra irányuló jogok gyakorlásának kérdése.

⁴⁶ Ptk. 145. §-ához és 373. §-ához fűzött törvényi indokolás

⁴⁷ Ptk. 145. § (1) és (2) bekezdés

⁴⁸ Ptk. 373. §

Elővásárlási jog létrejöhet egyrészt törvény erejénél fogva, másrészt két fél közötti megállapodással (szerződéssel). A közös szabadalom esetében előbbiről beszélhetünk, hiszen maga az Szt. biztosít elővásárlási jogot a szabadalmastárs számára minden harmadik személlyel szemben. Esetünkben tehát a *C. Zrt. szabadalmi hányadára az A. Egyetemnek törvényen alapuló elővásárlási joga volt minden harmadik személlyel – így B. Kft.-vel – szemben is; és természetesen igaz ez fordítva is*. Az elővásárlási jog tehát egyik oldalról előjogot és mindenki máshoz képest előnyösebb helyzetet biztosít a vevői pozícióra valamely szabadalmi hányad átruházása esetén; másik oldalról az átruházni szándékozó tulajdonostárs rendelkezési jogát korlátozza, hiszen az elővásárlási jog jogosultjának elővásárlási jog gyakorlásáról szóló nyilatkozatáig az eladó és harmadik személy közötti átruházási szerződés *nem jön létre*.

Az elővásárlási jog érvényesülését az átruházó szabadalmastárs köteles biztosítani oly módon, hogy a harmadik személlyel kötendő adásvételi/átruházási szerződésre vonatkozó, általa is elfogadott ajánlatot tulajdonostársával/szabadalmastársával teljes terjedelmében közli, és őt megfelelő határidővel nyilatkozattételre felhívja. A közlés történhet úgy is, hogy az átruházó szabadalmastárs a külső harmadik személlyel írásba foglalt szerződését megküldi az elővásárlási jog jogosultjának, de természetesen ez a szerződés a jogosult elővásárlási jog gyakorlásáról szóló nyilatkozattételéig nem jön létre. A közlés akkor lesz teljes terjedelmű, ha az, az adásvételi/átruházási szerződés valamennyi lényeges tartalmi elemét ismerteti (pl.: tárgy, vételár, szerződéses feltételek). Az ajánlat a szabadalmastárssal *közöltnek akkor tekinthető*, amikor a szóbeli tájékoztatás alapján erről tudomást szerzett, vagy amikor az írásban közlés hozzá megérkezett. Az ajánlat közlésének további kötelező eleme, hogy az átruházni szándékozó szabadalmastárs *szabjon határidőt az elővásárlási jog jogosultjának nyilatkozattételre* arra vonatkozóan, hogy az ajánlat tartalmát magáévá teszi-e, azaz elővásárlási jogával él-e vagy sem. A határidőnek elegendőnek kell lennie ahhoz, hogy az elővásárlási jogosult az ajánlatot megfontolja, és arra választ adjon. A közlés egyetlen esetben mellőzhető, ha az elővásárlásra jogosult ismeretlen helyen tartózkodik vagy más körülmények miatt a közlés rendkívüli nehézséggel vagy számottevő késedelemmel járna. (A. Egyetem esetében ilyen körülményekről természetesen nem beszélhetünk.)

Az elővásárlási jogosultnak a közlést követően két lehetősége van: az ajánlatot teljes terjedelmében elfogadja, vagy nem gyakorolja elővásárlási jogát. Ha az elővásárlásra jogosult az *ajánlatot elfogadja*, az átruházási szerződés a szabadalmastársak között jön létre az ajánlatban foglalt feltételeknek megfelelően. Abban az esetben, ha a jogosult *nemleges nyilatkozatot tesz, vagy a nyilatkozattételt határidőn belül elmulasztja*, vagy arra vonatkozóan semmilyen

nyilatkozatot nem tesz, akkor a határidő leteltével az átruházó szabadalmastárs az átruházási szerződést az ajánlati feltételekkel a külső harmadik féllel szabadon megkötheti.

Esetünkben különös jelentőséggel bírnak azok a szabályok, amelyek az *elővásárlási jog sérelme* esetén irányadók, hiszen az A. Egyetem elővásárlási jogát a C. Zrt. akkor megsértette, amikor elmulasztotta vele a B. Kft. vételi ajánlatát közölni. Így az egyetemnek lehetősége sem volt arra, hogy az elővásárlási jog érvényesítését megfontolja, illetve azzal éljen. Abban az esetben, ha a szabadalmastárs úgy köti meg a szerződést a kívülálló harmadik személlyel, hogy az ajánlati közlésre vonatkozó kötelezettségének nem vagy csak részben tett eleget, akkor a harmadik féllel (B. Kft.-vel) *megkötött szerződés* az elővásárlási jog megsértésére hivatkozó szabadalmastárssal (A. Egyetem) szemben *hatálytalan*. Ez azt jelenti, hogy a *sérelmet szenvedett szabadalmastárs az elővásárlási jogát akkor is gyakorolhatja*, ha tulajdonostársa a szerződést a kívülállóval már megkötötte.

Nagyon fontos és kiemelendő és a bírói gyakorlat által is alátámasztott követelmény, hogy egy ilyen megkötött *szerződés hatálytalanságára csak az hivatkozhat, aki egyidejűleg az elővásárlási jogát is gyakorolja. Az elővásárlási jog megsértésére alapozott jogérvényesítés bírósági útra tartozik, és az előbbi szabály értelmében csak akkor érdemes ebbe belekezdeni, ha az elővásárlási jogosult a szabadalmastárs hányadát a harmadik féllel kötött szerződésben rögzített feltételeknek megfelelően meg szeretné vásárolni*. Ebben az esetben az elővásárlási jog megsértésére alapított bírósági kereseti kérelemnek arra kell irányulnia, hogy a bíróság mondja ki az eladó és a vevő között létrejött szerződés elővásárlásra jogosulttal szembeni hatálytalanságát, és azt állapítsa meg, hogy a szerződés az eladó/átruházó tulajdonostárs/szabadalmastárs és közte jött létre. A perben valamennyi érintett félnek perben kell állnia. Ha a jogutódlás a bejelentő személyében – bármely tartalommal – létrejön, azt *az eljáró szabadalmi hivataloknál be kell jelenteni* és az annak alapját képező átruházási szerződést vagy egy arról szóló megerősítő nyilatkozatot be kell csatolni.

A tárgy szerinti ügyben az A. Egyetem nem volt abban a helyzetben, hogy elővásárlási jogával éljen, ezért – bár jogellenesen jött létre – az átruházási megállapodás a kifogásra vonatkozó nyilatkozat hiányában hatályosult. Ilyenkor azonban a jogutódlásnak a szabadalmi hivataloknál történő bejegyeztetése érdekében nem elég az, hogy A. Egyetem nem kifogásolja a jogügyletet, kifejezett hozzájáruló nyilatkozatot is tennie kell.

Hasznosítási kérdések

Közös szabadalom hasznosítása

Az Szt. rögzíti, hogy a hasznosítási jogok gyakorlásának közös szabadalom esetén melyek a szabályai. A törvény 19. §-ában rögzített hasznosítás-fogalomból kiindulva a szabadalmastársakat megillető kizárólagos *hasznosítási jogokat* a következő három csoportba sorolhatjuk: a találmány, a találmány tárgyát képező eljárás, illetve a találmány tárgyát képező termék *használat, alkalmazása, előállítása, gyártása, értékesítése, forgalmazása*, illetve az e célból történő raktáron tartásra vagy az országba történő behozatalra. Ezen túl a hasznosítási jog jogosultjának további joga, hogy *bármivel szemben felléphet*, aki engedélye nélkül a hasznosítás bármely módját gyakorolja, valamint, hogy harmadik személy részére hasznosítási engedélyt (*licenciát*) adjon. Ez a fogalom meghatározás adja a szabadalmi oltalom tartalmát.

A törvény szerint a szabadalmastársak mindketten *egyedül is jogosultak a találmány hasznosítására*, így a szabadalmastársaknak a saját maguk által végzett használathoz, gyártáshoz vagy értékesítéshez szükségtelen licenciát kérniük egymástól. Az Szt. 26. §-ának (2) bekezdésében a szabadalmastársak általi egyedüli hasznosítással kapcsolatosan kimondja azt is, hogy *„a találmányt bármelyik szabadalmastárs egyedül is hasznosíthatja, köteles azonban társainak, részesedési hányaduk arányában, megfelelő díjat fizetni.”* Tehát, ha az A. Egyetem vagy korábban a C. Zrt, majd a B. Kft. egyedül hasznosítja a találmányt, és ebből bevétele származik, akkor a bevétel a szabadalmastársak között 50-50%-os arányban oszlik meg, követve a szabadalmi hányadokat. Arról, hogy a nettó vagy bruttó értékesítési árbevétel képezi a díjmegosztás alapját, célszerű külön megállapodásban rendelkezni. Külön kiemелendő, hogy ez a szabály csak a „saját” (vagyis a szabadalmastárs saját maga által végrehajtott) hasznosításra érvényes, és nem alkalmazható a hasznosítási engedély adása (licencia) esetén. A szabadalmastársak *harmadik személy részére hasznosítási engedélyt (licenciát)* azonban csak közösen adhatnak. Vagyis, ha az egyik szabadalmas más partnernek kíván bármilyen hasznosítási jogra kiterjedő engedélyt adni, azt nem teheti meg a másik szabadalmastárs nélkül, és egy esetleges licenciaügyletben mindkét szabadalmastársnak meg kell jelennie a licenciaadói oldalon.

A gyakorlatban általában javasolt a *szabadalmastársak közötti olyan megállapodás* megkötése, a közös szabadalomhoz fűződő jogok gyakorlásáról, az azzal kapcsolatos terhek viseléséről, valamint a hasznosítással kapcsolatos kérdésekről rendelkeznek, illetve tárgyalhatók benne a feltalálónak adandó találmányi díj megfizetésére irányadó szabályok is.

A feltalálók díjazása

A szabadalmi hányad átruházásával kapcsolatosan felmerülhet egy igen jelentős kérdés, nevezetesen a *feltalálók díjazásának kérdése*, azaz jogosult-e az átruházó fél munkavállalója találmányi díjra az átruházásból származó bevételből. Az Szt. a *szolgálati találmány esetében szabályozza azt, hogy a feltalálót milyen díjazás illeti* meg a találmány hasznosítása után. Eszerint a szolgálati találmány értékesítése esetén a feltalálót a *feltaláló és a munkáltató közötti találmányi díjszerződés alapján találmányi díj* illeti meg.⁴⁹

Találmányi díj tehát a *találmány értékesítése után jár*, és ahogy már korábban bemutattuk, a törvény értékesítés alatt a következőket érti:

a találmány *hasznosítását* (használat, gyártás, forgalmazás, raktáron tartás, országba behozatal), ideértve a hasznosításnak előnyös piaci helyzet teremtése vagy fenntartása érdekében történő mellőzését is;

a *licenciát* (a hasznosítás más részére történő engedélyezése); és

a szabadalmi igény vagy a szabadalom teljes vagy részleges *átruházását*.

Fontos, a *feltalálók jogait védő szabály*, hogy a feltalálót a hasznosítás, a licencia(ák) és az átruházás esetén *külön-külön*, valamint a hasznosítás ellenérték nélküli engedélyezése és az *ingyenes átruházás esetén is* megilleti a találmányi díj. Ezen túl találmányi díj jár a külföldi szabadalom, illetve az annak megfelelő más jogi oltalom alapján történő értékesítés esetén is, de a hasznosítás után csak akkor, ha azért a feltaláló belföldi szabadalom alapján nem tarthat igényt találmányi díjra.

A *találmányi díj mértékére* vonatkozóan a törvény iránymutatásokat tartalmaz. Eszerint *hasznosítás* esetén a találmányi díjnak arányban kell állnia azzal a díjjal, amit a találmány tárgya szerinti műszaki területen kialakult licenciatforgalmi viszonyokra figyelemmel a munkáltatónak, vagy hasznosító szabadalmastársnak licenciaszerződés alapján kellene licenciadíjként fizetnie. A *licencia típusú értékesítés vagy átruházás esetén* a találmányi díjnak a licencia, illetve az átruházás ellenértékével, vagy a hasznosítás *ellenérték nélküli engedélyezéséből, illetve az ingyenes átruházásból* származó gazdasági előnnyel kell arányban állnia. A találmányi díj mértékének megállapítása során ezeket az arányokat a munkáltatónak a találmány megalkotásához nyújtott hozzájárulására és a feltaláló munkaviszonyból eredő kötelességeire figyelemmel kell meghatározni, illetve a titokban tartott találmány esetén számításba kell venni a feltalálót, az oltalomszerzés elmulasztása folytán érő hátrányokat is. A találmányi díj mértékére

⁴⁹ Szt. 13. § (1) bekezdés

vonatkozóan az *A. Egyetem Szellemi Tulajdonkezelési Szabályzata* is tartalmazott rendelkezéseket,⁵⁰ ilyenkor elsődlegesen ezeket kell alkalmazni a diszpozitív törvényi szabályozás helyett.

Talán a két legfontosabb kérdés a találmányi díjazással kapcsolatban az, hogy a találmányi díjat kinek és mi alapján kell megfizetni a feltaláló részére. Az Szt.⁵¹ szerint a *találmányi díjat a munkáltató, közös szabadalom esetén – a szabadalmastársak eltérő megállapodása hiányában – a hasznosító szabadalmastárs köteles fizetni*. Licencia és átruházás esetén a *jogszerző* a díjfizetési kötelezettséget átvállalhatja. Ezen túl a törvény azt is rögzíti, hogy a *feltaláló díjazására a munkáltatóval, a hasznosító szabadalmastárssal, illetve a jogszerzővel kötött szerződése, azaz a találmányi díjszerződés az irányadó*. Ez utóbbi szabályok nagy jelentőséggel bírnak, mert a feltaláló, a találmányi díj iránti igényét ilyen megállapodás hiányában nagyon nehezen tudja érvényesíteni.

Ez egyszerűbben megfogalmazva a következőt jelenti. Ha egy szabadalmas van, ő az értékesítés fenti összes válfaja, tehát az átruházás után is köteles találmányi díjat fizetni a munkavállaló feltaláló(k)nak. Közös szabadalom esetén a szabadalmastársak saját munkavállalójuknak ugyancsak az összes értékesítési megoldás után kötelesek fizetni, továbbá, hasznosítás és csak hasznosítás esetében a hasznosító szabadalmastárs a másik szabadalmastárs munkavállalójának is. Ettől a szabálytól a szabadalmastársak egyező akarattal, írásban eltérhetnek. Megjegyezzük végül, hogy a törvény nem ad iránymutatást arra az egyetemi szellemi tulajdon-menedzsmentben meglehetősen ritka esetre, ha mindkét szabadalmastárs, így pl. az egyetem is hasznosít.

⁵⁰ A tárgy szerinti egyetem esetében a találmányi díj alapja: a közvetlen hasznosítást végző *vállalkozás alapítása* esetén az egyetem és a kutató(k) egyedi megállapodása szerinti összeg, ami nem haladhatja meg a hasznosításból származó adózott nettó nyereségnek az egyetemet megillető részét; *licencszerződés esetén* az egyetemnek fizetendő licencdíj, illetve minden pénzben kifejezhető ehhez kapcsolódó juttatás, kivéve a licencvevő által kutatási vagy egyéb szerződések alapján az egyetemnek biztosított eszközöket, szolgáltatásokat, illetve jogokat; *találmány/szabadalom átruházási szerződés esetén* az egyetemnek fizetendő díj, illetve minden pénzben kifejezhető ehhez kapcsolódó juttatás, kivéve a licencvevő által kutatási vagy egyéb szerződések alapján az egyetemnek biztosított eszközöket, szolgáltatásokat, illetve jogokat. Ebből a díjalapból először levonásra kerülnek az adott szellemi alkotás értékelésével, a jogi oltalom megszerzésére és hasznosítására és/vagy értékesítésére irányuló eljárással kapcsolatos költségek; majd a fennmaradó különbözet kerül felosztásra az Innovációs Alap és az érintett feltalálók között. A találmányi díj mértékét tekintve az SZTSZ annyi megkötést tartalmaz, hogy az Innovációs Alap részesedése nem lehet kevesebb, mint 20%, de nem haladhatja meg a 40%-ot, külön szerződésben rögzítetteknek megfelelően.

⁵¹ Szt. 13. § (4) bekezdés

A bírói gyakorlat is a fentieket támasztja alá a *hasznosítás fogalmát szigorúbban értelmező, a feltaláló és a díjfizetésre kötelezett munkáltató közötti munkajogi jellegű kapcsolatra nagyobb hangsúlyt fektető álláspontot* képviselve.⁵² A bíróságok érvelésének alapja döntéseikben, hogy a szabadalom (szabadalmi részarány) jogosultjának a feltalálókkal szembeni díjfizetési kötelezettségét egyrészt a szabadalom (szabadalmi részarány) keletkezése⁵³ és a megszerzett szabadalom (szabadalmi részarány) értékesítésének módja határozza meg. [BH1989.226]

Az okfejtés abból indul ki, hogy a *szabadalom értékesítésének három esete* (hasznosítás, licencia, átruházás) van, amelyek közül *csak az egyik, a hasznosítás alapozza meg a hasznosító szabadalmastárs találmányi díjfizetési kötelezettségét a vele szolgálati viszonyban nem álló feltalálók részére is.* [BH1993.547] „A szabadalomra (szabadalmi részarányra) jogszabály alapján jogot szerző,⁵⁴ a szabadalom értékesítésének valamennyi módja után díjazni köteles a vele szolgálati viszonyban álló feltalálót; közös szabadalom és a találmány tárgyának saját gazdasági tevékenysége körében való hasznosítása esetén pedig a szabadalmastársával szolgálati viszonyban állókat is.” [BH1989.226] (Az Szt-ben is erre utal az a megfogalmazás, hogy a találmányi díjat a munkáltató és a – szabadalmastársak eltérő tartalmú megállapodásának hiányában – a „hasznosító szabadalmastárs”, és nem „értékesítő szabadalmastárs” fizeti meg.) A *hasznosítás fogalma* az Szt-ben pontosan meghatározott, hasznosítási cselekmény a törvény 19. §-a alapján a használat, előállítás, forgalomba hozatal, raktárontartás és országba behozatal. Vagyis *csak ezekre a cselekményekre vonatkozik a hasznosító szabadalmastárs fizetési kötelezettsége* valamennyi feltaláló felé.

„A szabadalmi részarány jogosultját a jogszabály ugyanakkor nem terheli találmányi díjfizetési kötelezettség a szabadalmastársával szolgálati viszonyban álló feltalálók irányában, ha saját szabadalmi részarányát átruházza, illetve harmadik személy részére hasznosítási jogot enged.” [BH1989.226] Ezt az álláspontot ismétli a későbbi határozat is a következőképpen: „A szabadalom harmadik személy részére történő engedélyezése vagy átruházása azonban

⁵² A bemutatott bírói döntések még az ún. „rég” Szabadalmi törvény (1969. évi II. törvény) hatálya alatt születtek, amikor a találmányi díjazás tartalmát és részletkérdéseit külön minisztertanácsi rendelet tartalmazta (nevezetesen: a 11/1983. (V.12.) MT számú rendelet; majd később a 77/1989. (VII.1.) MT rendelet); ugyanakkor hangsúlyozzuk, hogy a rendeletek tartalmi szabályozása szinte teljesen azonos volt a jelenleg is hatályos Szt-be beépített rendelkezésekkel, ezért azt a jogi érvelést, amelyet a bíróságok az alább bemutatott döntésekben alkalmaztak, nem lehet figyelmen kívül hagyni.

⁵³ Vagyis az, hogy a munkáltató a törvény alapján szerzi meg a szabadalmi jogokat (azaz a szolgálatiság); vagy valaki szerződéssel (jogügylettel) szerezte-e a szabadalmi jogokat.

⁵⁴ Ez a munkáltató, akit a szolgálati találmány esetén törvény erejénél fogva illet meg a szabadalom a feltaláló jogutódjaként.

szabadalomjogi értelemben nem jelenti a találmány hasznosítását, ezért ha a szabadalmastárs értékesíti a szabadalmi hányadát – kifejezett kötelezettségvállalás hiányában – nem köteles a vele szolgálati viszonyban nem álló feltalálókat díjazni. Díjfizetési kötelezettsége csak a vele szolgálati viszonyban álló feltalálókkal szemben van.” [BH1993.547] A C. Zrt. átruházási ügylete tehát a szolgálati találmányok értékesítése után járó találmányi díjazás szempontjából találmányi díjfizetésre alapot adó értékesítési ügylet volt, de csak a saját munkavállalói tekintetében. A feltalálók találmányi díj iránti igénye a saját munkáltatóval, illetve a hasznosító szabadalmastárral szemben érvényesíthető, de találmányi díjszerződés alapján.

Összefoglalás

Milyen tanulságok vonhatók le a fenti esetből? A szellemi tulajdon-kezelési szabályzatok a találmányátruházásra vonatkozóan igen szűkszavúak. Következik ez a szabályozási terület alapvetően diszpozitív jellegéből és abból a körülményből, hogy a gyakorlatban a tárgyalási erőviszonyoktól és más tényezőktől függően a találmányátruházás igen sokféleképpen valósulhat meg. Azt is láttuk azonban, hogy ennek kihatása van a feltalálók érdekeire. A fenti eset rámutatott arra, hogy bár az SZTSZ-ek a kutatók díjazására vonatkozóan tartalmazzak szabályokat, a találmányi díjszerződések esetenkénti megkötése nem mellőzhető. A díjszerződések különösen fontosak akkor, ha közös szabadalom keletkezik, és a hasznosítási folyamatba az egyetem is bekapcsolódik, hiszen ekkor – eltérő megállapodások hiányában – a nem egyetemi feltalálót is díjaznia kell. Végül ami magát a találmányátruházást illeti, fontos, hogy ilyenkor mindig szem előtt kell tartani a szabadalmastárs elővásárlási jogát; ennek elmulasztása esetén a kifogással élő szabadalmastárs a már megkötött szerződést is érvénytelenítheti.

IV.4 Licencia-megállapodások egyetemi környezetben⁵⁵

Az egyetemi-ipari kapcsolatok legintenzívebb pontja a technológia átadása, a technológiatranszfer. A technológia átadása igen gyakran két nevesített szerződéssel történik: a licenciaszerződéssel és a találmányátruházási szerződéssel. A két szerződés nagyon sok mindenben különbözik egymástól, ezek összevetése nem tartozik a jelen eset bemutatásához, ahogyan a licenciaszerződés sok olyan klauzulájának vizsgálata sem, amelyek nem olyan nagymértékben hordozzák magukon az egyetem mint különös szellemi tulajdon-kibocsátó speciális következményeit. Van azonban egy jogintézmény, amely a jogviták elkerülése érdekében igen különleges figyelmet érdemel, ez pedig jelen van mind a licenciaszerződésben, mind a találmány átruházási szerződésben: a szavatosság és az általunk ezzel (lehet, hogy vitatható módon) együtt kezelt termékfelelősség. A licenciadó ugyanis (diszpozitív) kellék- és jogszavatossággal tartozik a hasznosításra átengedett szabadalomban foglalt műszaki információért. Az egyetemspecifikus problémát az jelenti, hogy – eléggé eltérően az ipari licenciadóktól – az egyetemen rendszerint olyan alapkutatásból származó találmányok keletkeznek, amelyeknek a terméké váló fejlesztése során még nagyon sok a technológiai (műszaki) bizonytalanság és kockázat, ugyanígy jogi oltalomszerzése során még sok jogi kockázat várható. Az Szt. ennek ellenére a Ptk.-ban megállapított szavatosságára hivatkozik azzal az eltéréssel, hogy ahol a Ptk. elállási jogkövetkezményt tesz lehetővé, ott a licenciatevőnek felmondási jogot ad.⁵⁶ A problémát az jelenti, hogy amint azt az Útmutató⁵⁷ is megemlíti, hogy a jogszabályok a licenciadáshoz fűződő szavatosság tartalmára és jogkövetkezményeire nézve további részletszabályokat nem állapítanak meg. Ezért az egyetemi és ipari partnerek licenciaszerződés megkötésekor vagy a törvényi normát választva az egyik félnek méltánytalanul hátrányos szavatossági és termékfelelősségi megoldást választanak (ha kizárják a szavatosságot, az a licenciatevő ipari szereplő számára méltánytalan, ha a törvényi fő szabályt választva az egyetemre teljes jog- és kellékszavatosságot rónak, az elfogadhatatlanul kockázatos és méltánytalan az egyetem számára, ráadásul a jogkövetkezmények érvényesíthetősége is kifejezetten bizonytalan), vagy a szakirodalomra és polgári jog általános szabályaira támaszkodva bonyolult szerződéses részletszabályokat állapítanak meg. Utóbbiak helytállósága végső soron csak a bíróságon derülhet ki, ráadásul a tárgyalási iterációs folyamat még inkább elnyújtja az egyébként sem kifejezetten rövid szerződéskötési időt. A találmány

⁵⁵ Molnár István – Mezei Péter: Szavatosság és termékfelelősség a licenciaszerződésben az egyetem mint licenciadó szemszögéből c. tanulmányának felhasználásával

⁵⁶ Szt. 28. § (1) és (2) bekezdések

⁵⁷ Útmutató: 25. oldal

átruházási szerződések esetében még súlyosabb szavatossági teher van az átadói oldalon: a Ptk. alapvetően kógens, objektív felelősségi normái alkalmazandók. Egyetemi szellemi tulajdon átadásakor ez kezelhetetlen kockázatot jelent, a szavatosság szerződéses kizárása pedig jogellenes.

Az itt bemutatott ügyben R. Kft. 2007. július 12. napján kelt levelében hivatalos ajánlatot tett U. Tudományegyetemnek biotechnológiai szolgáltató tevékenységet végző gazdasági társaság közös létrehozására, amely a közeljövőben várhatóan megépülő bioetanol üzemek biotechnológiai laboratóriumi kiszolgálásával foglalkozna. U. Egyetem részéről az Innovációs és Ipari Kapcsolatok Igazgatósága foglalkozott az ügygel, és írásbeli tájékoztatást nyújtott arra vonatkozóan, hogy a költségvetési intézményekre irányadó törvények, más jogszabályok és az egyetem Gazdálkodási Szabályzata által támasztott szigorú követelmények túlzottan megnehezítenék a javaslatban foglaltak, és az abban megjelölt együttműködési forma elfogadását, ezért a közös cégalapítástól eltérő tartalmú viszontjavaslatot tett. Az egyetem két, a cégalapítástól eltérő konstrukcióban képzeli el az együttműködést: a) opciós ügylet lebonyolítása útján: az opciós ügylet során az egyetem 20%-os mértékű üzletrész megszerzésére jogosító opciós jogot szerezne, amely mellett az egyetemi kapacitások igénybevételére vonatkozó bérleti konstrukcióban kedvezményes laborbérleti feltételeket (6€/m² bérleti díj rezsiköltségekkel együtt) biztosít az új szolgáltató cég számára; b) közös K+F együttműködési szerződés megkötése útján.

Az R. Kft. az opciós ügyletet elfogadhatónak találta, és meghatározta az opciós ügylet tárgyát, valamint az opciós jog ellenértékét. Opciós szerződés alapján az U. Egyetem opciós jogot kap, így egyoldalú nyilatkozattal 40%-os üzletrész megvásárlására jogosult a cég bejegyzésétől számított három évig. Az opciós jog biztosításának ellenértékét úgy határozzák meg, hogy a 40%-os üzletrésznek megfelelő értéken az egyetem labor- és műszerhasználati jogot biztosít, illetve – az egyes szolgáltatásnyújtásokkor felmerülő költségek megtérítése mellett – szellemi kapacitását rendelkezésre bocsátja. Az opciós szerződésben a cég vállalja, hogy az első három évben az egyetem rendelkezésére bocsátja a cég mérlegeit és könyveibe betekintést enged, ezzel biztosítani kívánja a cég tevékenységének és fejlődésének nyomon követését, illetve segíti az opció érvényesítésével kapcsolatos egyetemi döntés meghozatalában.

Az opciós jog biztosításáról a társaság alapításában résztvevő tagokat javasolt tájékoztatni, és ezt a körülményt akár a társasági szerződésben, akár szindikátusi szerződésben javasolt rögzíteni.

Az együttműködés keretében U. Egyetem egy külön *licencszerződéssel* szabadalmak hasznosítását engedélyezi a megalapítandó társaságnak, amely a megalapítás után rövidesen megkezdí működését, az *új technológián alapuló bioetanol-termelést*. Mivel a technológiát korábban még sehol sem alkalmazták, és felmerülhetnek technológiai kockázatok, a felek megvizsgálták a licenciadói szavatosságvállalás⁵⁸ lehetőségeit a következőkben ismertetett megfontolások szerint.

Kellékszavatosság

A kellékszavatosság szabályozása a dologszolgáltatásra irányuló kötelmeken alakult ki; *célja, hogy a termék (dolog) műszaki alkalmasságának meghatározott, minimális színvonalát valamennyi megállapodás esetében biztosítsa*. Mivel a termék műszaki állapotával kapcsolatban pontos információval szinte kizárólag az átadó rendelkezik, kézenfekvő, hogy az ezzel kapcsolatos szavatosságot teljesen és objektíven rá terheljék. A hasznosítási jog engedélyezésére vonatkozóan az előbb említettől kissé eltérő cél fogalmazható meg. Itt első számú cél a felek közötti *műszaki kockázat ésszerű megosztása*. A kutatás-fejlesztési eredmények transzferét biztosító licencszerződések világa ugyanis közismerten sok műszaki bizonytalanságot hordozó, kockázatos terület, ahol a szerződő felek a szerződés megkötésekor ezzel nagy valószínűséggel tisztában is vannak. E kockázat csökkentésének egyetlen módja a szerződő felek intenzív és jóhiszemű együttműködése, ezért a licencijogban a kellékszavatosság másik célja a *licenciadó jóhiszeműségének és együttműködési készségének a biztosítása*. Úgy látjuk, hogy a kellékszavatossági kötelezettségek esetében nem elhanyagolható cél az sem, hogy *azok vállalásuk esetén ténylegesen teljesíthetők is legyenek*.

Vizsgáljuk meg a fenti, termékfejlesztési és -bevezetési következményekkel járó licencszerződést, ahol az egyetem a licenciadó. Mind a szerződés megkötésekor fizetendő licenciadíj, mind a royalty messze elmarad attól a költségtől, amit a licencivevőnek investálnia kell a technológiába. Ha a technológia műszaki értelemben csődöt mond, a licencivevő a jelenlegi szabályozás értelmében valamennyi kárát érvényesítheti az egyetemen, azt is, amit a felesleges befektetés okozott. Az egyetemnek tehát magától értetődő célja a *szavatossági kötelezettség olyan mértékű korlátozása*, aminek következtében egy korai fázisú találmány esetében nem kell szembenéznie egyrészt bizonytalan mértékű, másrészt előreláthatólag igen magas, harmadrészt a megkapott licenciadíjjal a legkevésbé sem arányos kártérítési

⁵⁸ Kellékszavatosság alapján a dolgot szolgáltató fél szavatol azért, hogy az átadott dolog műszakilag alkalmas a rendeltetésszerű használatra. Jogszatosság alatt az átruházónak egy dolog tulajdonjogának megszerzésével kapcsolatos jogi hiánymentességért (korlátozásmentességért) való helytállási kötelezettséget értjük.

kötelezettséggel (a licenciaszerződéseknél is számolnia kell a licenciadónak kártérítési kötelezettséggel a kellékszavatosság következményeként). Ha ezt a célt az egyetem nem látja biztosítva, akkor vagy elzárkózik mindennemű szavatosság vállalásától, vagy a későbbi potenciális követelések biztosításához elegendő mértékű, lényegesen magasabb összegű, a szerződés megkötésekor fizetendő licenciadíjat követel, vagy egyszerűen nem köti meg a szerződést, hiszen közpénzekkel gazdálkodó intézményként a felelős gazdálkodás követelményével nem engedhet meg magának ilyen mértékű kockázatot. Utóbbi megoldások egyikéről sem mondható el, hogy a licencivevői oldalnak érdekében állna.

Nem szabad azonban megfeledkeznünk a licencivevő kellékszavatossággal kapcsolatos megfontolásairól sem. Igaz, hogy a szellemi alkotás transzfere és az azt követő termékfejlesztéssel kapcsolatos befektetés előtt a licencivevő maga is végez vizsgálatokat, a technológiával összefüggésben mégiscsak a licenciadóra van utalva, így célja egy *felelős licenciadói magatartás kikényszerítése* szigorú szavatossági szabályok alkalmazásával.

A kétféle cél közötti összhang megteremtése érdekében három lehetősége van a szerződő feleknek: a) az egyetem mint licenciadó, maximális önvédelme érdekében, élve a törvény adta lehetőséggel, semmilyen kellékszavatosságot nem vállal; b) a licencivevő saját védelme érdekében a törvény szerint biztosítható maximális szavatosságot megköveteli, és a szerződésben erre vonatkozóan további részletszabályokat nem állapítanak meg; c) a felek az érdekek és kockázatok megosztásával bizonyos, korlátozott szavatossági normákat a szerződésben kikötnek az egyetem terhére. Melyek ezek a korlátozott szavatossági elemek?

A műszaki megvalósíthatóság kérdéskörében a szakirodalom egyöntetűen általános megvalósíthatóságról és a szerződéses cél szerinti, specifikus megvalósításról ír (a kontinentális jogterületeken mindkettőt a kellékszavatosság részének tekintve, a tengerentúl mindkettőt vállalásától óvva a licenciadót). Nehezen elképzelhetőnek tartjuk, hogy szabadalmi licenciaszerződésekben a megvalósíthatóság kérdését a szabadalmi törvény által előírt műszaki megvalósításra való alkalmassági kritériumtól teljesen elválasztva kezeljük. A megvalósíthatóság itt azt jelenti, hogy (felhasználva azonban a köteles tudásához tartozó ismereteket) a szakembernek a szabadalmi igénypontokban megfogalmazott oltalmi kör szerinti valamennyi megoldás megvalósítására képesnek kell lennie indokolatlan mértékű kísérletezés nélkül. Feltételezve, hogy a licencivevő szakember vagy a hasznosítandó találmány megvalósításához szakembert von be, szabadalmi licenciaszerződésnél a licencivevő által indokoltan elvárható, hogy a hasznosításra átengedett találmány a szabadalmi leírásban foglaltaknak megfelelően megvalósítható legyen. Ellenkező esetben a találmányra nem lenne szerzhető szabadalmi

oltalom sem. *Ezért az általános műszaki megvalósíthatóság minimumkövetelményeként szavatossági szemszögből is megállapítható az Szt. 60. §-a szerinti megvalósíthatósági követelmény.* A szavatosság vállalása ezen a műszaki színvonalon azért is problémamentes, mert a szabadalmi leírásban foglalt kiviteli példák szerinti kísérleteket a feltaláló elvégezte, annak eredménye szintén a leírás részét képezi. Ha a kellékszavatosság körében ennyit sem várnánk el a licenciadótól, akkor közvetve az Szt. szerinti megvalósíthatósági követelményt „puhítanánk fel”, ráadásul szavatosság kizárása esetén a licenciavevő kezében csak a szabadalom megsemmisítése maradna, ha a műszakilag alkalmatlan (de szabadalmazott) megoldásra irányuló licencszerződésből szeretne kilépni.

Az egyetem mint licenciadó szemszögből nézve ez a követelmény szintén elfogadható. Itt mutatunk rá, hogy közismerten az egyik legmagasabb műszaki szintű kutatás-fejlesztési és kísérleti tevékenység az egyetemeken zajlik, gyakran világszínvonalú eszközök felhasználásával. Ha valaki képes tehát reálisan megítélni találmánya műszaki megvalósíthatóságát, akkor az az egyetemi feltaláló. Ha ugyanis a találmányra a műszaki megvalósíthatóság hiányától eltérő okból nem engedélyeznek szabadalmat, akkor annak nincs külön hatása a kellékszavatosságra, tehát az Szt. szerinti megvalósíthatósági követelmény és a kellékszavatosság összekötése nem tűnik problematikusnak.

Ami egyetemi körökben gyakran ad okot aggodalomra, és a jelen esetben is felmerült a tárgyalások során, az a méretnövelésből és a káros mellékhatásokból, a toxicitásból adódó probléma, illetve ennek kellékszavatossági vetületei. Sem az előre nem látható mellékhatások vizsgálata, sem a találmány ipari méretekre való felnövelése nem szabadalmazhatósági követelmény, ezeket a termékfejlesztés során kell tisztázni. A kellékszavatosság határát ennek megfelelően célszerű a szerződés tárgyáig (szabadalomig) terjedően megoldani. Az előző gondolatmenet szerint tehát az általános megvalósíthatósági követelménynek e két körülményre nem is kell kiterjednie, azaz azok az egyetemi aggodalmak, amelyeket elvárható gondosság tanúsítása mellett az egyetem saját érdekkörében nem tud megoldani, nem részei a szavatosságnak.

Ami a konkrét, szerződéses cél szerinti megvalósíthatóságot illeti, ezt akkor kell vizsgálni, ha a szerződéses hasznosítási cél nem azonos a szabadalmi leírásban foglalt célkitűzéssel.⁵⁹ A

⁵⁹ Ez könnyen elképzelhető például olyan esetekben, amikor a találmány tárgya egy gyógyszerhatóanyag egy konkrét betegség kezelésére, de a licenciavevő szerződésben kifejezett célja egy másik (adott esetben akár rokon) betegség kezelése ugyanazzal a hatóanyaggal.

szabadalmi leírásban foglalt műszaki információ nem terjed ki utóbbi alkalmazásra, és a feltaláló az elvárható gondosság tanúsítása mellett sem képes a találmány megalkotásakor az ilyen helyzetekre felkészülni. A kellékszavatosság tartalmát a szerződéses célra való műszaki alkalmasság tekintetében nem tekintjük elvárhatónak a szabadalmi licenciadótól. Egyetemi licenciadónál a szerződéses cél szerinti megvalósíthatóság vállalása indokolatlan kockázatot és olyan helyzetet eredményezhet, amelyre a licenciadónak a legkisebb befolyása sincs. A gyakorlatban szándékosan ilyen szavatosságot egyetem nem, vagy csak a licenciatörvényi viszonyokhoz képest versenyképtelenül magas licenciadó fejében vállalna; utóbbi esetben a licenciadó jelentős hányadát a kellékszavatossági jogok érvényesítésének esetére szóló biztosítékként kell értékelni. (Egyetemi és más licenciadók is érzékelhetnek ugyanakkor egy, a szellemi alkotások piacán meglevő, erős kínálati helyzetből adódó erőfölényes licenciatörvényi pozíciót, aminek kezelésére vállalnának az itt tárgyalthoz hasonló szavatosságot. Ezek kockázatos jogi viszonyt és a jövőbeli jogviták veszélyét hordozzák magukban.)

A megvalósíthatóság harmadik aspektusa a *gazdaságos megvalósíthatóság*, aminek kiköthetőségét a szakirodalom eléggé egyöntetűen elutasítja. Mi úgy látjuk, hogy bár a gazdaságos megvalósíthatóság általános jelleggel valóban nem szavatolható, bizonyos esetekben viszont nem is annyira vállalhatatlan kikötés. Vegyük például azt az esetet, amikor a gazdaságosság záloga egy előállítási eljárásban (a jelen esetben is) egy meghatározott szintű kihozatal. Ha ezt a kihozatalt a szabadalmi leírás egy kiviteli példája ismertette (most nem foglalkozva ipari méretnövelési kérdésekkel), akkor ez nem több, mint az általános megvalósíthatósági követelmény, ezért erre kellékszavatosság kiköthető. A szabadalmi leírásban nem ismertetett gazdaságos megvalósíthatóság kellékszavatossággként való kikötése teljességgel indokolatlan.

A kellékszavatosság indokolt tartalma. Összefoglalva és átcsoportosítva a fentieket, a szabadalmi licencszerződésekben a kellékszavatosságnak: a) kötelezettséggként lehet megjelennie a licenciadó részéről a műszaki megoldás minden tulajdonságáról és veszélyéről való *tájékoztatás*, továbbá a műszaki megoldás *általános* (a szabadalmi leírásban ismertetett) *megvalósíthatósága* tekintetében; b) *kizártnak kell lennie* a szabadalmi leírásban nem ismertetett, szerződéses cél szerinti megvalósíthatóság tekintetében; c) *alapvetően kizárt, ugyanakkor szerződéses kikötése esetén objektív* kötelezettséggként lehet megjelennie a szabadalmi leírásban ismertetett gazdaságos megvalósíthatóság tekintetében; és d) kizárt kikötésként lehet

megjelennie a szabadalmi leírásban nem ismertetett gazdaságos megvalósíthatóság tekintetében.⁶⁰

Jogszavatosság

A jogszavatosság licenciaszerződés-specifikus céljai azonosak a kellékszavatosságnál bemutatottakkal: a jogszavatosság esetében is cél a szerződő felek közötti *jogi kockázat ésszerű megosztása, a licenciadó jóhiszeműségének és együttműködési készségének a biztosítása* és olyan jogszavatossági kötelezettségek előírása, amelyek *vállalásuk esetén ténylegesen teljesíthetők is*. (Az egyetemspecifikus cél sem különbözik a kellékszavatosságnál írtaktól: a szavatossági kötelezettség olyan mértékű korlátozása, hogy ne álljon elő teljesíthetetlen kártérítési kötelezettség.)

A jogszavatosság indokolt tartalma. Az Szt. szerint a szabadalmas a hasznosítási szerződés egész tartama alatt szavatol azért, hogy harmadik személynek nincs a szabadalomra vonatkozó olyan joga, amely a hasznosítást akadályozza vagy korlátozza. Vannak azonban olyan szavatossági kötelezettségek, amelyeket – bár rá lehet kényszeríteni a licenciadóra – reálisan és biztonsággal nem lehet vállalni. Ide tartozik az az eset, hogy a licenciadó szavatolja a találmánya „világújdonságát”, azaz azt a körülményt, hogy senkinek, sehol a világon nincs olyan szabadalma vagy akár csak bármely módon a nyilvánosságra jutott műszaki információja, amely a szabadalom újdonságát rontaná. Ezt még a legkörültekintőbb újdonságkutatás mellett sem lehet szavatolni. (A jelenlegi – diszpozitív – szabályozás ezt az esetet is a *végső soron* objektív jogszavatosság körébe sorolja.) Vannak ugyanakkor olyan licenciadói kötelezettségek, amelyek minden további nélkül szavatolhatók, ilyen például annak vállalása, hogy a szabadalmi oltalmat a licenciadó fenntartja. Ezért a jogszavatosság tartalmi elemei a kellékszavatossági normákhoz hasonlóan csoportosíthatók a következők szerint: a) mindig vállalható szavatosság: szavatosság arra, hogy a licenciadó (egyetem) az oltalom fenntartásához szükséges intézkedéseket megteszi, tehát befizeti a fenntartási díjat vagy tartózkodik az oltalomról való lemondásról; szavatosság arra, hogy harmadik személynek nincs előhasználati, továbbhasználati joga és kényszerengedélye a szabadalom tárgyára; kizárólagos licenciacsere esetén szavatosság arra, hogy más nem kapott és a jövőben nem kap a szabadalomra hasznosítási engedélyt;⁶¹ szavatosság

⁶⁰ Hangsúlyozzuk, hogy a fenti modell szigorúan *szabadalmi licenciaszerződésekre* lett felállítva; a know-how átadására irányuló szerződésekre nem alkalmazható automatikusan. Anélkül, hogy a know-how licenciaszerződéseket tárgyalnánk, azon az állásponton vagyunk, hogy miután a know-how átadása intenzívebb licenciadói közreműködést, ennél fogva a licenciatevői gyártásra való nagyobb rálátást, egyszersmind nagyobb ráhatást feltételez, a kellékszavatossági normáknak a licenciadóra nézve szigorúbb megvonása ezekben az esetekben indokolt lehet.

⁶¹ Adott esetben a licenciadó maga is tartózkodik a találmány hasznosításától;

arra, hogy a szerződéskötéskor a szabadalom nem függő szabadalom; b) *nem vállalható kötelezettség*: szavatosság arra nézve, hogy a licenciaszerződés alapját képező szabadalom fennáll-e mind a szerződéskötés időpontjában, mind a szerződés egész hatálya alatt; szabadalmi bejelentés fázisában szavatosság arra nézve, hogy a licenciaadó jogerősen szabadalmat kap.

A jelen ügyben a fenti megfontolások mentén a felek a következő szavatosságban állapodtak meg: *„Licenciaadó a jelen szerződés egész tartama alatt szavatol azért, hogy a licencia alapjául szolgáló találmány alkalmas a szabadalmi leírásban meghatározott műszaki megvalósításra. Licenciaadó kijelenti továbbá, hogy legjobb tudomása szerint a találmányon harmadik személynek nincs a szabadalomra vonatkozó olyan joga, amely a hasznosítást akadályozza vagy korlátozza. Mindazonáltal Licenciaadó felelősségvállalása nem terjed ki a gyakorlati hasznosítást vagy a jogszerzést kizáró olyan okra, amelyről Licenciaadó a jelen megállapodás aláírásának időpontjában nem tudott és a tőle elvárható gondosság mellett nem kellett, hogy tudjon. Különösen nem terheli felelősség Licenciaadót a licencia alapján előállított termékek piacképessége és üzleti értékesíthetősége tekintetében, valamint a termékfelelősség terén.”*

A fentieknek a szellemi tulajdon-kezelési szabályzatokra nincs sok közvetlen kihatása, bár az Útmutató is javasolja az egyetemi oldal felelősségének ésszerű korlátozását. A valóságban – amint arra a találmány-átruházási szerződéseknél is rámutattunk – a technológia-átadási szerződések tartalma nagymértékben függ a tárgyalási erőviszonyoktól, ezért az egyetemek merev licenciaszabályzatokkal, protokollokkal csak a saját versenybeli helyzetüket rontanák. A körültekintő szerződéskötés azonban minden esetben követelmény.

IV.5 A spin-off vállalkozás megalapításának nehézségei közfinanszírozású szabályozási viszonyok között

Bár a hasznosító vállalkozás (spin-off) alapítását az innovációs törvény lehetővé teszi az egyetemek számára, az egyetemi spin-off alapítása mindenesetre kötöttebb feltételek mellett történik, mint egy általános cégalapítás.

Az innovációs törvény 19. §-ának (1) bekezdése a költségvetési szervként működő kutatóhelyek részére kifejezetten is lehetővé teszi a hasznosító vállalkozásokban történő részesedésszerzést oly módon, hogy a szellemi alkotást nem pénzbeli hozzájárulásként gazdasági társaság (hasznosító vállalkozás) tulajdonába adhatják (apportálhatják). Az apportálás egyik előfeltétele, hogy a kutatóhely rendelkezzen az innovációs törvény 18. §-a szerinti szellemitulajdon-kezelési szabályzattal. Az innovációs törvény 19. §-ának további bekezdései ugyanakkor az apportálásnak további feltételeit is megállapítják. Hasznosító vállalkozás, amennyiben határozott időre alapítják, három évnél rövidebb időre nem hozható létre. Költségvetési szerv olyan határozott időre létrejött vállalkozásban, amelynek a létesítő okiratában meghatározott megszűnési időpontig a tervezett belépéstől, illetve részesedésszerzéstől számított három évnél kevesebb van hátra, tagsági jogviszonyt nem létesíthet, illetve részesedést nem szerezhethet. A költségvetési szerv felelőssége nem haladhatja meg vagyoni hozzájárulásának mértékét, az osztalékból való részesedése pedig nem lehet annál kisebb arányú, azaz hasznosító vállalkozás gyakorlatilag csak korlátolt felelősségű társasági vagy részvénytársasági formában hozható létre.

Az innovációs törvény 19. §-ának (5) bekezdésében foglalt további megszorítás, hogy költségvetési szerv hasznosító vállalkozásba pénzbeli hozzájárulást csak akkor teljesíthet, ha az egy naptári évben összesen teljesített pénzbeli hozzájárulások összege nem haladja meg a költségvetési szerv előző évi költségvetési beszámolójában kimutatott vállalkozási tevékenység eredményének ötven százalékát. A hasznosító vállalkozás létesítő okirata nem írhat elő pótbefizetési kötelezettséget a résztvevő költségvetési szerv terhére. Mivel a mellékszolgáltatás nyújtására vonatkozó kötelezettségvállalást a törvény nem tiltja, erre lehetőség van. A költségvetési szerv a hasznosító vállalkozásban fennálló tagsági viszonyát, illetve részesedését csak az azt megtestesítő vagyoni jogok értékének könyvvizsgáló általi megállapítását követően, és legalább a megállapított értéken történő visszerthes átruházással szüntetheti meg vagy csökkentheti, továbbá a költségvetési szerv évente jelentést készít felügyeleti szerve részére

arról, hogy az általa alapított vagy a részvételével működő hasznosító vállalkozásokban hogyan valósultak meg a hasznosítási célok.

A felelősség korlátozására és a pótbefizetés tilalmára vonatkozó rendelkezések értelemszerűen irányadók a költségvetési szerv által létrehozott vagy a részesedésével működő hasznosító vállalkozás által további gazdálkodó szervezet alapítása, illetve gazdálkodó szervezetben történő részesedés szerzése esetén is, továbbá mindazon esetekben, amikor a hasznosító vállalkozás közvetett részesedésével működő gazdálkodó szervezet alapít gazdálkodó szervezetet vagy szerez gazdálkodó szervezetben részesedést. Mindazonáltal a hasznosító vállalkozás a kutatóhelyen létrehozott szellemi alkotást nem apportálhatja.

A hasznosító vállalkozásban történő részesedésszerzés és ennek kezelése során mindenesetre figyelemmel kell lenni az Áht. és más vonatkozó költségvetési-pénzügyi jogszabályok, valamint a gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvény vonatkozó rendelkezéseire is. Az Áht. 108. §-ának (3) bekezdése előírja például, hogy az apport, illetve a tulajdonrész megszüntetése, illetve csökkentése csak könyvvizsgáló által meghatározott értéken történhet. Szellemi tulajdon apportjánál különösen figyelni kell arra, hogy a társaság létesítő okirata, illetve az ennek mellékletét képező apportlista az apport tárgyát egyértelműen határozza meg.

Az itt ismertetett esetben D. Egyetem Geoinformatikai Tanszéke által működtetett Optikai Lumineszcens Laboratórium (OLS Labor) kutatási szolgáltatásokat nyújtó szervezeti egységként működik az egyetemen. A laboratórium jelenleg az egyetemi, illetve tanszéki szervezetbe integráltan látja el a szolgáltató feladatait is, bevételei az egyetem bevételeit képezik, a szolgáltatásnyújtás körébe tartozó vizsgálati munkát egyetemi alkalmazottak látják el, akiknek munkadíját tanszéki bérkeret biztosítja. A tanszéki működés racionalizálása, a laborok oktatás-kutatási és szolgáltatási tevékenysége közötti átfedések megszüntetése és az esetleges keresztfinanszírozás feloldása érdekében, a tanszékvezetés a szolgáltató egységek feladatellátását és működtetését a tanszéki szervezetről leválasztva, attól függetlenül, kifejezetten erre a célra alapított spin-off vállalkozások útján tervezi biztosítani.

Az esettanulmánnyal vizsgált kulcskérdések: a) a közalkalmazottak cégalapítására és további jogviszonyára vonatkozó szabályok; b) a szolgáltató laboratóriumok megítélése; c) az egyetemi laborok bérleti úton történő hasznosítása; és d) a labor által ellátandó oktatási-kutatási feladatok.

Egyetemi közalkalmazottak cégalapítása, munkavégzésre irányuló további jogviszony létesítése egy spin-off vállalkozásnál

A spin-off alapításra irányuló kutatói elképzeléseket talán leginkább az egyetemi közalkalmazottak cégalapítására, munkavégzésre irányuló további jogviszonyának létesítésére irányadó szabályok közelmúltban bekövetkező módosításai befolyásolhatják. 2009. január 1-jétől kezdődő hatállyal lényegesen megváltoztak a Kjt. további jogviszony létesítésére, illetve az összeférhetlenségi szabályokra vonatkozó szakaszai.⁶² A korábbiakhoz hasonlóan a Kjt. egyrészt kimondja, hogy ha a *közalkalmazott munkaideje* a közalkalmazotti jogviszonyban és a munkavégzésre irányuló további jogviszonyban (pl. megbízás) *részben vagy egészben azonos időtartamra esik*, a munkavégzésre irányuló további jogviszony csak a munkáltató *előzetes írásbeli hozzájárulásával* létesíthető. A munkáltató tiltó rendelkezése ellen munkaügyi jogvita nem kezdeményezhető.⁶³ A szigorú szabályozást az indokolja, hogy ezekben az esetekben a közalkalmazott az első állásának munkaideje alatt látja el a további jogviszonyból adódó teendőit. Abban az esetben, ha a munkáltató nem adja meg a hozzájárulását a további jogviszony létesítéséhez, a közalkalmazott munkaügyi jogvitát e döntés ellen nem kezdeményezhet.

Rögzíti a törvény azt is, hogy a *közalkalmazott munkaidejét nem érintő* munkavégzésre irányuló további jogviszony létesítését – a tudományos, oktatói, művészeti, lektori, szerkesztői, valamint jogi oltalom alá eső szellemi tevékenység, továbbá a közérdekű önkéntes tevékenység kivételével – a közalkalmazott köteles a munkáltatónak *előzetesen bejelenteni*, amely összeférhetlenség esetén a további jogviszony létesítését megtiltja. A munkáltató tiltó intézkedése ellen – az előbbi esettel ellentétben – munkaügyi jogvita kezdeményezhető. Fontos változás, hogy ha a közalkalmazott a további jogviszony létesítés megtiltásáról szóló felszólítás kézhezvételét követő 30 napon belül az összeférhetlenséget nem szünteti meg, a közalkalmazotti jogviszonyra a Munka Törvénykönyve szerinti érvénytelenségre vonatkozó szabályokat kell megfelelően alkalmaznia a munkáltatónak (azonnali hatályú felmondás, kártérítés).⁶⁴

A Kjt.-ben ugyanakkor 2009. január 1-jétől jelentősen *szigorodtak az összeférhetlenségre vonatkozó szabályok*, továbbá a *magasabb vezető vagy vezető* beosztású közalkalmazottakra vonatkozóan fokozottan korlátozásokat tartalmaz a törvény. A törvény általános jelleggel rögzíti (ez korábban is így volt), hogy a közalkalmazott nem létesíthet munkavégzésre irányuló további

⁶² Kjt. 43/D. §

⁶³ Kjt. 43. § (1) bekezdés

⁶⁴ Kjt. 44. §

jogviszonyt, ha az a közalkalmazotti jogviszonya alapján betöltött munkakörével összeférhetetlen, újdonság azonban, hogy az összeférhetetlenség nevesített eseteit részletesen rögzíti a törvény.⁶⁵ Ilyen *speciális összeférhetlenséget* szabályoz a törvény (többek között) a Magyar Tudományos Akadémia által fenntartott intézeteknél, valamint a *központi költségvetési szervként működő kutatóintézeteknél* (ilyen az egyetem is). Ezeknél az intézményeknél összeférhetetlen az olyan *munkavégzésre irányuló további jogviszony*,⁶⁶ amelynek keretében a *közalkalmazottat foglalkoztató munkáltató üzleti titkát képező módszerek, eljárások, ismeretek, know-how-k alkalmazására, hasznosítására kerülne sor*. A törvény rögzíti az üzleti titok fogalmát is, amely szerint annak minősül a munkáltató gazdasági (kutatási) tevékenységéhez kapcsolódó minden olyan téma, információ, megoldás, eljárási módszer, adat, amely a munkáltató számára vagyoni értéket képvisel.⁶⁷ A Kjt. és a felsőoktatási törvény értelmében az egyetemen *magasabb vezető*: a rektor, rektorhelyettesek, dékán, centrumelnök, egyetemi könyvtár főigazgatója, gazdasági és műszaki főigazgató, főtitkár; *vezető* beosztású: a dékánhelyettes, gazdasági és műszaki főigazgató-helyettes, valamint a szervezeti egység vezetője (igazgató, tanszékvezető, intézetvezető (fő)osztályvezető, hivatalvezető, központvezető, irodavezető) és vezetőhelyettesei.

A Kjt. az általános összeférhetlenség körében kimondja, hogy a magasabb vezető, vezető, továbbá a pénzügyi kötelezettségvállalásra jogosult közalkalmazott munkakörével, vezető megbízásával összeférhetetlen az olyan további munkavégzésre irányuló jogviszony, amelyben közeli hozzátartozójával irányítási (felügyeleti), ellenőrzési vagy elszámolási kapcsolatba kerülne, és ilyennek minősül a *gazdasági társaságban vezető tisztségviselői, felügyelő-bizottsági tagság* is.⁶⁸ Ezen túl a kinevezett, illetve megbízott magasabb vezető és vezető nem lehet vezető tisztségviselője a *munkáltató tevékenységével azonos tevékenységet folytató vagy az intézménnyel gazdasági kapcsolatban álló gazdasági társaságnak*.⁶⁹ A speciális összeférhetlenségi szabályok körében a vezetőkre vonatkozóan a törvény kimondja, hogy az MTA intézeteknél és költségvetési kutatóintézeteknél foglalkoztatott magasabb vezető, vezető beosztású, illetve témacsoport-vezető közalkalmazottak *nem lehetnek tagjai, illetve vezető tisztségviselői olyan gazdasági társaságnak, amelynek az őt foglalkoztató munkáltató az*

⁶⁵ Kjt. 41. § (1) bekezdés

⁶⁶ Ez nem azonos a társasági tagsági jogviszonnyal, vagyis azzal, amikor a közalkalmazott alapítója/tagja egy társaságnak, hanem csak arra vonatkozik, amikor munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyt létesít a közalkalmazott, vagyis bármely más szervezetnél, adott esetben egy vállalkozásnál munkaviszony vagy megbízási jogviszony keretében dolgozik.

⁶⁷ Kjt. 43/D. §

⁶⁸ Az összeférhetlenség itt csak a vezető tisztségviselőiségre, illetve felügyelőbizottsági tagságra vonatkozik, magára a tagságra, vagyis arra, hogy alapító legyen egy cégben tisztség nélkül, arra nem.

⁶⁹ Kjt. 41. § (2)-(3) bekezdés

*alapítója, tagja vagy gazdasági kapcsolatban áll a munkáltatóval.*⁷⁰ Ilyen értelemben a spin-off és az egyetem közötti bérleti jogviszony gazdasági kapcsolatnak minősül.

Mindezen szabályok a 2010. január 1-jéig szemben álltak az innovációs törvény törekvéseivel, és az innovációs törvény szerinti célkitűzésekkel: az innovációs törvény korábban kimondta, hogy *a költségvetési kutatóhely közalkalmazotti jogállású munkatársa a hasznosító vállalkozásnak tagja vagy vezető tisztségviselője lehet, illetve azzal munkavégzésre irányuló további jogviszonyt létesíthet.*⁷¹ Az innovációs törvényt 2010. január 1-jétől – szigorítóan – összhangba hozták a Kjt-vel, tehát a közalkalmazotti szerepvállalás a spin-offokban a jövőben körültekintő tervezést fog igényelni.

A spin-off vállalkozás megalapítása előtt ezért célszerű átgondolni, hogy kik lennének a vállalkozások alapítói, és kik lennének azok, akik munkavégzésre irányuló további jogviszonyban dolgoznának (megbízás keretében), továbbá ezek közül kik azok, akik vezető beosztásúnak vagy témavezetőnek minősülnek, és kik nem. A Kjt. szerint a *nem vezető állású közalkalmazottak* cégalapítása, tagi részvétele, vezető tisztségviselői, felügyelő bizottsági tisztsége nem korlátozott, ugyanakkor minden költségvetési kutatóintézetnél *összeférhetetlen* a munkáltató (egyetem) üzleti titkát képező módszerek, eljárások, ismeretek, know-how-k alkalmazásával, hasznosításával járó munkavégzésre irányuló további jogviszony (megbízás), tekintet nélkül arra, hogy valaki vezető beosztású-e vagy sem.

A fenti szabályok értelmezésével a két leendő spin-off-ban való közreműködés akkor nem összeférhetetlen, ha: a) *munkavégzésre irányuló egyéb jogviszony (megbízás)* keretében vezető és nem vezető közalkalmazott esetében is, ha a vállalkozásnál folytatott *tevékenység során nem kerül sor a munkáltató üzleti titkát képező* módszerek, eljárások, ismeretek, know-how-k alkalmazására, hasznosítására. Ez a tárgy szerinti esetben akkor helytálló, ha az OLS Laboratóriumban végzett tevékenység nem érint üzleti titkot, vagyis olyan vagyoni értéket nem képviselő témát, információt, megoldást, eljárási módszert, adatot alkalmaz, amelyek nyilvánosak, közismertek és nyilvánvalók, ezáltal az üzleti titok körből kikerülnek. Ezt támasztja alá, hogy a laborokban végzett vizsgálatok, mérések módszere és leírása a laborok honlapján megismerhetők, nyilvánosak; b) *társasági tagság (alapító), vezető tisztségviselői vagy felügyelőbizottsági tisztség a nem vezető* beosztásúaknál, ha nem jár az egyetemi üzleti titkot képező módszerek, eljárások, ismeretek, know-how-k alkalmazásával, hasznosításával; c)

⁷⁰ Kjt. 43/D. § (3) bekezdés

⁷¹ Innovációs törvény 21. §

társasági tagság (alapító) vezető beosztásúaknál olyan gazdasági társaságban, amelynek az egyetem nem alapítója, tagja, vagy nem áll az egyetemmel gazdasági kapcsolatban.

A szolgáltató laborok mint spin-off-ok

A vizsgált esetben a tárgy szerinti laborban tehát spin-off vállalkozás folytatna tevékenységet. Ahogy bemutattuk, 2009. január 1. napjától kezdődően a közalkalmazottakra vonatkozó jogszabályok jelentősen szigorodtak az egyetemi közalkalmazottak további jogviszonyával kapcsolatosan. Ezekkel párhuzamosan – immár a Kjt.-be iktatva – továbbra is hatályban van az innovációs törvény azon korábbi, és ott hatályon kívül helyezett rendelkezése, amely kimondja, hogy a költségvetési kutatóhely közalkalmazotti jogállású munkatársa a hasznosító vállalkozásnak – a munkáltató előzetes írásbeli hozzájárulásával – tagja vagy vezető tisztségviselője lehet, illetve azzal munkavégzésre irányuló további jogviszonyt létesíthet.⁷² Éppen ezért a jelen esetben kiemelkedő jelentőségű a szolgáltató cégek innovációs törvény szerinti „hasznosító vállalkozás” minőségének vizsgálata.

A laborokban kutatási-mérési szolgáltatásokat nyújtó vállalkozások a szakirodalmi meghatározások szerint egyértelműen spin-off vállalkozásnak minősülnek. A szakértők a spin-off megjelölést eléggé tágan értelmezik, és általában bármely új, magas technológiai szintű, olyan tudás-intenzív vállalkozásra értik, amely szellemi tőkéjét valamilyen formában egyetemtől vagy közfinanszírozású kutatóintézettől eredezteti. (Megjegyezzük, hogy a magyar innovációs törvény ennél szűkebben határozza meg a spin-off fogalmat: az innovációs törvény értelmező rendelkezései szerint hasznosító vállalkozás: a költségvetési kutatóhelyen létrejött szellemi alkotások üzleti hasznosítása céljából az ilyen kutatóhely által alapított, illetve részvételével vagy részesedésével működő gazdasági társaság.⁷³ Törvényi definíció rögzíti azt is, hogy mit kell a kutatás-fejlesztési és technológiai innovációs eredmények hasznosítása alatt érteni; nevezetesen: idetartozik mind a vállalkozások keretében, üzleti céllal, gazdasági eredmény reményében történő felhasználás, mind az olyan közösségi célú felhasználás, amelynek eredménye a lakosság életminőségének és a közszolgáltatások minőségének javítása, a természeti és épített környezet védelme, az ország fenntartható fejlődése, valamint védelmi képességének és biztonsági helyzetének javítása.)⁷⁴

⁷² Kjt. 41. § (5) bek.

⁷³ Kti. 4. § 6. pont b) alpont

⁷⁴ innovációs törvény. 4. § 1. pont e) alpont

Az kétségtelen, hogy ha a szolgáltató spin-off-ok az egyetem falain belül létrejött szellemi alkotások (mérési eredmények) hasznosításával foglalkoznak majd, a hasznosító vállalkozás ezen fogalmi elemei teljesülnek. Ahhoz azonban, hogy az innovációs törvény értelmében hasznosító vállalkozásról beszélhessünk, *azon kritériumnak is teljesülnie kell, amely szerint a hasznosító vállalkozást a kutatóhely alapítja, illetve annak részvételével vagy részesedésével működik.* Ezért a szolgáltató cégek vonatkozásában elsősorban el kell dönteni, hogy az alapítók kívánják-e az egyetem tagként, esetleg a későbbiekben társasági részesedésszerzőként történő részvételét. Ha az egyetem alapító tag, illetve társasági részesedésszerző a társaságban, a költségvetési szervek gazdasági társaságban való részvételére vonatkozóan az innovációs törvény, a felsőoktatási törvény, az Áht, az egyéb részletszabályokat tartalmazó rendeletek rendelkezéseit, valamint az egyetem Gazdálkodási Szabályzatában foglaltakat is figyelembe kell venni; és emellett természetesen a gazdasági társaságokról szóló általános szabályok is irányadók. Tehát ha az egyetem alapítóként vagy részesedésszerzőként nem vesz részt a társaságban, a szolgáltató spin-off-ok az innovációs törvény értelmében nem tekinthetők hasznosító vállalkozásnak, így az Innovációs törvény közalkalmazottakra vonatkozó szabálya sem alkalmazható, és a Kjt. összeférhetetlenségre vonatkozó szabályai nem hagyhatók figyelmen kívül.

Egyetemi laboratóriumok bérbeadása

A *felsőoktatási törvény* szerint az egyetem gazdasági tevékenysége körében minden olyan döntést meghozhat, intézkedést megtehet, amely hozzájárul az alapító okiratában meghatározott feladatainak végrehajtásához, így különösen szerződést köthet, tulajdont szerezhethet, társulhat, vállalkozhat, gazdálkodó szervezetet alapíthat, a saját tulajdonában lévő dolgot megterhelheti, elidegenítheti, a rábizott vagyont használhatja és hasznosíthatja. A törvény rögzíti azt is, hogy az egyetem a rendelkezésére bocsátott vagyont (ingó, ingatlan, szellemi termék, vagyoni értékű jog) az alapító okiratban meghatározott feladatainak ellátásához használhatja.⁷⁵

Az egyetem alapító okirata és gazdálkodási szabályzata határozza meg az ún. kiegészítő tevékenységek – mint amilyen az egyetemi laboratóriumok bérbeadása – ellátásának a rendjét. Érdeemes szem előtt tartani, hogy az egyetem kiegészítő tevékenysége az alaptevékenység feltételeként rendelkezésre álló, s e célra *csak részben* lekötött személyi és anyagi kapacitások fokozott kihasználásával, nem nyereségszerzés céljából végzett tevékenység. Az ebből származó bevételnek fedeznie kell a tevékenységet terhelő összes kiadást – *beleértve az üzemeltetési, fenntartási kiadások tevékenységre jutó arányos hányadát* – a bevétel fel nem

⁷⁵ felsőoktatási törvény 120. § (1) és (2) bek.

használható részének figyelembe vételével. A kiegészítő jellegű tevékenységekkel kapcsolatosan a gazdálkodási szabályzat általában rögzíti, hogy azok árkalkulációjában az adott tevékenységgel kapcsolatosan felmerülő összes közvetlen költség mellett be kell építeni az egyetemi, kari, (üzemi) stb. általános (rezsi) költséget.

Tekintettel arra, hogy jelenleg a labor felszerelése, eszközök, műszerek, vegyszerek az egyetem tulajdonában vannak, a bérleti szerződésben célszerű ezeket tételesen felsorolni, és rögzíteni szükséges ezek használati díját is vagy azt, hogy a szerződésben megállapított bérleti díj ezek használati díját is tartalmazza. Célszerű szabályozni továbbá azt is, hogy a laborban használt fogyóeszközök (vegyszerek stb.) beszerzésére melyik fél köteles; ha ezeket továbbra is az egyetem szerzi be, akkor elképzelhető, hogy felmerül az igény az egyetem részéről, hogy az elfogyasztott eszközök díját a bérlő térítse meg; ugyanakkor lényeges azt is rögzíteni, hogy azok az eszközök, amelyeket a bérlő szerez be, az ő tulajdonát fogják képezni. Fontos kitérni a szerződésben a kárfelelősségi kérdésekre, azaz szabályozni, hogy ha a bérlő általi használat során akár a laborban, akár a labor berendezéseiben, használat eszközökben kár keletkezik, az azzal kapcsolatos károk megfizetésére a bérlő köteles.

Egyetemi labor által ellátandó oktatási-kutatási feladatok

Ahogy az előzőekben jeleztük, és a felsőoktatási törvény rögzíti azt is, az egyetem a rendelkezésére bocsátott vagyont (ingó, ingatlan, szellemi termék, vagyoni értékű jog) az alapító okiratban meghatározott feladatainak ellátásához használhatja. A törvény és az egyetemi alapító okirat tartalmazza az egyetem összes tevékenységét: az egyetemi alaptevékenység magába foglalja az oktatási-kutatási feladatcsoportot és az ezek sérelme nélkül folytatható kiegészítő tevékenységeket, illetve az alaptevékenységen felül folytatható vállalkozási tevékenységet. Az egyetemi kiegészítő tevékenység fogalmából kiindulva, ilyen tevékenység folytatására (legyen az akár szolgáltatás, akár bérbeadás) csak az alaptevékenység sérelme nélkül, a rendelkezésre álló személyi és anyagi kapacitások *alaptevékenységre le nem kötött* része vonatkozásában kerülhet sor. Ezért ha a tárgy szerinti laborokban az alaptevékenységi körbe tartozó oktatási-kutatási tevékenység is folyik, akkor a bérlő által folytatott tevékenység nem sértheti ezeket a feladatokat, vagyis az oktatási-kutatási tevékenységet a bérlet során biztosítani kell. Ez általában úgy biztosítható, ha a bérlő és az egyetem „megosztva” használja a labort, vagyis a bérlő *használata az egyetemi oktatási-kutatási feladatokra fordítandó ún. törzsidőn felülre korlátozódik*, továbbá a bérleti szerződésben rögzíteni szükséges, hogy a bérlő használata nem sértheti az egyetemi alaptevékenység ellátását (tűrés kötelezettség). Ez a körülmény megnehezítheti a használat felmerülő járulékos költségek (rezsi) pontos elszámolását, valamint különös gondot kell fordítani az egyes tevékenységek folytatása során felmerülő esetleges károkozásokra és felelősségi kérdésekre.

IV.6 Találmányértékelés hazai egyetemi környezetben

Az egyetemi szabadalmazási folyamat végső célja, létrejövő találmányok értékesítése a lehető legkedvezőbb feltételekkel. Az értékesítés alapkövetelménye azonban az értékesítendő találmány értékének meghatározása, ami rendkívül összetett, számos bizonytalansági tényezőt magában hordozó folyamat. Értékelni nem csak átruházást megelőzően szükséges a találmányt, de egyebek mellett akkor is, amikor az egyetem hasznosítási engedélyt ad vagy a találmányt egy hasznosító vállalkozásba apportálja. Az innovációs törvény utóbbi esetet a spin-off folyamat alapeseteként említi és bátorítja,⁷⁶ ezért nem meglepő, hogy a törvény szellemi tulajdon szabályzatokra vonatkozó rendelkezései is foglalkoznak a szellemi tulajdon értékelésével, még pedig akként, hogy az egyetemeknek találmányértékelési modellt kell iktatniuk a szellemi tulajdon szabályzataikban.⁷⁷ A terület bizonytalanságát jellemzi, hogy az Útmutató sem adott iránymutatást a találmányértékelés alapelveire nézve, és az elfogadott szellemi tulajdon-kezelési szabályzatok közül is csak a Pécsi Tudományegyetemen vállalkoztak arra, hogy a kérdéssel a szabályzat szintjén érdemben foglalkozzanak. A PTE szabályzata szerint az alkotó bejelentését követően az Innovációs Bizottság a következő szempontok szerint értékeli a felajánlott szellemi alkotást: a) a szellemi alkotás újdonsága, színvonala és jelentősége, oltalmazhatósága; b) a piacképesség szintje, a kidolgozottság mértéke, megvalósíthatósága; c) a megoldással elérhető eredmény, várható műszaki-gazdasági előnyök; d) a szellemi alkotás kidolgozásával, fejlesztésével, jogvédelmével, értékesítésével kapcsolatban felmerült költség. A szabályzat szerint az alkotás akkor fogadható be, amennyiben az a fent meghatározott értékelési feltételeknek megfelel. További módszertani iránymutatást sem Pécsen sem máshol e területen nem adnak. A Magyar Szabadalmi Hivatal néhány éve kezdte meg az egyetemi szellemi tulajdon értékelésével kapcsolatos módszertani fejlesztő és szakértői tevékenységét.

Káldos Péter szerint a szellemi vagyon, illetve vagyonportfólió értéke egyenlő az abból származó, jövőben várható készpénzbevétel jelenértékével. Ez a szellemi vagyon közvetlen értékesítéséből, licencia adásából, valamint hosszabb időn keresztül történő, ún. „folyamatos használatából” származhat.⁷⁸ A szellemi vagyon-értékelés nehéz, és tudományos egzaktsággal nem megragadható feladat. A szellemi javak értékét nem lehet mérni, csak közelítő számítással

⁷⁶ innovációs törvény 19. (1). bek.

⁷⁷ innovációs törvény 18. § (2) bek. a) pont

⁷⁸ Káldos Péter: A szellemi vagyon-értékelés elméleti és gyakorlati módszerei, Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, (111.) évfolyam 4. szám, 2006. augusztus

megbecsülni. A következő esettanulmányban azt mutatjuk be, hogy egyetemi viszonyok között, amikor a pécsi modell b) és c) pontjai szerinti tényezők, így a piacképesség szintje, illetve a találmány már létező piaca, továbbá a megoldással elérhető előnyök mérésére semmilyen kvantitatív eszköz nem áll rendelkezésre, milyen értékelési megoldás választható a hasznosítási folyamat kezdetén. Fontosnak tartjuk előre is megjegyezni, hogy a találmányértékelési bizonytalanságokat lehet és kell is kompenzálni a technológiaátadási szerződésekben: elsősorban a rövid, határozott időre való szerződéskötéssel, a fizetési feltételek kockázatmegosztásra alkalmassá tételével és a technológiatranszfer szerződések módosításának és újratárgyalásának lehetővé tételével.

A vizsgált ügyben az N. Tudományegyetem Kutatásfejlesztési és Innovációs Igazgatósága azzal a megbízással fordult a külső találmányértékelő céghez, hogy számára a „*Lézertechnológia 1*”, valamint a „*Lézertechnológia 2*” című találmányok szellemivagyon-értékelését elvégezze. A két találmánnyal kapcsolatban a szabadalmi bejelentések jogosultja és a szabadalmi költségek viselője 100%-os arányban az N. Egyetem. A szabadalmi bejelentésekhez fűződő vagyoni jogokat a LAS4U Kft., a fenti találmányok egyik feltalálója által létesített spin-off vállalkozás kívánta megszerezni az általa megvalósítani kívánt K+F projektjéhez. A LAS4U Kft. a szabadalmakhoz fűződő hasznosítási jogok megszerzése érdekében már tárgyalásokat kezdeményezett az N. Egyetemmel, végül egy konkrét megbeszélésre 2009. október 5. napján került sor, ahol a felmerülő több lehetséges megoldás közül egy kétlépcsős ügyletet vázoltak fel a partnerek a következők szerint.

Az ügylet első szakasza 1,5 évig tartó licencszerződés, amelyben foglaltak szerint a LAS4U Kft.-nek tárgyalási elsőbbsége (first right of refusal)⁷⁹ érvényesül, így a szerződés lejártakor a szabadalmak megszerzésének tárgyában a LAS4U Kft. elsőként folytathat tárgyalásokat az N-el. Ezt követően a licencia közös értékelése és a tárgyalások sikeressége esetén a második szakaszban a LAS4U Kft. a szabadalmak tulajdonjogát egy átruházási szerződés keretén belül megvásárolná az egyetemtől. Az érték meghatározás célja volt, hogy a két szabadalommal kapcsolatban felmerülő licencdíjakra, royaltyk-ra, illetve vételárakra vonatkozó becslést készítsenek, amely során – a technológia rendkívül korai fejlesztési stádiumára tekintettel, amikor még sem termék, sem piac nem volt definiálható – a *költségek megtérülését* vették alapul.

⁷⁹ A *first right of refusal* jelentése az, hogy amennyiben az egyik fél a szellemi alkotást hasznosítani kívánja, úgy először a harmadik fél ajánlatával megegyező módon köteles felajánlani azt a másik félnek, aki mindenki mást megelőzően nyilatkozhat, hogy előjogával élni kíván, vagy annak gyakorlásáról lemond.

Az egyik alkalmazott becslés a *költségalapú értékelés* volt, amelynek lényege, hogy a tulajdonosok számba veszik a szabadalommal kapcsolatban eddig felmerült költségeket, ilyen például a K+F, a piackutatási, a szabadalmi oltalom megszerzésére vonatkozó, a jogi és a munkaerővel összefüggő költségek. (A szellemi vagyon értékének megbecsléséhez ez az egyik legegyszerűbb módszer, mégis a szakemberek vitatják a módszer pontosságát, ugyanis nem veszi figyelembe a szellemi vagyonból származó jövőbeli profit értékét, ezért ezt elméletileg csak más módszerekkel kiegészítve javasolt használni.) A másik alkalmazott értékelési módszer a *jövedelemalapú értékelés* volt, amely szerint a szellemi vagyonnak akkor van értéke, ha a jövőben várható hasznot hoz. A szellemi tulajdon értékelése során a jövőbeli bevételekkel és költségekkel számoltak.

Első lépésként a költségalapú értékelési módszer segítségével összegezték a szabadalmakra eddig fordított, valamint a licencia időtartama alatti költségviselés esetén felmerülő költségeket.⁸⁰ Következő lépésként kiszámolták a LAS4U Kft. lehetséges bevételeinek és költségeinek figyelembevételével a vállalkozás számára várható profitot, amely a licenciadíj alapja. Összegzésként a szabadalmakkal kapcsolatos tárgyalások során felvázolt akcióterv alapján (lásd: 1. táblázat) egy közelítő becslést adtak az egy összegben fizetendő licenciadíj (upfront) és a royalty mértékére.

1. táblázat: Az ügylet akcióterve

Lépések	Lépések megnevezése	Időtartam
1. lépés	Licensz szerződés megkötése, a LAS4U Kft. kizárólagos vételi joga mellett	2009.11.30- 2011.04.30.
2. lépés	Szabadalmak végleges átruházása	2011.04. 30-

Költségalapú értékelés

Az eddigi költségek összegzése során a szabadalmakhoz fűződő iparjogvédelmi eljárások, valamint az iparjogvédelmi menedzsment költségeit összegezték.

A szabadalmakkal kapcsolatban eddig felmerülő költségek

Az „Lézertechnológia 1” szabadalom bejelentésével kapcsolatban eddig **3 116 505 Ft** költség merült fel, amely tartalmazza a magyar, a PCT és az európai bejelentéshez fűződő illetékek és

⁸⁰ A tárgyalt találmányok K+F és humán erőforrás költségeit azért nem vették figyelembe, mert 100%-ban állami támogatásból valósultak meg, így az egyetemenél közvetlen költségek ezekkel kapcsolatosan nem merültek fel. Másik megoldás, hogy a szabadalmakkal kapcsolatos K+F ráfordítások értékét elsüllyedt költségként veszik figyelembe, ha ezeket a költségeket nem lehet pontosan megbecsülni.

munkadíjak összegét a 2006. szeptember 5. napjától egészen 2009. november 30. napjáig (lásd: 2. táblázat).

2. táblázat: A „Lézertechnológia 1” szabadalommal kapcsolatban eddig felmerült költségek

Költség megnevezése	2006	2007	2008	2009	Összesen
Magyar szabadalmi bejelentéssel kapcsolatos díjak	75 600 Ft				75 600 Ft
Magyar szabadalmi bejelentéssel kapcsolatos ügyvivői munkák díja	386 400 Ft	24 000 Ft	21 600 Ft		432 000 Ft
PCT I. fázissal kapcsolatos illetékek		640 348 Ft			640 348 Ft
PCT I. fázissal kapcsolatos ügyvivői munkák díja		749 232 Ft	36 000 Ft	6 000 Ft	791 232 Ft
Európai bejelentéssel kapcsolatos illeték			415 135 Ft		415 135 Ft
Európai bejelentéssel kapcsolatos ügyvivői munkák díja			755 940 Ft	6 250 Ft	762 190 Ft
Összesen	462 000 Ft	1 413 580 Ft	1 228 675 Ft	12 250 Ft	3 116 505 Ft

A „Lézertechnológia 2” szabadalommal kapcsolatban felmerült költség összesen **1 125 425 Ft**, amely tartalmazza az európai bejelentéssel kapcsolatos költségek összegét 2008. október 16. napjától 2009. november 30. napjáig (lásd: 3. táblázat).

3. táblázat: A „Lézertechnológia 2” szabadalommal kapcsolatban eddig felmerült költségek

Költség megnevezése	2008	Összesen
Európai bejelentéssel kapcsolatos illeték	340 575 Ft	340 575 Ft
Európai bejelentéssel kapcsolatos ügyvivői munkák díja	784 850 Ft	784 850 Ft
Összesen	1 125 425 Ft	1 125 425 Ft

A szabadalmakhoz kötődő iparjogvédelmi (szabadalmi újdonságkutatás és szabadalmazhatósági teszt), valamint licencia tanácsadás és a licencszerződések kidolgozásának értéke összesen **1 472 750 Ft**-ot tett ki.

2006. és 2009. között a „Lézertechnológia 1” szabadalommal kapcsolatban összesen **3 600 880 Ft**, míg a „Lézertechnológia 2” szabadalommal kapcsolatban **2 113 800 Ft** költség merült fel, így N. Egyetemnek összesen **5 714 680 Ft**-nyi költsége merült fel eddig (lásd: 4. táblázat).

4. táblázat: A két szabadalommal kapcsolatban felmerült költségek 2006-2009 között

Költségek megnevezése	2006	2007	2008	2009	Összesen
Oltalom szerzéséhez kapcsolódó költségek	462 000 Ft	1 413 580 Ft	2 354 100 Ft	12 250 Ft	4 241 930 Ft
Az oltalmak menedzselésével kapcsolatos költségek	- Ft	504 000 Ft	- Ft	968 750 Ft	1 472 750 Ft
Összesen:	462 000 Ft	1 917 580 Ft	2 354 100 Ft	981 000 Ft	5 714 680 Ft

A következő 1,5 évben felmerülő költségek

A két szabadalommal kapcsolatban a következő 1,5 évben előreláthatólag összesen **2 500 000 Ft**-nyi költség merülhet fel (lásd: 5. táblázat).

5. táblázat: A következő 1,5 évben a két szabadalommal kapcsolatban felmerülő költségek

Költségek megnevezése	2010	2011.04.30.	Összesen
1. számú szabadalom	1 000 000 Ft	500 000 Ft	1 500 000 Ft
2. számú szabadalom	500 000 Ft	500 000 Ft	1 000 000 Ft
Összesen	1 500 000 Ft	1 000 000 Ft	2 500 000 Ft

Ezek alapján a szabadalmakhoz köthető költségek értéke 2011. április 30-ig várhatóan **8 214 680 Ft** lesz.

Jövedelemalapú értékelési módszer

Az értékelési módszer során a LAS4U Kft. várható árbevételét becsülték meg szabadalmakból kifejlesztett termékek és szolgáltatások várható piaci árai alapján. Ezt követően a licenciadíjak lehetséges mértékét és számítási alapjait határozták meg.

LAS4U Kft. várható bevételei 2009 és 2011 között

A royalty értékének megállapítása során a LAS4U Kft. marketing stratégiájából indultak ki. A vállalkozás a szabadalmak segítségével egy újfajta mérési szolgáltatást és egy mérőeszközt kíván kifejleszteni. A mérési szolgáltatás ellenértéke bruttó 2 500 000 Ft, míg egy mérő eszköz piaci ára 10 000 000 Ft. A vállalkozás 2010-ben a tárgyalt szabadalmak segítségével véglegesíti a piacra bevezetendő termékét és szolgáltatását, valamint ezzel egy időben elkezd azok promócióját. Célcsoportjai közé tartozik az akadémiai kutató szféra, a frekvenciahitelesítéssel foglalkozó vállalkozások, valamint a telekommunikációs cégek kutató-fejlesztő laboratóriumai. A célcsoport figyelembevételével a vállalkozás három értékesítési csatornát kíván kialakítani a jelenlegi piaci szempontok szerint. Az *első értékesítési csatorna*, amely már jelenleg a vállalkozás rendelkezésére áll az a honlapja, valamint direkt e-mailes megkeresések. Ez az egyik legolcsóbb, bár kevésbé hatékony értékesítési mód. A statisztikai adatok szerint évi 200 direkt e-mailből jó esetben 1 vásárlóval lehet kalkulálni. A *második értékesítési csatorna* a tudományos cikkek, valamint konferenciák útján történő személyes kapcsolatok kialakítása a tudományos kutatóintézetekkel. Egy évben jó esetben 5-6 ilyen konferenciával, szakmai találkozóval lehet számolni, amely átlagosan évente 1 megrendelt eszköz eladását eredményezheti. A *harmadik értékesítési csatorna* a személyes, direkt megkeresések, amelyre egy külön értékesítőt érdemes megbízni. Évi 50 megkereséssel számolva jó esetben 1 műszert és 2 szolgáltatást lehet értékesíteni. Ezek alapján 3 mérési szolgáltatás értékesítését és 2 eszköz eladását tervezik 2011-re (lásd: 6. táblázat).

6. táblázat: A LAS4U Kft. termékeinek és szolgáltatásainak értékesítése

Szolgáltatások és árai	2010	2011	Összesen
mérési szolgáltatás (2 500 000 Ft/db)	0	3	3
mérő/stabilizáló/szabályzó berendezés (10 000 000 Ft/db)	0	2	2

A tervezés során figyelembe kell venni legalább az eszközök és szolgáltatások előállítási költségeit (munkaanyag, szolgáltatások igénybevétele stb.), valamint a fejlesztésekkel kapcsolatos bérjellegű költségeket, így kapjuk meg a kifejlesztett szabadalmakból származó eredményt (lásd: 7. táblázat).

7. táblázat: A LAS4U Kft. várható bevételei és költségei a szabadalmakból származó szolgáltatások és eszközök értékesítéséből 2009 és 2011 között

Megtérülés	2009	2010	2011
Árbevétel	- Ft	- Ft	27 500 000 Ft
Előállítási költségek	22 336 000 Ft	13 285 000 Ft	10 000 000 Ft
Bér költség	- Ft	- Ft	1 600 000 Ft
Eredmény	- 22 336 000 Ft	- 13 285 000 Ft	1 500 000 Ft

A licenciadíjak meghatározása

A licenciatvevő alapvető kötelezettsége a licenciadíj megfizetése, amelynek módja lehet pl. ún. egyösszegű kifizetés (upfront), „mérőldkő” (angolul milestone; meghatározott eredmény eléréséhez kötött, egyösszegű kifizetés) vagy értékesítési forgalomarányos, százalékban kifejezett (royalty) típusú licenciadíj, vagy ezek kombinációja. Az ellenérték megfizetésének kötelezettsége alapján a licenciadónak fizetendő licenciadíjat bizonyos időszak alatt várt többletjövedelem vagy megtakarítás alapján kell meghatározni (Molnár, 2009). Elemzők szerint az 1990 és 2007 decembere közötti időszakban, különböző iparágakban létrejött licencügyletek alapján, a vizsgált esetek 93%-ában a royalty feltételeket az értékesítési/eladási bevétel arányában állapították meg a licencpartnernek. Az értékesítési/eladási bevétel arányában fizetendő royalty mértékek 0,5-40%-ig terjedtek. A vizsgálat szerint a leggyakrabban használt royalty mérték a nettó eladási ár/nettó értékesítési árbevétel 5%-a volt. Ez a mérték figyelhető meg a legkülönbözőbb iparágak területén, köztük a mérési eszköz technológiákban is (Les Nouvelles; 2009). A MIT⁸¹ Technológia Hasznosítási Irodája tapasztalatai szerint az eszközöknél 1-4%, nem kizárólagos licenciák esetében 0,25-15%-os bruttó értékesítési árhoz viszonyított royalty mértékek fordultak elő 2005-ben (Molnár, 2008). A szakirodalomnak megfelelően a rendelkezésünkre álló adatok alapján a royalty alapja lehet: a) az értékesítés árbevétele, b) az értékesítés nettó árbevétele, c) az eredmény. A következő táblázatokban meghatároztuk az

⁸¹ Massachusetts' Institute of Technology

egyes alapokhoz tartozó lehetséges 1-10% közötti royalty mértékeket a LAS4U Kft. esetében (lásd: 8., 9. és 10. táblázatok).

8. táblázat: A royalty mértéke a várható árbevétel alapján

Royalty				
mértéke	2009	2010	2011	Összesen
1%	- Ft	- Ft	275 000 Ft	275 000 Ft
2%	- Ft	- Ft	550 000 Ft	550 000 Ft
3%	- Ft	- Ft	825 000 Ft	825 000 Ft
4%	- Ft	- Ft	1 100 000 Ft	1 100 000 Ft
5%	- Ft	- Ft	1 375 000 Ft	1 375 000 Ft
6%	- Ft	- Ft	1 650 000 Ft	1 650 000 Ft
7%	- Ft	- Ft	1 925 000 Ft	1 925 000 Ft
8%	- Ft	- Ft	2 200 000 Ft	2 200 000 Ft
9%	- Ft	- Ft	2 475 000 Ft	2 475 000 Ft
10%	- Ft	- Ft	2 750 000 Ft	2 750 000 Ft

9. táblázat: A royalty mértéke a nettó árbevétel alapján

Royalty				
mértéke	2009	2010	2011	Összesen
1%	- Ft	- Ft	220 000 Ft	220 000 Ft
2%	- Ft	- Ft	440 000 Ft	440 000 Ft
3%	- Ft	- Ft	660 000 Ft	660 000 Ft
4%	- Ft	- Ft	880 000 Ft	880 000 Ft
5%	- Ft	- Ft	1 100 000 Ft	1 100 000 Ft
6%	- Ft	- Ft	1 320 000 Ft	1 320 000 Ft
7%	- Ft	- Ft	1 540 000 Ft	1 540 000 Ft
8%	- Ft	- Ft	1 760 000 Ft	1 760 000 Ft
9%	- Ft	- Ft	1 980 000 Ft	1 980 000 Ft
10%	- Ft	- Ft	2 200 000 Ft	2 200 000 Ft

10. táblázat: A royalty mértéke a várható eredmény alapján

Royalty mértéke	2009	2010	2011	Összesen
1%	- Ft	- Ft	159 000 Ft	159 000 Ft
2%	- Ft	- Ft	318 000 Ft	318 000 Ft
3%	- Ft	- Ft	477 000 Ft	477 000 Ft
4%	- Ft	- Ft	636 000 Ft	636 000 Ft
5%	- Ft	- Ft	795 000 Ft	795 000 Ft
6%	- Ft	- Ft	954 000 Ft	954 000 Ft
7%	- Ft	- Ft	1 113 000 Ft	1 113 000 Ft
8%	- Ft	- Ft	1 272 000 Ft	1 272 000 Ft
9%	- Ft	- Ft	1 431 000 Ft	1 431 000 Ft
10%	- Ft	- Ft	1 590 000 Ft	1 590 000 Ft

Összegzés

A tárgyalat ügylet első szakaszában a licenciadíj (upfront) meghatározásához figyelembe vették a jelenlegi és jövőbeli költségek értékét. Az egyetemnek a két szabadalommal kapcsolatban felmerült költségei 2009. november 30-ig bruttó 5 714 680 Ft, ebből az összegből a „Lézertechnológia 1” szabadalom 3 600 880 Ft-ot, míg a „Lézertechnológia 2” szabadalom 2 113 800 Ft-ot tesz ki. A következő 1,5 évben a „Lézertechnológia 1” szabadalommal kapcsolatban 1 500 000 Ft, míg a „Lézertechnológia 2” szabadalommal kapcsolatban 1 000 000 Ft-nyi költség merül fel. Azaz ahhoz, hogy az N. Egyetemnek a szabadalmakkal kapcsolatban felmerült költségei ténylegesen megtérüljenek, a „Lézertechnológia 1” szabadalomért legalább **5 100 880 Ft-ot**, míg a „Lézertechnológia 2” szabadalomért **3 113 800 Ft-ot** kell realizálnia. Amennyiben a LAS4U Kft. az ügylet során *upfront*-ként 7 000 000 Ft + ÁFA összeget fizet az egyetemnek, ebben az esetben a következő módon oszlik meg az *upfront* mértéke a két szabadalom között (lásd: 11. táblázat).

11. táblázat: A javasolt *upfront* értéke a szabadalmakkal kapcsolatban az ügylet első szakaszára

Szabadalmak	nettó	áfa	összesen
1. számú szabadalom	4 350 000 Ft	1 087 500 Ft	5 437 500 Ft
2. számú szabadalom	2 650 000 Ft	662 500 Ft	3 312 500 Ft
Összesen	7 000 000 Ft	1 750 000 Ft	8 750 000 Ft

Figyelembe véve a szabadalmak jelenlegi és jövőbeli ráfordításait, valamint az *upfront*-ból származó bevétel mértékét, az egyetem előreláthatólag **535 320 Ft** nyereséget realizál royalty nélkül (lásd: 12. táblázat).

12. táblázat: *A ráfordítások és az upfront közötti különbség*

A két szabadalommal kapcsolatos ráfordítások értéke	8 214 680 Ft
A licencia ügyletből várható bevétel	8 750 000 Ft
Különbség	+ 535 320 Ft

Az akcióterv szerint a LAS4U Kft. az ügylet második szakaszában royalty-t fizet az egyetemnek. Becslések szerint a 1,5 évre a következő royalty mértékek állapíthatók meg az egyes számítási alapok szerint (lásd 13. táblázat).

13. táblázat: *A jövedelemalapú becslés során várható royalty értékek az egyes számítási alapok szerint*

Royalty mértéke	2009. 11. 30-2011. 04. 30.		
	bruttó árbevétel	nettó árbevétel	eredmény
1%	91 667 Ft	73 333 Ft	53 000 Ft
2%	183 333 Ft	146 667 Ft	106 000 Ft
3%	275 000 Ft	220 000 Ft	159 000 Ft
4%	366 667 Ft	293 333 Ft	212 000 Ft
5%	458 333 Ft	366 667 Ft	265 000 Ft
6%	550 000 Ft	440 000 Ft	318 000 Ft
7%	641 667 Ft	513 333 Ft	371 000 Ft
8%	733 333 Ft	586 667 Ft	424 000 Ft
9%	825 000 Ft	660 000 Ft	477 000 Ft
10%	916 667 Ft	733 333 Ft	530 000 Ft

Figyelembe véve, hogy a szabadalmak továbbfejlesztése szükséges ahhoz, hogy piacra bevezethető terméket állítson elő a LAS4U Kft, a javaslat szerint a royalty mértékét a bruttó árbevétel **1-5%** közötti mértékében érdemes meghatározni a következő 1,5 évre, amelynek értéke **91 667 Ft és 458 333 Ft** között alakulhat. A royalty összegének felosztását a

szabadalmakra fordított ráfordítások arányában javasolták meghatározni, tehát a „Lézer technológia 1” és a „Lézer technológia 1” szabadalom között 63% és 37% arányban. 1-5%-os royalty mellett a következő 14. táblázat szerint osztható fel a szabadalmakra a lehetséges royalty-k értéke.

14. táblázat: A royalty mértékének megoszlása a szabadalmak között

Royalty mértéke	1. számú szabadalom	2. számú szabadalom	Összesen
1%	57 750 Ft	33 917 Ft	91 667 Ft
2%	115 500 Ft	67 833 Ft	183 333 Ft
3%	173 250 Ft	101 750 Ft	275 000 Ft
4%	231 000 Ft	135 667 Ft	366 667 Ft
5%	288 750 Ft	169 583 Ft	458 333 Ft

Összefoglalás

Látható, hogy a találmányértékelés nélkülözhetetlen, de kockázatos része a technológiatranszfer-folyamatnak. A szerencsés becslésnek legalább olyan jelentősége van a munka során, mint a költségek pontos nyilvántartásának és a körültekintő üzleti tervezésnek. A találmányértékelés módszertana dinamikus változó szakterület, ezért a módszertani részletkérdéseknek szellemi tulajdon-kezelési szabályzatokba való foglalását indokolatlannak tartjuk. Az viszont fontos, hogy a szabályzatok rendelkezzenek a költségek nyilvántartásának kötelezettségéről és módjáról, valamint éppen a találmányértékelési bizonytalanságokra tekintettel a szabályzatok technológia-átadási szerződésekkel foglalkozó részei tartalmazzanak a becslési hibákat javító jogi mechanizmusokat.

Köszönetnyilvánítás

Az esettanulmány-gyűjtemény összeállításával kapcsolatban ezúton fejezzük ki köszönetünket dr. Tóth Zsófiának és Kiri Mariettának az ismertetett esetek gyakorlati feldolgozásáért, és dr. Bartha Ákosnak a háttéranyagok feltárásában nyújtott segítségéért és az értékes konzultációkért.

Jogszabályok

2004. évi CXXXIV. törvény a kutatás-fejlesztésről és a technológiai innovációról

1999. évi LXXVI. törvény a szerzői jogról

2005. évi CXXXIX. törvény a felsőoktatásról

1994. évi XL. törvény a Magyar Tudományos Akadémiáról

1992. évi XXXVIII. törvény az államháztartásról

1992. évi XXXIII. tv. a közalkalmazottak jogállásáról

1979. évi 13. törvényerejű rendelet a nemzetközi magánjogról

1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről

2006. évi IV. törvény a gazdasági társaságokról

1995. évi XXXIII. törvény a találmányok szabadalmi oltalmáról

Felhasznált irodalom

- Módszertani Útmutató a közfinanszírozású kutatóhelyek szellemi tulajdon-kezelési szabályzatainak kidolgozásához
- Káldos Péter: A szellemivagyon-értékelés elméleti és gyakorlati módszerei, Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, (111.) évfolyam 4. szám, 2006. augusztus
- Molnár István – Mezei Péter: Szavatosság és termékfelelősség a licencszerződésben az egyetem mint licenciadó szemszögéből

LINKGYŰJTEMÉNY

EU IRP Helpdesk

- *Hírlevél*
- *Glossárium*
- *Eseménynaptár*

EPO KKV esettanulmányok

WIPO KKV Portál

Nemzetközi innovációs szervezetek:

[ASTP - Association of European Science & Technology Transfer Professionals](#)

[AUTM - The Association of University Technology Managers](#)

[EARMA - European Association of Research Managers & Administrators](#)

[EIRMA - European Industrial Research Management Association](#)

[IAMOT - International Association for Management of Technology](#)

[ISPIM - International Society for Professional Innovation Management](#)

[LES - Licensing Executives Society](#)

[ProTon Europe - European Knowledge Transfer Association](#)

[TII - Technology Innovation International](#)

Üzleti hírszerzés és IPR blogok:

[Fuld & Company](#)

[Mirum.net](#)

[Society of Competitive Intelligence professionals](#)

[TechAgreements](#)

Technológia menedzsment és -transzfer hírek és blogok:

[Managing Intellectual Property](#)

[yet2.com](#)

[TechtransferOnline](#)

[Questel](#)

[IP.com Blog](#)

INTERJÚVÁZLAT

A közfinanszírozású kutatások eredményeként képződő szellemi alkotások védelme és hasznosítása c. projekthez

1. Háttér – helyzetkép

- általában hogy ítéli meg a szellemi tulajdon kezelésének helyzetét az intézményében?
- milyen fontosabb szervezeti és szabályozási változások következtek be az elmúlt 5 évben az intézményi IP kezelésben?
- jelenleg kinek a vezetői hatásköre, milyen szervezet működteti (ki az intézményi operatív csúcsszerv), illetve milyen felelőségek vannak az intézményi IP kezelésben-hasznosításban?
- az IP hasznosítással foglalkozó munkatársak milyen jogviszonyban dolgoznak, milyen a végzettségük-képesítésük, illetve milyen, a területen releváns tapasztalatokkal bírnak?
- hogy finanszírozzák az IP kezelésével, illetve hasznosításával foglalkozó egységet az intézményben?

2. A szabályozás személyi hatálya

- milyen szabályok vonatkoznak a vendégoktatókra? Van-e velük bármilyen, az ő közreműködésükkel készült szellemi alkotás felhasználására vonatkozó írásos megállapodás?
- milyen szabályok vonatkoznak a graduális hallgatókra?
- hogyan biztosítja az intézmény a szabályozás megismertetését?
- hogyan biztosítja az intézmény a szabályozás hatályának elismertetését? (kollektív szerződés, külön megállapodás, nyilatkozat stb.)

3. A szabályozás tárgyi hatálya

- milyen jogokat biztosít az intézmény a doktori-, illetve diplomadolgozatokkal kapcsolatban?
- foglalkozik-e a szabályozás az alkalmazotti találmányok intézményi hasznosításának feltételeivel? hány ilyen esetben került sor a szabályzat alkalmazására az elmúlt 5 évben?
- foglalkozik-e az intézmény a szerzői művek intézményi hasznosításával? hány ilyen esetben került sor a szabályzat alkalmazására az elmúlt 5 évben?
- milyen szabályozás van érvényben a know-how tekintetében? alkalmazták-e ezt a gyakorlatban valaha is?

4. Átruházás és oltalmazás

- milyen szervezet jogosult dönteni az intézményben a szolgálati szellemi alkotások birtokba vételéről?
- milyen szervezet jogosult dönteni az intézményben a szolgálati szellemi alkotások oltalmazásáról?
- milyen elvek alapján állították fel ez(eke)t a testülete(ke)t és milyen időközönként újítják meg?
- hogyan kezeli az intézmény az oltalmazás folyamatát? kik a résztvevők, mi a szerepük és a felelőségük?
- az elmúlt 5 évben hány felajánlott szellemi alkotásuk volt, ebből hányat vettek birtokba, ebből hányat jelentettek be és ebből hány élte túl a 12 hónapot?
- mennyire veszik igénybe a külföldi szabadalmak támogatására szolgáló pályázatokat?
- milyen más egyéb forrásai vannak az oltalmazási költségeknek?

5. Licencia és értékesítés

- hogyan vesz részt (ha részt vesz egyáltalán) a feltaláló a hasznosítási folyamatban?
- van-e mintaszerződés készlete az intézménynek a különböző tranzakciókhoz? szükségesnek tartanának-e egy ilyen készletet?
- hány és milyen értékű érvényes licencia megállapodása van az intézménynek?
- van-e licencia bevétele az intézménynek?
- ki tartja nyilván a royalty fizetési kötelezettségeket és hogyan ellenőrzik, hogy a ténylegesen járó összeget kapják-e?
- hajtottak-e végre IP direkt értékesítést (átruházást) az elmúlt 5 évben? hányszor és milyen értékben?

6. Spin-off

- hány spin-off vállalkozást tartanak nyilván az intézményben? ebből hányban van az intézménynek részesedése?
- van-e önálló intézményi spin-off szabályzatuk?
- milyen eljárásrendben bírálja el az egyetem a spin-off cég alapítási kérelmeket?
- az egyetem minden esetben részt vesz-e tulajdonosként a cégben?
- meddig tartja meg az egyetem ezt a részesedését?
- ha az egyetem részt vesz tulajdonosként, akkor ad-e és milyen elvek mentén pénzügyi hozzájárulást is a spin-off cégnek?
- ha az egyetem tulajdonos, akkor milyen irányítási jogokat kér?
- ha az egyetem tulajdonos, akkor milyen feltételekkel ad infrastruktúrát a spin-off cégnek?
- ha az egyetem nem tulajdonos, akkor milyen feltételekkel adja oda a szolgálati szellemi alkotást a spin-off cégnek?
- ha az egyetem nem tulajdonos, akkor milyen feltételekkel ad infrastruktúrát a spin-off cégnek?
- hogyan vesznek/vehetnek részt a feltaláló(k) a spin-off cégben? mint tulajdonosok? vagy mint munkavállalók? esetleg mindkettő?
- hogy tartják nyilván a spin-off cégek esetleges royalty fizetési kötelezettségeit?

7. Értékelés

- milyen előzetes értékelésre alapozza az a testület a saját döntését, amely a szolgálati szellemi alkotások birtokba vételéről, oltalmazásáról, az oltalom fenntartásáról, illetve a szellemi alkotás átruházásáról dönt?
- van-e az IP értékelésre kiforrott módszertanuk? használnak-e az egyes lépésekhez különböző értékeléseket?
- igénybe vesznek-e külső tanácsadót az értékelés(ek)hez?

8. Díjazás

- hogyan motiválják a munkatársaikat szolgálati szellemi alkotások létrehozására?
- hogyan osztják fel a hasznosításból származó jövedelmet a feltaláló(k), az intézet/tanszék, a kar és az egyetem között?
- hogyan osztják fel az átruházásból származó jövedelmet a feltaláló(k), az intézet/tanszék, a kar és az egyetem között?

9. Szankcionálás

- hogyan szankcionálják a szabályzatok be nem tartását?
- van-e arra példa, hogy egy konkrét találmányról tudják, hogy az a szabályozással ellentétes módon „került ki” az egyetemről?
- felléptek-e ezzel szemben és milyen hatékonysággal?

